

RAPORT PAŹDZIERNIK 2022

BEZPIECZEŃSTWO POLSKI PO SZCZYCIE NATO W MADRYCIE

DR TOMASZ PAWŁUSZKO

Instytut Sobieskiego
ul. Lipowa 1a lok. 20
00-316 Warszawa

sobieski@sobieski.org.pl
www.sobieski.org.pl

DR TOMASZ PAWŁUSZKO
BEZPIECZEŃSTWO POLSKI PO SZCZYCIE NATO W MADRYCIE

Zadanie publiczne finansowane przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP w konkursie „Dyplomacja publiczna 2022”. Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

©Copyright by Instytut Sobieskiego 2022
ISBN 978-83-959697-8-2

Projekt i produkcja: Piotr Perzyna.

 nowe media 24.pl

DR TOMASZ PAWŁUSZKO

RAPORT

BEZPIECZEŃSTWO POLSKI PO SZCZYZIE NATO W MADRYCIE

SPIS TREŚCI

STRESZCZENIE I REKOMENDACJE	6
STRESZCZENIE	7
REKOMENDACJE	8
 RAPORT – CZĘŚĆ TEORETYCZNA	 10
WPROWADZENIE	11
DYREKTYWY DLA POLITYKI WYNIKAJĄCE Z HISTORII	15
DYREKTYWY DLA POLITYKI WYNIKAJĄCE Z TEORII	23
DYREKTYWY DLA POLITYKI WYNIKAJĄCE Z DYSKURSU	30
 RAPORT – CZĘŚĆ EMPIRYCZNA	 34
WPROWADZENIE	35
POZYCJA POLSKI	36
OCENA SZCZYTU NATO W MADRYCIE	38
AKCESJA SZWECJI I FINLANDII DO NATO	44
POLSKA POLITYKA BEZPIECZEŃSTWA – SILNE I SŁABE STRONY	47
SZANSE I ZAGROŻENIA DLA POLSKI	51
ROLE DLA POLSKI	55
POZYTYWNY SCENARIUSZ DLA POLSKI	58
NEGATYWNY SCENARIUSZ DLA POLSKI	60
POTRZEBNE ZMIANY	62
 BIBLIOGRAFIA	 66

STRESZCZENIE I REKOMENDACJE

STRESZCZENIE

Część teoretyczna zawiera studia nad pozycją międzynarodową Polski z perspektywy historii, teorii stosunków międzynarodowych oraz dyskursu bieżącego. Perspektywa historii pozwala dostrzec liczne błędy jakie podejmowały polskie elity w okresie nowożytnym na tle trendów europejskich. Polska jest jednym z niewielu państw w Europie, które zarówno pełniło funkcję mocarstwa, jak i zniknęło z mapy. Ziemie polskie doświadczyły rządów rozmaitych typów ustrojów (monarchie, republika szlachecka, rządy powstańcze, dyktatury, rządy okupacyjne, nazizm, komunizm, demokracja liberalna).

Współcześnie Polska jest państwem średnim z dużym potencjałem wzrostu. Aby określić możliwości przetrwania państwa średniego w systemie międzynarodowym przeprowadzono badanie kilkudziesięciu koncepcji analitycznych, stosowanych w studiach międzynarodowych. Na tej podstawie przedstawiono dyrektywy dla polityki bezpieczeństwa. Pierwszą część raportu zamyka analiza porównawcza wizji polityki bezpieczeństwa Polski, prezentowanych w obecnym dyskursie krajowym. Aby zweryfikować zgromadzone dane zdecydowano o przeprowadzeniu dalszych badań jakościowych.

Część empiryczna zawiera informacje na temat przeprowadzonych wywiadów i ankiet eksperckich oraz składa się z omówienia wybranych 9 zagadnień, wraz z cytatami z wypowiedzi ekspertów. Omówiono kolejno: pozycję Polski po wybuchu wojny rosyjsko-ukraińskiej, konsekwencje szczytu NATO w Madrycie, konsekwencje akcesji Szwecji i Finlandii do NATO, silne i słabe strony polskiej polityki bezpieczeństwa, szanse i zagrożenia dla polskiej polityki bezpieczeństwa, rolę międzynarodową Polski, scenariusze dla Polski, propozycje usprawnień w polityce bezpieczeństwa.

REKOMENDACJE

W pierwszej części raportu dokonano analizy pozycji międzynarodowej Polski jako państwa średniego, które dba o swoje bezpieczeństwo zarówno poprzez politykę własną, jak i sojusze. W części drugiej oddano głos ekspertom, którzy oceniali wpływ najnowszych wydarzeń międzynarodowych na polską politykę bezpieczeństwa. Podsumowując obie części raportu postanowiono o sporządzeniu rekomendacji dla decydentów w obszarze polityki bezpieczeństwa zewnętrznego (dyplomacja, siły zbrojne) i wewnętrznego (ochrona ludności, zarządzanie kryzysowe, administracja bezpieczeństwa).

W dobie trwającej w Europie wschodniej wojny rekomenduje się:

- **zwiększyć zaangażowanie osobowe i materialne** na rzecz rozbudowy SZ RP i ich rezerw
- **wzmocnić instytucje opracowujące strategię i doktryny** dla powiększonych SZ RP (m. in. Akademia Sztuki Wojennej, Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych RP)
- **wzmocnić kadry dyplomatyczne i innych resortów siłowych** poprzez rozszerzenie szkolenia (np. KSAP, uczelnie) i poprawę warunków pracy/służby w strukturach cywilnych i wojskowych, zwłaszcza odpowiedzialnych za relacje zagraniczne, przetargi i pozyskiwanie sprzętu
- **działać na rzecz ponadpartyjnego porozumienia** dla realizacji celów polityki bezpieczeństwa („okrągły stół”, „mapa drogowa”, „karta rozwoju polityki bezpieczeństwa”, dokument zobowiązujący polityków do realizacji zdefiniowanych celów, niezależnie od afiliacji partyjnej)
- **podjąć działania na rzecz militarnej specjalizacji Polski w UE i NATO** poprzez udział i organizację współpracy wojskowej, przemysłowej, szkoleń, ćwiczeń polowych i sztabowych
- **przeprowadzić rozpoznanie i badania typu foresight** w sprawie możliwości i warunków „nowego otwarcia” w stosunkach z kluczowymi partnerami
- **zaproponować partnerom wiarygodne scenariusze** („mapy drogowe”) rozbudowy dostępnych formatów współpracy międzyrządowej w perspektywie najbliższych kilku lat
- **poszerzyć współpracę międzyresortową państw B9** na wzór państw nordyckich
- **rozbudować fora biznesowe i intelektualne państw regionu oraz fora bilateralne** w celu wzmocnienia przekazu na temat wspólnych interesów regionu Europy Środkowo-Wschodniej
- **zaproponować priorytety polskiej polityki zagranicznej** na resztę obecnej dekady
- **wzmocnić pozycję ośrodków analitycznych** odpowiedzialnych za dostarczanie analiz i ekspertyz nt. sytuacji międzynarodowej, umożliwić tworzenie materiałów w wielu językach
- **wspierać proces powstawania filii amerykańskich i zachodnioeuropejskich mediów oraz instytucji eksperckich w Warszawie**, w celu zwiększenia siły oddziaływania polskiego przekazu
- **zwiększyć finansowanie instytutów kultury polskiej w celu umożliwienia rozszerzenia ich działalności** o kursy językowe, wydarzenia kulturalne, wzmocnienie obecności polskich elit

- **usprawnić komunikację medialną** poprzez wsparcie zagranicznych kanałów polskich mediów
- **rozszerzyć współpracę z elitami państw poradzieckich** rozczarowanych polityką Rosji, w ramach instytutów kultury polskiej lub w inny sposób
- **uchwalić ustawę o ochronie ludności** i odbudować system obrony cywilnej kraju, oparty na nowych służbach ratowniczych (rozważyć utworzenie osobnego resortu).
- **zaplanować inwestycje w odtworzenie zaniedbanej przez dekady infrastruktury krytycznej** w każdym województwie (schrony, bazy zasobów i rezerw, centra szkoleń ochrony ludności)
- **określić możliwości sfinansowania rozbudowy gazoportu, naftoportu oraz innych** inwestycji umożliwiających dalszy wzrost stopnia bezpieczeństwa energetycznego
- **wzmocnić narzędzia przeciwdziałania niepożądanym wpływom** wrogich państw trzecich
- **monitorować i wspierać rozwój polskich kadr** w instytucjach unijnych i natowskich
- **rozpocząć audyt systemów bezpieczeństwa państwa** w celu pozyskania informacji o możliwościach usprawnień na podstawie doświadczeń wojny rosyjsko-ukraińskiej; docelowe przygotowanie do nowego strategicznego przeglądu bezpieczeństwa narodowego.

RAPORT – CZĘŚĆ TEORETYCZNA

WPROWADZENIE

Polityka bezpieczeństwa jest działalnością celową instytucji państwa (*policy*), której zadaniem jest 1) tworzenie, 2) utrzymanie i 3) rozwój systemów bezpieczeństwa narodowego o charakterze militarnym i nie-militarnym, stanowiących odpowiedź państwa na wyzwania i zagrożenia pochodzenia krajowego i zagranicznego. Historycznie polityka bezpieczeństwa wywodzi się z nowożytnej *ius politiae*, czyli prawa władcy do utrzymania porządku publicznego. Na podstawie tego prawa powstały pierwsze instytucje administracji bezpieczeństwa wewnętrznego, które wspólnie z równolegle rozwijanymi instytucjami dyplomacji oraz armii stworzyły podstawy istnienia obecnych tzw. resortów siłowych.

Konstytucja RP definiuje (art. 5) pięć kluczowych zadań państwa polskiego, do których należą: (1) strzeżenie niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, (2) zapewnianie wolności i prawa człowieka i obywatela, (3) zapewnianie bezpieczeństwa obywateli, (4) strzeżenie dziedzictwa narodowego oraz (5) zapewnianie ochrony środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju. Konstytucja wskazuje ponadto, że bezpieczeństwo państwa stanowi synergii bezpieczeństwa wewnętrznego i bezpieczeństwa zewnętrznego. Tradycyjna polityka bezpieczeństwa obejmuje bowiem problematykę wspomnianych resortów do spraw zagranicznych, wewnętrznych oraz obrony.

Współcześnie kwestie bezpieczeństwa są rozszerzane na zagadnienia, związane z ekonomią, ekologią, energią, żywnością, czy technologią. Szczegółowe uprawnienia poszczególnych resortów w tym zakresie definiuje *Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej*. Ustawa podkreśla (art. 37), że każdy resort jest zobowiązany wykonywać określone w przepisach zadania z dziedziny obronności i bezpieczeństwa, z wyjątkiem spraw, które na mocy odrębnych przepisów należą do innych organów administracji rządowej i państwowych jednostek organizacyjnych¹. Problematyka bezpieczeństwa jest zatem ogólnopństwowa i podejmowana w ramach różnych zadań państwa, choć jej rdzeniem są resorty spraw zagranicznych, wewnętrznych oraz obrony narodowej.

Niniejszy raport badawczy dotyczy problemów współczesnej polityki bezpieczeństwa Polski w kontekście krajowym i międzynarodowym. Tłem dla projektu jest zarówno sytuacja międzynarodowa (szczyt NATO w Madrycie; wojna rosyjsko-ukraińska), jak i debata ekspercka, obejmująca kwestie właściwe dla tzw. resortów siłowych: polityki zagranicznej, obronności, strategii, dyplomacji, ochrony ludności, rozbudowy armii, rozbudowy infrastruktury i instytucji bezpieczeństwa wewnętrznego, etc.

CELE GŁÓWNE RAPORTU TO:

- 1) Diagnoza obecnej sytuacji bezpieczeństwa w Europie Środkowo-Wschodniej
- 2) Zdefiniowanie zagrożeń dla polskiej polityki zagranicznej
- 3) Określenie scenariuszy rozwoju sytuacji w regionie
- 4) Przygotowanie propozycji wzmocnienia oddziaływania polskiej polityki zagranicznej

¹ Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej, Dz. U. 1997 Nr 141 poz. 943.

CELE DODATKOWE TO:

- reakcja na zagrożenia ze strony polityki Federacji Rosyjskiej
- zwiększenie świadomości opinii publicznej w kwestii zagrożeń dla bezpieczeństwa RP
- dostarczenie danych dla procesu formułowania strategii polskiej polityki zagranicznej
- wzmocnienie miękkiej siły (*soft power*) Polski w stosunkach międzynarodowych
- aktywne współtworzenie kultury strategicznej NATO
- kreowanie wizerunku Polski jako „lidera bezpieczeństwa” w regionie
- integracja środowisk eksperckich regionu wokół priorytetów polskiej polityki zagranicznej

Na potrzeby raportu przeprowadzono badania jakościowe o charakterze teoretycznym (dane zastane) oraz empirycznym (dane wywołane).

W skład części pierwszej wchodzi zaawansowane studia nad zasobami takimi, jak 1) prawodawstwo i oficjalna dokumentacja państwowa; 2) monografie poświęcone polityce zagranicznej i bezpieczeństwa; 3) prace poświęcone teorii i analizie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa; 4) bieżące raporty, analizy, studia, komentarze środowisk eksperckich. Na podstawie zgromadzonych danych przedstawiono studium teoretyczne, które zawiera rekomendacje dotyczące polityki państwa wynikające z historii i teorii stosunków międzynarodowych.

W skład drugiej części raportu wchodzi materiały pozyskane podczas wywiadów i ankiet eksperckich. Na potrzeby badania przeprowadzono łącznie 29 pogłębionych wywiadów i ankiet (236 wypowiedzi) dotyczących kluczowych dziewięciu zagadnień polskiej polityki bezpieczeństwa, takich jak:

1. Wpływ wojny rosyjsko-ukraińskiej na pozycję Polski w Europie
2. Wpływ szczytu NATO w Madrycie na polską politykę bezpieczeństwa
3. Wpływ akcesji Szwecji i Finlandii do NATO na polską politykę bezpieczeństwa
4. Określenie ról międzynarodowych Polski
5. Silne i słabe strony polskiej polityki bezpieczeństwa
6. Szanse i zagrożenia dla polskiej polityki bezpieczeństwa
7. Scenariusze korzystne dla polskiej polityki bezpieczeństwa
8. Scenariusze niekorzystne dla polskiej polityki bezpieczeństwa
9. Perspektywy zmian polskiej polityki bezpieczeństwa

Większość wypowiedzi zarejestrowano we wrześniu 2022 roku. Respondentami byli wyselekcjonowani specjaliści, związani od wielu lat z problematyką resortów siłowych, będący z zawodu wojskowymi, dyplomatai, analitykami, dziennikarzami i naukowcami. Wywiadów nie prowadzono wśród aktywnych polityków. Zdecydowana większość respondentów posiadała stopień naukowy i liczne publikacje na temat polityki zagranicznej i bezpieczeństwa RP. Zadaniem ekspertów była próba oceny wpływu wydarzeń zewnętrznych na politykę państwa polskiego oraz określenie kierunków polityki bezpieczeństwa w aspekcie wewnętrznym i zewnętrznym.

Raport wpisuje się w debatę nad polityką bezpieczeństwa toczoną w środowiskach politycznych, eksperckich i akademickich w Polsce. Do przykładowych raportów, które wywołały debatę nad polskimi systemami bezpieczeństwa militarnego i niemilitarnego należą np. raporty Najwyższej Izby Kontroli na temat kryzysu systemów ochrony ludności (2019), czy sposobów szkolenia wojska (2020), raporty poświęcone modernizacji i zmianom w polskiej armii, opublikowane przez środowiska Fundacji Pułaskiego, Fundacji Stratpoints, czy

Ośrodka Analiz Strategicznych. Autor odnotował również raporty Klubu Jagiellońskiego na temat priorytetów polityki zagranicznej RP (2021) oraz Strategy & Future na temat tzw. armii nowego wzoru (2022), które wzbudziły dyskusje nad kształtem polityki obronnej RP.

Na następnej stronie przedstawiono rekomendacje z kluczowych raportów analitycznych, powstałych w debacie międzynarodowej i dotyczących regionu wschodniego NATO (tzw. *Eastern frontier*). Niniejszy raport uzupełnia debatę w zakresie dotyczącą całościowego spojrzenia na zmiany w tzw. resortach siłowych państwa polskiego i proponuje przedsięwzięcia wspierające polską politykę bezpieczeństwa na okres najbliższej dekady. Za wsparcie w pracy nad raportem dziękuję członkom Zarządu Instytutu Sobieskiego w osobach mec. Filipa Seredyńskiego i Bartłomieja Michałowskiego, jak również dyrektor biura Instytutu Sobieskiego, pani Angelice Gieraś. Raport badawczy nie jest oficjalnym stanowiskiem Instytutu Sobieskiego, ani Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Opinie wyrażone w raporcie opierają się na uzyskanych przez autora wynikach badań.

WYBRANE RAPORTY DOTYCZĄCE ROZWOJU BEZPIECZEŃSTWA WSCHODNICH PAŃSTW NATO (2017-2022).

2017 (RAND) NATO's Eastern Flank and its Future Relationship with Russia. Raport podkreśla m. in. potrzeby (1) rewizji Aktu Stanowiącego NATO-Rosja, (2) stworzenie „militarnego Schengen”, (3) stałej obecności wojsk NATO w Polsce i B3. Państwa wschodnie liczą na zaangażowanie większych sił NATO. Państwa południowe wolałyby zaangażowanie NATO na Bliskim Wschodzie i Afryce Północnej, ale po fiasku tzw. arabskiej wiosny wydaje się to mało prawdopodobne.

2018 (CEPA) Securing the Suwalki Corridor. Strategy, Statecraft, Deterrence and Defence. Raport dotyczy maksymalizacji skuteczności Sojuszu w zakresie odstraszenia, obrony i kontrataku. Wskazywane jest wzmocnienie (1) wczesnego ostrzegania, (2) sił lokalnych i (3) infrastruktury. Autorzy proponują środki neutralizacji zagrożenia dla tzw. korytarza suwalskiego, poprzez: wzmocnienie militarnej mobilności, wzmocnienie rozpoznania wywiadowczego, przyspieszenie mechanizmów decyzyjnych (ustalenie definicji „kryzysu” i „ataku”, przyjęcie automatyzmu artykułu 5, powołanie sztabu dywizji w Polsce, większa samodzielność VJTF), inwestycje w infrastrukturę pod kątem celów wojskowych (np. transport HET – Heavy Equipment Transport), rozwój kadr oficerskich, zapobieganie rosyjskiej polityce faktów dokonanych.

2019 (CEPA) Strengthening NATO's Eastern Flank. A Strategy for Baltic-Black Sea Coherence. Raport rozwija koncepcje przyspieszenia (1) rozpoznania (*recognition*), (2) decyzji (*decision*) oraz (3) reakcji (*assembly*) w celu budowy większej spójności reakcji Sojuszu. Wedle autorów potrzebne jest wsparcie sił NATO w Rumunii, rozwój infrastruktury regionu Trójmorza i rozbudowa zdolności cyberbezpieczeństwa. Potrzebna jest rozbudowa centrów kontroli i raportowania oraz ulepszone plany obrony zwłaszcza regionu Morza Czarnego, gdyż Rosja wykorzystuje wszelkie asymetrie na swoją korzyść.

2019 (CSBA) Strengthening the Defence of NATO's Eastern Frontier. Raport analizuje zdolności NATO do odstraszenia. Wyzwaniami dla NATO są (1) przewaga czasu i dystansu Rosji w Europie Wsch., (2) rosyjskie systemy A2/AD i (3) polityka faktów dokonanych. Rekomendacje autorów obejmują rozbudowę sił USA w Polsce do dwóch ABCT, wzmocnienie parasola antydostępowego Polski, rozwój ISR (intelligence, surveillance, reconnaissance), poprawa zdolności Polski do obrony przeciwrakietowej i przeciwlotniczej, wymiana posowieckiego wyposażenia na nowe zdolności.

2020 (CEPA) One flank, one threat, one presence. Raport obejmuje kilkanaście rekomendacji dla NATO, takich jak: publicyzacja analizy zagrożeń, poprawa świadomości sytuacyjnej, wzmocnienie SACEUR,

rozbudowa lokalnych formatów (*outsourcing*), wsparcie Rumunii (nowe dowództwa w Craiovej, Bukareszcie i Sibiu nie obejmują problemów marynarki wojennej), wzmocnienie zdolności Ukrainy i Gruzji, inwestycje w potencjał gospodarczy regionu, zwiększenie interoperacyjności (niewystarczające poziomy gotowości, zdolności, mobilności, koordynacji i zapasów amunicji).

2020 (ICDS) *Until Something Moves. Reinforcing the Baltic Region in Crisis and War.* Raport estońskiego think tanku ponawia kwestię: poprawy kwestii *mobilności wojskowej* poprzez usprawnienie sieci kolejowej dla potrzeb sił wysokiej gotowości, synergii potrzeb cywilnych i wojskowych, uzgadniania finansowania inwestycji w planowaniu obronnym, koniecznych ćwiczeń wojsk w regionie bałtyckim i problemu słabej obrony przeciwlotniczej i przeciwrakietowej (AMD).

2021 (Klub Jagielloński) *Nowy strategiczny ład. Transformacja Zachodu a bezpieczeństwo Polski.* Polscy eksperci wskazują m. in. na konieczność adaptacji NATO i UE, współpracy Polski z RFN, potrzebę integracji cywilnego i wojskowego wymiaru bezpieczeństwa (J. Gotkowska); planowanie długofalowe i ponadpartyjne oraz rozwój regionalnych formatów bezpieczeństwa (P. Żurawski vel Grajewski); uzyskanie regionalnej zdolności odstraszenia (S. Dębski), rozbudowę niemilitarnych pól współpracy – kultura polityczna, uczenie, Partnerstwo Wschodnie (A. Traczyk), budowę systemu międzymorskiego i pragmatyczne rozwijanie własnego potencjału, gdyż sojusznicy nie zrobią tego za Polskę (M. Budzisz).

2021 (DGAP) *Russia's Strategic Interests and Actions in the Baltic Region.* Niemieccy eksperci opisują rosyjską strategię jako mieszankę czynników ofensywnych i defensywnych. Rosję cechuje (1) autorytaryzm, (2) przekonanie o wyjątkowości, (3) poczucie okrążenia i (4) traktowanie bezpieczeństwa jako gry o sumie zerowej – a zatem uznanie, że wzrost bezpieczeństwa innych państw nie może odbywać się kosztem bezpieczeństwa Rosji. Autorzy analizują manewry Zapać i oceniają rozwój zdolności NATO po 2014 roku (dokumenty, procedury, dowództwa, jednostki). Raport kończy się rekomendacjami dla NATO (wzmocnienie AMD, dostosowanie NRF, poprawa *military mobility*, ustalenie odpowiedzi na rosyjskie rakiety średniego zasięgu) i dla Niemiec (wyjaśnić cele polityki rosyjskiej społeczeństwu i elitom, doprowadzić do sprawiedliwego obciążenia kosztami zbrojeń, odbudować zdolności Bundeswehry – od 2014 r. wydatki wzrosły o 40%).

2022 (CSIS) *NATO's Framework Nations Concept Beyond Madrid.* Raport sugeruje aby każde państwo podjęło się zadań, od których jest najlepiej przystosowane. Na przykładzie formatu JEF autorzy tłumaczą potrzebę większej odpowiedzialności państw ramowych (*Framework Nation Concept*), co wzmocniłoby lokalne role przywódcze w Sojuszu.

2022 (CSBA) *Deterrence and Defense in the Baltic Region. New Realities.* Raport wskazuje na potrzeby wzrostu wydatków obronnych w regionie bałtyckim do około 3% PKB, wdrożenia wielopoziomowych planów mobilizacji rezerw, większej ilości broni precyzyjnej, wspólnych zakupów broni AMD, rozbudowy bezzałogowych platform ISR oraz rozbudowy infrastruktury. Konieczne jest przydzielenie większych sił NATO dla dowództw MND-NE i MND-N. Raport zauważa słabość wojsk Rosji w Ukrainie: niewydolna logistyka, brak połączonego dowodzenia, słabość lotnictwa, niska skuteczność broni precyzyjnej.

Źródła: zob. bibliografia niniejszego raportu, zawierająca powyższe prace oraz wiele innych.

DYREKTYWY DLA POLITYKI WYNIKAJĄCE Z HISTORII

Bezpieczeństwo państwa wynika z jego pozycji międzynarodowej. Pozycja zaś zależy od posiadanych zasobów materialnych (terytorium, surowce, demografia) i niematerialnych (kultura, idee, normy, wiedza, wizerunek). Im większa zasobność państwa, tym większy potencjał militarny i gospodarczy. Im zaś większy potencjał militarny i gospodarczy – tym wyższy poziom bezpieczeństwa.

W historii Polska zajmowała różne pozycje w systemie międzynarodowym. Budowa potęgi Polski w średniowieczu trwała ponad sto lat – umownie od Kazimierza Wielkiego do Kazimierza Jagiellończyka. Następnie Polska była potęgą europejską przez lat dwieście – umownie od pokoju toruńskiego (1466) do rozejmu w Andruszowie (1667). Próby reform króla Jana III Sobieskiego zostały zablokowane przez polską szlachtę. W sto lat po śmierci króla (1696-1795) rozbita wewnętrznie Polska została zajęta przez sąsiadów. Przez ponad kolejne sto lat ziemie polskie należały do ościennych imperiów, które upadły po I wojnie światowej. Następnie – około kolejne sto lat, aż do dziś – Polska przetrwała różne systemy władzy: demokrację, autorytaryzm, okupację nazistowską, stalinizm, realny socjalizm, a następnie liberalną demokrację. Historia Polski to historia upadków i odrodzeń.

Zmieniały się też funkcje Polski w Europie i jej otoczenie międzynarodowe. Przez setki lat główne zagrożenie dla Polski istniało na południu (Turcja, Habsburgowie) i na północy (Krzyżacy, Szwecja). Zagrożenie ze wschodu pojawiło się dopiero w czasach Piotra Wielkiego, a zagrożenie z Zachodu to jeszcze krótszy okres naszej historii. Przez setki lat podzielone i słabe państwa niemieckie i wschodniosłowiańskie nie stanowiły egzystencjalnego zagrożenia dla Rzeczypospolitej.

Państwo jest strukturą polityczną długiego trwania. W długim okresie kształtują się państwowe mity, zwyczaje i normy danej kultury. Brak egzystencjalnych zagrożeń w epoce jagiellońskiej doprowadził w XVII wieku do rozwoju sarmackiej kultury dworskiej, która jest wciąż punktem odniesienia dla polskiej kultury współczesnej. Jednocześnie polska wyobraźnia polityczna ostatnich trzystu lat wypełniona jest obrazami klęsk, ofiar i przemocy. Kilukrotny upadek państwa w czasie tego okresu (upadek Rzeczypospolitej Obojga Narodów, powstań, upadek II RP, upadek państwa podziemnego, bankructwo PRL) zostawiły trwałe ślady w polskiej kulturze, jakimi są: emocjonalność, niechęć do refleksji i planowania, nieufność wobec Innego oraz wsobność (Zybała, 2021). Osoby działające na rzecz dobra wspólnego w Polsce nie były za to nagradzane, lecz często ginęły na wojnach i w powstaniach.

Brak wpływu większości ludności na najbliższe otoczenie przez całe pokolenia doprowadził do powszechnego sceptycyzmu względem instytucji państwa. Przez setki lat nie doświadczano zdolności państwa do zapewnienia bezpieczeństwa. W ciągu ostatnich dekad pozycja regionu się zmieniła i Polska mogła skorzystać z politycznych innowacji XX wieku, jakimi są zachodnie organizacje integracyjne. Jak twierdzą niektórzy ekonomiści, Polska dysponuje obecnie prawdopodobnie najkorzystniejszą sytuacją od kilkuset lat i stoi przed szansą aby uniknąć kolejnego dramatu (Piątkowski, 2013). Nagły atak Rosji na Ukrainę i próby zmian korzystnego dla Polski ładu europejskiego wymagają tego, co w naszej kulturze nie lubiane – refleksji i planowania.

W ostatnich dekadach powstało stosunkowo mało prac na temat pozycji Polski w Europie. Do wyjątków należą prace Przemysława Grudzińskiego (2008), Romana Kuźniara (2009), Adama Balcera i Kazimierza Wóycickiego (2014), Ryszarda Zięby i Justyny Zajęc (2010), Piotra Grochmańskiego (2021), Justyny Gotkowskiej, Przemysława Żurawskiego vel Grajewskiego i in. (*Nowy strategiczny ład*, 2021). W ciągu ostatniego dwudziestolecia odbyły się też badania typu *foresight*, a państwo polskie przyjęło kilka strategii bezpieczeństwa narodowego (2003, 2007, 2014, 2020) oraz rozwoju (2006, 2012, 2013, 2017). W minionej dekadzie Polska posiadała również strategię polityki zagranicznej (2012-2016 i 2017-2021). **Celem raportu jest próba zebrania danych na temat zasobów i działań tworzących pozycję kraju i tym samym wpływających na jego bezpieczeństwo.**

Polska szkoła historii gospodarczej (W. Kula, M. Małowist, J. Topolski, A. Wyczański) przez kolejne powojenne dekady badała przyczyny słabości państw regionu Europy Środkowej i Wschodniej, który już w okresie nowożytnym uległ silniejszym sąsiadom (Rus Kijowska upadła jeszcze w XIII wieku, Serbia i Bułgaria upadły pod koniec XIV wieku, Węgry w XVI wieku, Czechy w XVII wieku, upadek Polski nastąpił najpóźniej w regionie, ale miał też największe konsekwencje dla ładu w Europie). Do słabości regionalnych historycy zaliczali: słabość miast, niewielką gęstość zaludnienia, słabszy poziom edukacji oraz technologii, późny rozwój kapitalizmu, prowincjonalność elit i skostniałe struktury społeczne. Przez stulecia rolę w regionie rozdawali królowie, następnie imperia, a później ZSRR (Chirot, 1991).

Współcześnie Polska nie walczy o przetrwanie, ale o specjalizację w systemie międzynarodowym. Samo przetrwanie to za mało. Polska potrzebuje trwałej roli międzynarodowej i jej uznania przez społeczność międzynarodową. Upadek ZSRR i utrata przez Rosję kilkusetletniej dominacji w regionie stworzyły „okno możliwości”, który został mądrze wykorzystany do dołączenia do najsilniejszego sojuszu wojskowego i głównego bloku gospodarczego w Europie (por. scenariusze w: Zięba, Zajac, 2010). Po dekadach owocnego członkostwa w strukturach politycznych Zachodu potencjał gospodarczy Polski wzrósł. Pojawiły się możliwości zmiany długotrwałej pozycji państwa w systemie europejskim.

W niniejszej części zostaną przedstawione i przeanalizowane: (1) historyczne funkcje Polski w systemie międzynarodowym, (2) dyrektywy dla polityki polskiej wynikające z dorobku badań nad polityką międzynarodową oraz (3) dyrektywy wynikające ze sporu polskich elit w ostatniej dekadzie.

Polska jest dziś państwem średnim. W znakomitej monografii wydanej w 2008 roku ambasador Przemysław Grudziński tak opisywał cechy polityki państw średnich (por. tabela poniżej).

ATRYBUTY PAŃSTWA ŚREDNIEGO:

- Rola regionalnego przywództwa
- Inicjatywy w dziedzinach funkcjonalnych (gospodarka, normy, prawo)
- Rola stabilizacyjna (separowanie państw, równoważenie, neutralizacja, mediacja)
- Role pasywne i negatywne (jazda na gapę, siedzenie okrakiem, zabiegi o status)

ANALOGIE W ZACHOWANIU MAŁYCH I ŚREDNICH PAŃSTW:

- Niski stopień udziału w sprawach o znaczeniu globalnym
- Interesowanie się ograniczonym zakresem spraw
- Poruszanie się w skali bezpośredniego regionu geograficznego
- Nacisk na instrumenty dyplomatyczne i ekonomiczne
- Akcentowanie zasad międzynarodowych, prawa międzynarodowego, moralności
- Dążenie do zawierania porozumień wielostronnych
- Wybór opcji neutralnych
- Opieranie się na mocarstwach dla obrony niepodległości
- Dążenie do współpracy i unikania konfliktów
- Wykorzystanie wielu zasobów dla zapewnienia sobie politycznego i fizycznego przetrwania

Źródło: P. Grudziński, Państwo inteligentne. Polska w poszukiwaniu międzynarodowej roli, Toruń 2008, s. 61.

Umiejętny wybór roli międzynarodowej pozwala państwu utrzymać korzystne funkcje w systemie. Nie każdemu się to udaje: Niemcy przegrały kilka wojen, Serbia roztrwonila względne sukcesy Jugosławii, a Hiszpania i Włochy regularnie tracą z powodu niestabilności swego systemu politycznego. Z drugiej jednak strony peryferyjnie położone i nieduże demograficznie państwa takie jak Szwajcaria, Irlandia, Finlandia, czy Norwegia odniosły globalny sukces dzięki wykształceniu specjalności atrakcyjnych dla całego systemu międzynarodowego. Wszystkie te kraje postawiły na nowe technologie, szeroką współpracę, integrację polityczną z sąsiadami oraz elitarną edukację. Pozwoliło im to wykorzystać proces tercjalizacji (wzrost znaczenia wiedzy i usług w gospodarce) do zyskania wartościowych ról międzynarodowych – i bycia partnerami dla mocarstw. Tymczasem pozycja Polski przez lata była problematyczna i nie zapewniała bezpieczeństwa państwa i narodu. Por. tabela poniżej.

POLSKA W SYSTEMIE MIĘDZYNARODOWYM W PRZESZŁOŚCI

POLSKA W SYSTEMIE WIEDENSKIM (1815–1918)	POLSKA W SYSTEMIE WERSALSKIM (1918–1945)
MODUS OPERANDI - Nowy model równowagi sił – koncert mocarstw - Zagwarantowanie bezpieczeństwa mocarstw - Ekspansja kolonialna, spokój w Europie - Rządy prawa, legitymizm, restauracja - Kontrola zmian przez system mocarstw - Stabilizacja systemu przez kongresy dyplomatyczne	MODUS OPERANDI - Konflikt reguł gry – zasady wilsońskie vs równowaga sił - Słabość demokracji, wzrost znaczenia dyktatur i rewizjonizmów - Rewolucje i postępująca ideologizacja - Wykorzystanie gróźb użycia siły, terytorialne aneksje - Dyplomacja oparta na szantażu i propagandzie - Militaryzacja polityki zagranicznej - Ignorowanie i deptanie interesów małych i średnich państw - Ignorowanie norm i prawa międzynarodowego
BEZPIECZEŃSTWO EUROPEJSKIE - System europejski par excellence - System kolonialny odrębny od europejskiego systemu państw - Ochrona bezpieczeństwa niektórych małych państw - Podział i absorpcja małych państw w procesie jednoczenia Niemiec i Włoch - Tworzenie się nowoczesnych narodów w Europie Wschodniej - Kłopotliwi aktorzy – Polska i Turcja, kwestia Polski łagodzi konflikt prusko-rosyjski - Interwencje mocarstw wobec prób wywrócenia status quo (Polska, Belgia, Węgry) - Rosnąca potęga Niemiec rozsadzająca koncert, grożąca Rosji, zagrażająca Anglii - Szybkie postępy w rewolucji przemysłowej - Brutalizacja okupacji małych państw	BEZPIECZEŃSTWO EUROPEJSKIE - Izolacjonizm amerykański i wycofanie się Rosji Radzieckiej z Europy - Agresywny rewizjonizm niemiecki - Różne poziomy i gwarancje bezpieczeństwa na zachodzie i wschodzie Europy - Silne antagonizmy regionalne na południu i na wschodzie Europy - Brak trwałej stabilizacji mikro i makro - Rywalizacja koalicji, wyczerpanie Ententy - Kontynuacja systemu kolonialnego - Państwa demokratyczne nieprzygotowane do nowej wojny i obrony systemu - Ewolucja i rozkład systemu przesądzony przez państwa europejskie

ROLA POLSKI W SYSTEMIE	ROLA POLSKI W SYSTEMIE
• Polska jako „państwo niewidzialne” – ciągłość idei Polski • Rola Polski jako „pistoletu” (incydent na ziemiach polskich może wywołać konflikt mocarstw) • Wysokie koszty okupacji nie okazały się zbyt duże dla mocarstw • Wymuszona funkcja podstawy status quo Rosji, Austrii i Prus • Funkcja przypominania liberalnej i wolnościowej roli Polski – wyzwania dla monarchizmu • Polska – czynnik podważający racjonalność europejskiego systemu państw w XIX wieku	• Polska beneficjentem jednoczesnej porażki trzech mocarstw • Funkcja bufora, przesądzająca rola geopolityki w sytuacji erozji liberalnych norm • Fiasko próby uzyskania trwałej przewagi nad Rosją i reorganizacji EŚW • Ambivalencja wobec <i>status quo</i> • Ograniczony i nieopłacalny rewizjonizm. • Autorytarny ustrój jako czynnik ograniczający sojusze • Malejąca relatywnie siła militarna i brak koncepcji modernizacji armii • Słabość gospodarcza • Retoryka dużego państwa nieoparta na obiektywnych podstawach. • Ewolucja roli Polski od państwa powracającego na scenę do roli państwa walczącego o przetrwanie

Źródło: opracowanie na podstawie: P. Grudziński, Państwo inteligentne. Polska w poszukiwaniu międzynarodowej roli, Toruń 2008, s. 75-89.

POLSKA W SYSTEMIE MIĘDZYNARODOWYM PO 1989 ROKU

MODUS OPERANDI	BEZPIECZEŃSTWO EUROPEJSKIE	ROLE POLSKI W SYSTEMIE
• Od chwilowego globalnego konsensusu do odmiennych wizji i sprzecznych reguł gry mocarstw • Dominacja polityczno-wojskowa USA, ale też powstawanie bloków i stref niestabilności • Próby przekształcenia hegemonii USA w trwały system imperialny • Powstawanie stref wpływów – racjonalizacja kontroli • Transformacja ustrojów państw jako „misja” USA • Światowa ekspansja demokracji i gospodarki rynkowej • Brak szans na nowe instytucje globalne • Słabość ONZ • Konflikt między multilateralizmem a bilateralizmem • Redefinicja suwerenności typu westfalskiego • Znaczenie aktorów niepaństwowych (terroryzm) • Niski poziom klasycznej rywalizacji militarnej • Liczne konflikty wewnętrzne i lokalne • Kolektywizacja bezpieczeństwa – ochrona państw słabych, nawet jeśli nie są w sojuszach • Intruzywne normy np. responsibility to protect • Nowe zagrożenia globalne: terroryzm, klimat, woda, pandemia, słabe państwa, migracje, korupcja • Eksplozja liczby małych państw, • Nieskuteczność polityki „budowania państw” w Azji • Regionalna stabilizacja np. w USA, Europie, Azji • Rosnąca rola Chin i Indii • Rosja podważająca status quo w stosunkach międzynarodowych • Nuklearyzacja potencjalna w strefach niestabilności • Kolejna fala neokolonializmu • Zachód odrzucany jako kulturowy punkt odniesienia	• Zinstytucjonalizowany koncert nowego typu zamiast równowagi sił • Włączanie strefy buforowej Europy Środkowej do systemu bezpieczeństwa europejskiego • Imperium europejskie działa na zasadzie aktywnej integracji i polityki sąsiedztwa • Rekompensaty dla Rosji – Rada NATO-Rosja, G8 i in. • Integracja jako metoda mediacji konfliktów • Przynależność do UE symboliczną gwarancją bezpieczeństwa • Sceptycyzm UE wobec USA • Skomplikowane relacje UE-NATO • USA powiązane wciąż z obroną Europy • Powrót Rosji jako rywala Zachodu • Ewolucja NATO: od zbiorowej obrony do zbiorowego bezpieczeństwa • Europa – strategia skutecznego multilateralizmu • Sprzeczności interesów bezpieczeństwa UE i jej członków • Słabość europejskiego potencjału wojskowego	• Ewolucja od słabego państwa postimperialnego do członka struktur euroatlantyckich • Funkcja nowego i kooperatywnego członka klubu. • Eksport stabilności i demokracji • Funkcja stabilizacji regionu w obliczu rozpadu ZSRR • Liberalna formuła transformacji • Akcelerator natowskiej i europejskiej integracji • Strategiczne pojednanie z Niemcami, ambiwalentne stosunki z Rosją, rosnące znaczenie USA • Polska jako sojusznik USA, • Spory Polski z partnerami europejskimi • Polska inspiracją dla polityki Zachodu wobec Ukrainy • Polska jako model państwa udanej transformacji

Źródło: opracowanie na podstawie: P. Grudziński, Państwo inteligentne. Polska w poszukiwaniu międzynarodowej roli, Toruń 2008, s. 75-89.

Bezpieczeństwo państw przez setki lat opierało się na dyplomacji i siłach zbrojnych. Długofalowo jednak podstawowym zasobem niezbędnym do przetrwania stała się gospodarka. Przestało również chodzić o samo przetrwanie. Współczesne studia nad bezpieczeństwem podkreślają również kwestie statusu państwa i jakości życia ludności. Jak pisał wspomniany P. Grudziński, dzisiaj polityka zagraniczna nie determinuje losów państw w taki sam sposób jak w XIX wieku (Grudziński, 2008). Znaczenie ma szersze podejście – ekonomia, społeczeństwo, jakość zarządzania, dojrzałość elit, kultura polityczna, wpisanie się w trendy światowe – to coraz ważniejsze czynniki wzrostu potęgi państw. Współczesne badania bezpieczeństwa mówią zatem o bezpieczeństwie ekonomicznym, społecznym, energetycznym i kulturowym. W każdej z tych dziedzin państwa są oceniane i porównywane (zob. tabela pt. *Pozycja Polski w globalnych rankingach bezpieczeństwa*, poniżej).

Polska w historii traciła przez brak właściwych zasobów i instytucji, co niekiedy prowadziło decydentów do błędnych strategii (próby równoważenia ościennych mocarstw zamiast strategii dołączania; niechęć do zmian strategii i modernizacji armii; niechęć do rozwoju; brak pomysłu na przezwyciężenie peryferyjności; niewiara w długofalowe relacje). Na przykład w okresie międzywojennym Polska i Włochy uważały się za mocarstwa, ale nie posiadały zasobów gospodarczych do realizacji ról mocarstw. W rezultacie oba państwa upadły a role w systemie międzynarodowym narzuciły im inne mocarstwa.

Dzisiaj nawet najsilniejsze państwa nie są w stanie zapewnić sobie całkowitego bezpieczeństwa ekonomicznego, kontrolować rozwoju technologii, ani obiegu informacji. Kluczowa stała się wiedza i relacje, które wymagają od kadr państwa znacznych kompetencji intelektualnych. Dotyczy to zwłaszcza państw średnich, które nie mają zasobów materialnych niezbędnych do rywalizacji na poziomie mocarstw. Polska jest właśnie państwem średnim, a podstawowe role państw średnich to bycie mediatorem, pośrednikiem i lokalnym liderem (Balcer, Wóycicki, 2014). W chwili obecnej korzystne dla realizacji takich ról dla Polski są rozwiązania instytucjonalne przyjęte w Europie. Wśród zaawansowanych demokracji przemysłowych pojawiła się stabilna forma polityki międzypaństwowej, oparta na wiarygodnych oczekiwaniach pokojowych zmian, krajowych rządach prawa, stabilnych instytucjach międzynarodowych i intensywnej interakcji społecznej. **Skorygowany ład post-westfalski oparty na zasadach dzielonej suwerenności, multilateralizmu, konsensualizmu i polityce spójności, które korygują dawne mechanizmy arbitralnej dominacji mocarstw jest dla Warszawy korzystniejszy niż powrót do geopolitycznych reguł z dawnych czasów, w których pawało prawo silniejszego.** System ten zapewnia też pokój w Europie zachodniej od kilkudziesięciu lat. Pokój jest cichym sprzymierzeńcem państw małych i średnich. Wszystkie wymienione państwa, które odniosły sukces i zdobyły oczekiwany status w polityce międzynarodowej trzymały się z dala od konfliktów zbrojnych.

PROCES

DYREKTYWA DLA POLSKI

Państwa średnie i duże **upadają raczej z przyczyn wewnętrznych** (np. Rosja, Austro-Węgry, Turcja, Rzeczpospolita). Przyczyny zewnętrzne są skutkiem

Dbać o **jakość instytucji wewnętrznych** państwa

Państwa małe i średnie **osiągają sukces dzięki długotrwałemu pokojowi** (Szwecja, Szwajcaria)

Działać na rzecz **pokoju w Europie**

Status państw wynika z ich **ról międzynarodowych**. Role opierają się na funkcjach w systemie państw.

Wypracować **pożyteczne i uznane funkcje w systemie**. Nie stać się przedmiotem rozgrywek.

Państwa średnie są aktywne zwłaszcza w obszarze swych **bezpośrednich interesów regionalnych**

Polska, która **nie będzie zakotwiczona w Europie nie odegra roli ani w Europie, ani wobec Rosji**

Państwa małe i średnie **zyskały dzięki rozwojowi nowoczesnych technologii**

Dbać o **rozwój edukacji i wspierać rozwój B+R**

Potencjał państw małych i średnich to **potencjał własny oraz pozyskany z zewnątrz: sojusznicy**

Rozbudowywać **własne zasoby militarne i gospodarcze**. Nie zaniedbywać sojuszy

POZYCJA POLSKI W GLOBALNYCH RANKINGACH BEZPIECZEŃSTWA

RANKING	POZYCJA POLSKI	OCENA
Security Threats Index (2022)	Polska zajmuje 160 miejsce na świecie pod względem zagrożeń dla ludności (na 177 państw). Wynik 2.1 w skali 1-10, gdzie 1 oznacza niewielkie zagrożenie, a 10 duże zagrożenie.	Polska należy do 20 najbardziej bezpiecznych dla ludności państw świata. Wskaźnik ocenia ryzyko terroryzmu, rebelii, zamachów bombowych, wpływu przestępczości zorganizowanej na struktury państwa etc. Wymienione zagrożenia są w Polsce mało prawdopodobne.
Fragile States Index (2022)	Polska ma 146 miejsce na świecie pod względem kruchości struktur państwa (na 177 państw). Wynik 42,2 w skali 0-120.	Polska zajmuje około 30 miejsce na świecie pod względem stabilności struktur państwa (ale okolice 40 miejsca pod kątem skonfliktowania elit i okolice 50 miejsca w kwestii legitymizacji).
Bertelsmann Transformation Index (2022)	Polska zajmuje 14 miejsce na 137 państw, z wynikiem 7,93 w skali 1-10.	Wskaźnik BTI bada jakość transformacji demokratycznej i obejmuje 3 mniejsze wskaźniki. Polska zajmuje 10 miejsce w obszarze transformacji ekonomicznej, 24 miejsce w obszarze transformacji politycznej, lecz dopiero 47 miejsce w obszarze jakości rządzenia (w regionie niżej od Polski oceniane są tylko Serbia, Węgry oraz Bośnia i Hercegowina).
Freedom in the World (2022)	W rankingu wolności obywatelskich Polska uzyskuje 82/100. W rankingu jakości demokracji dużo mniej, gdyż 59/100 (w 2017 wynik wynosił 74/100, a w 2015: 80/100).	Polska jest krajem, gdzie prawa (34/40 pkt) i wolności (47/60 pkt) obywatelskie są generalnie przestrzegane. W drugim rankingu zauważalny jest spadek jakości instytucji demokratycznych. W 2020 roku Polska utraciła status „demokracji skonsolidowanej” na rzecz „częściowo skonsolidowanej”.
Corruption Perception Index (2021)	Polska zajmuje 42 miejsce na 180 państw, z wynikiem 56/100.	Ranking dotyczy skali korupcji w sektorze publicznym. Polska osiąga przeciętne wyniki w skali Europy, ale dobre w skali regionu (przed Polską jest jedynie Litwa, Łotwa i Słowenia). Najwyższą pozycję osiągnęła Polska w 2015 roku, było to 29 miejsce i wynik 63/100. Przed wstąpieniem do UE Polska była w okolicach 65 miejsca.
Global Firepower (2022)	Polska zajmuje 24 miejsce na 142 państwa, czyli podobnie jak w rankingach gospodarczych, zbliża się do G-20.	Pozycja militarna Polski jest stabilna i odpowiada pozycji gospodarczej kraju. Przed Polskę awansowała Ukraina. Za Polską jest Szwecja. Inny duży kraj regionu – Rumunia – znajduje się na miejscu 38.
Global Militarization Index (2019)	Polska zajmowała 68 miejsce na 155 państw, co oznacza raczej niski poziom militarystyki społeczeństwa.	Indeks mierzy relację liczby mieszkańców państwa w stosunku do jego (1) wydatków wojskowych, (2) liczby personelu wojskowego oraz (3) posiadanej liczby jednostek uzbrojenia. Ukraina znajduje się na miejscu 22, Francja na miejscu 60, a Niemcy dopiero na miejscu 97.
Cato Arms Sales Risk Index (2021)	Polska osiąga wskaźnik 17, co dorównuje innym dużym państwom NATO (Niemcy 13, Francja 19, Rumunia 24).	Ranking ASRI identyfikuje 4 ryzyka (korupcja, niestabilność, prawa człowieka, konflikty) dla wsparcia militarnego wybranego państwa przez Stany Zjednoczone. Im wyższe ryzyka, tym mniejsza szansa na sprzedaż broni takiemu państwu.
Global Health Security (2021)	Polska ma 29 miejsce na 185 państw z wynikiem 55,7. Pozycja Polski wzrosła od 2019 roku.	Pozycja Polski jest dobra na tle Europy (wyżej niż Włochy, Grecja, czy Rumunia), ale do pozycji liderów jest daleka droga. Raport o stanie służby zdrowia liczy ponad 100 stron.
Global Food Security (2022)	Polska ma 21 miejsce na 113 państw.	Wyniki Polski są na tle świata dobre, ale nierówne. Wśród ocen częściowych Polska ma: 27 miejsce w dostępności żywności, 35 miejsce w produkcji, 15 miejsce w jakości żywności oraz 17 miejsce w podatności na zmiany klimatyczne.
Global Cybersecurity Index (2020)	Polska w rankingu cyber-bezpieczeństwa ma 30 miejsce na 182 kraje, z wynikiem 93,86 na 100.	Pozycja Polski jest dobra na tle innych państw zachodnich. Polska traci do pierwszej światowej piątki tylko kilka punktów. Wysoko sklasyfikowano Estonię (3 miejsce) i Łotwę (15 miejsce).
WEC Energy Trilemma Index Tool (2021)	Polska zajmuje 30 miejsce na 101 państw pod względem bezpieczeństwa energetycznego.	Indeks klasyfikuje kraje pod względem zdolności do dostarczania zrównoważonej energii w 3 wymiarach: (1) bezpieczeństwo energetyczne, (2) równość energetyczna (dostępność i przystępność cen), (3) równowaga środowiskowa. W 2021 roku Polska miała oceny: B, B, C. W żadnym z obszarów nie uzyskano oceny A. Najlepiej wypadają państwa skandynawskie.

Źródła: opracowanie własne na podstawie stron internetowych wymienionych instytucji.

DYREKTYWY DLA POLITYKI WYNIKAJĄCE Z TEORII

Problematykę bezpieczeństwa zewnętrznego państwa w nauce rozważano głównie w analizie stosunków międzynarodowych. Problem z tym nurtem wiedzy wynika z faktu, że rozwinął się on w XX wieku w krajach anglosaskich (USA, Wielka Brytania) i jego terminologia opisuje głównie działania mocarstw. Należy zmienić tę perspektywę i odnieść istniejące kategorie do państw średnich i małych.

W XXI wieku pojawiły się liczne nurty badawcze, postulujące analityczny eklektyzm i pragmatyzm (Sil, Katzenstein, 2010). Posługując się tą perspektywą, należy zwracać uwagę na zdolność rozwiązywania konkretnych problemów. Jeśli dana koncepcja nie pomaga rozwiązać problemu, wówczas szukamy innej. Uznajemy też, że pojęcia są ważniejsze od teorii (np. pojęcie hegemonii znajdziemy w teoriach realizmu, marksizmu, jak i liberalizmu), dlatego staramy się je upraszczać na tyle, by zachować ich wspólny mianownik i możliwe surowe, analityczne znaczenie, aby służyły wyjaśnianiu problemu. W antycznym sporze między analizą a narracją opowiadamy się więc za tą pierwszą (Bartoś, 2020).

Poniżej tabela w której przedstawiono: (1) główne koncepcje badań stosunków międzynarodowych, (2) ich wyjaśnienia oraz (3) sugerowane na ich podstawie dyrektywy dla polityki bezpieczeństwa RP.

KONCEPCJA	WYJAŚNIENIE	DYREKTYWY DLA POLSKI
RÓWNOWAGA SIŁ Koncepcję w 1507 r. wspominał florencki historyk Bernardo Rucellai; równowagę sił wspomniano w Traktacie z Utrechtu z 1713; później opisał ją filozof David Hume w 1752 r. W XIX i XX wieku równowagę sił uznawano za główną zasadę polityki europejskiej	Wedle Davida Hume'a równowaga sił jest mechanizmem zachowania pokoju między państwami. Dla jej utrzymania niezbędny jest rozwój dyplomacji. System równowagi sił opiera się na walce lub współpracy państw, aby zapobiec dominacji jednego państwa nad innymi. Zwykle państwa mają do wyboru 2 opcje: równoważenie (<i>balancing</i>) lub dołączanie do silniejszego (<i>bandwagoning</i>), co opisał Q. Wright w <i>Study of War</i> w 1942 r.	Dyrektywa dla Polski: Pamiętać, że równowaga sił służy pokojowi, a nie konfliktowi. Należy być uczestnikiem, a nie przedmiotem w debacie. Należy unikać utraty sprawczości w polityce zagranicznej, obronnej i wewnętrznej.
SUWERENNOŚĆ Słowa „suwerenność” użył Jean Bodin w 1576 roku, opisując specyfikę nowożytnej monarchii francuskiej. Suwerenność państw była ważną zasadą przyjętą w traktatach westfalskich w 1648	Suwerenność opisuje zdolność państwa sprawowania władzy nad terytorium. Dzięki suwerenności (fr. <i>souverain</i>) władza sama może decydować o zakresie swojego działania. Współcześnie uznaje się, że władza może przekazywać swe niektóre uprawnienia organizacjom i soюзom działającym w jej imieniu.	Dyrektywa dla Polski: państwo średnie powinno umiejętnie wykorzystywać suwerenność dzieloną z innymi (np. w UE) dla pozyskania wsparcia w dziedzinie kluczowych interesów bezpieczeństwa państwa.
STREFY WPŁYWÓW Koncepcja wyrażona nie wprost w tzw. doktrynie Monroe w 1823 roku; w traktacie między państwami termin pojawił się w 1885 roku (traktat brytyjsko-niemiecki dotyczący podziału terytoriów kolonialnych w Afryce)	Po I wojnie światowej termin utracił znaczenie prawnomiędzynarodowe i stał się ideą geopolityczną. Obecnie koncepcja stref wpływów dotyczy nieformalnych mechanizmów sprawowania władzy nad daną przestrzenią geograficzną (dzisiaj również przestrzenią wirtualną).	Dyrektywa dla Polski: bycie w strefie wpływów oznacza uprzedmiotowienie. Należy unikać takich sformułowań w wypowiedziach oficjalnych na rzecz stosowania innych np. miękkiej siły (<i>soft power</i> lub np. <i>national branding</i>).
ANARCHIA MIĘDZYNARODOWA Greckie słowo <i>anarkhos</i> oznacza brak porządku. Pojęcie anarchii międzynarodowej wprowadził w 1926 r. G. Lowes Dickinson. Uważano wtedy, że anarchia jest przyczyną wojen. Koncepcję spopularyzował Kenneth Waltz w książce <i>Teoria polityki międzynarodowej</i> w 1979.	Anarchia oznacza, że w polityce międzynarodowej nie ma władzy nadrzędnej, która mogłaby narzucać zasady. W sytuacji anarchii nie ma monopolu na prawomocne użycie siły, tak jak w polityce wewnętrznej państwa. Sytuacja taka sprawia, że państwa starają się zabezpieczać (<i>self-help</i>). Anarchia nie wyklucza istnienia hierarchii państw, a jej skutki mogą być częściowo neutralizowane przez wypracowanie pokojowych norm.	Dyrektywa dla Polski: państwo średnie powinno włączać się w procesy multilateralne aby wpływać na duże kraje i ich agendę międzynarodową. Należy minimalizować skutki samowoli państw agresywnych (np. ataku Rosji na Ukrainę).

REALIZM POLITYCZNY I TEORIA INTERESU POLITYCZNEGO Tradycja polityczna spopularyzowana przez Edwarda Carra (1939) i Hansa Morgenthau (1948) wskazująca, że należy analizować fakty, przyczyny i konsekwencje dążenia państw do realizacji interesów władzy. Interes polityczny zastąpił starszą ideę racji stanu.	E. Carr twierdził, że polityka zagraniczna powinna być ponadpartyjna. Idee i myśły polityczne mogą kreować wydarzenia lub nie pozwalać ich dostrzec (marzenia nie mogą dominować nad racjonalną refleksją, która jest tu uważana za obiektywną). H. Morgenthau uważał, że celem polityki winno być dążenie do potęgi państwa. W związku z tym politycy muszą rozpoznać interesy państwa i działać na ich rzecz.	Dyrektywa dla Polski: państwo średnie powinno być świadome swoich interesów i jasno je artykułować np. w strategiach i projektach politycznych. Należy zadbać o możliwą inkluzywność (sprawic by inne kraje podzielały nasze przekonania). Należy zadbać o świadomość elit i społeczeństwa co oznacza potęgę współcześnie.
GEOSTRATEGIA Pojęcie kojarzone z tradycją geopolityki anglosaskiej (Mackinder, 1904 i 1919, Spykman, 1943) Terminu „geo-strategia” użył w 1942 r. Frederick Schuman tłumacząc słowo <i>Wehrgeopolitik</i>, użyte przez gen. Karla Haushofera	Strategia państwa o charakterze doktrynalnym, zakładająca wpływ czynników geograficznych na sytuację militarną i polityczną państwa lub całego regionu. Wczesne koncepcje geostrategii mówiły m. in., że region Europy wschodniej jest kluczowy dla równowagi w Eurazji, gdyż umożliwia ekspansję poza Europę, a także pozwala kontrolować handel lądowy.	Dyrektywa dla Polski: zdobyć kluczową pozycję geostrategiczną w regionie Europy Wschodniej, dzięki rozbudowie sieci dróg, kolei oraz relacji handlowych, zarówno w osi wschód-zachód, jak i północ-południe. Uwzględnić czynnik militarny (możliwość transportu wojsk, logistykę bezpieczeństwa etc.).
POTĘGA koncepcja potęgi Hansa Morgenthaua (1948) tłumaczy, że celem polityki zagranicznej państwa jest dążenie do potęgi. W 2001 roku John Mearsheimer uzupełnił tę teorię o twierdzenie, że państwa dążą do maksymalizacji siły (tzw. realizm ofensywny).	Potęga to siła państwa rozumiana jako zdolności lub relacje. Składniki potęgi to: 1) geografia, 2) zasoby naturalne (żywność, surowce), 3) przemysł, 4) gotowość bojowa (technologia, liczebność i jakość sił, przywództwo), 5) ludność (rozmieszczenie, demografia), 6) charakter narodowy, 7) morale narodowe (jakość społeczeństwa i władz), 8) jakość dyplomacji, 9) i rządu (równowaga zasobów, poparcie). Ponadto potęga to zdolność do wpływania na umysły. Morgenthau uważał, że władza ma 3 dążenia, którym odpowiadają 3 rodzaje polityki: (1.) utrzymanie potęgi (status quo), (2) powiększanie potęgi (imperializm), (3) manifestacja potęgi (polityka prestiżu).	Dyrektywa dla Polski: państwo średnie powinno świadomie dążyć do rozwoju tradycyjnych czynników potęgi poprzez jasne definiowanie interesów politycznych w każdym obszarze. Należy je uzupełnić o nowe czynniki potęgi (nauka, innowacje, atrakcyjność kraju, sojusznicy). Należy również obserwować równoległą politykę sąsiadów w tym zakresie.
DYLEMAT BEZPIECZEŃSTWA koncepcja dylematu bezpieczeństwa Johna Herza (1950) stanowi politologiczny ekwiwalent „dylematu więźnia”	Dylemat bezpieczeństwa zakłada, że militaryzacja polityki państwa może prowadzić do obaw u jego sąsiadów. Rezultatem może być wyścig zbrojeń. Okres zimnej wojny i rywalizacja USA i ZSRR podawany jest jako przykład. Dylemat bezpieczeństwa jest wiązany z równowagą sił.	Dyrektywa dla Polski: militaryzacja polityki Rosji wymaga stanowczej reakcji w obrębie własnej strategii oraz strategii sojuszniczych. Należy racjonalnie planować rozwój zdolności obronnych.

WSPÓLNOTA BEZPIECZEŃSTWA Idea wspólnoty bezpieczeństwa Karla Deutscha (1957) wylicza kilkanaście wymogów koniecznych dla budowy (lub zniszczenia!) wspólnoty bezpieczeństwa w regionie.	Teoria ta definiuje warunki konieczne dla ukształtowania wspólnoty bezpieczeństwa. Są to: 1. Wzajemna kompatybilność wartości, 2. Wytworzenie odrębnego sposobu życia, 3. Oczekiwania ściślejszej integracji gospodarczej, 4. Wyraźny wzrost potencjału politycznego i administracyjnego uczestników, 5. Wyższy wzrost gospodarczy u kilku uczestników, 6. Nieprzerwane linie komunikacji społecznej, 7. Poszerzenie elit politycznych, 8. Przepływ osób pomiędzy warstwami politycznie znaczącymi, 9. Wielość zakresów komunikacji i transakcji. Czynniki dezintegracji wspólnot bezpieczeństwa to: 1. Nałożenie zbyt dużych obciążeń wojskowych, 2. Wyraźny wzrost partycypacji pasywnych grup lub warstw społecznych oraz regionów, 3. Uaktywnienie partycypacji politycznej w wyniku wzrostu zróżnicowania etnicznego / językowego. 4. Przedłużająca się gospodarcza stagnacja lub recesja, 5. Relatywne zamknięcie istniejącej elity politycznej (powstanie sfrustrowanych kontr-elit wśród grup zmarginalizowanych, 6. Ciągłe odkładanie na później oczekiwanych reform – zwłaszcza takich, które już wdrożono w krajach sąsiednich.	Dyrektywa dla Polski: państwo średnie powinno podejmować działania na rzecz podtrzymania i wzrostu jakości wspólnoty bezpieczeństwa (NATO), zwłaszcza w okresie kryzysu legitymizacji w krajach „starego NATO”. Potrzebne są do tego wspólne inicjatywy komunikacyjne w zakresie bezpieczeństwa, postrzegania przeciwników i ich norm oraz neutralizacja dezinformacji międzynarodowej, dzięki własnym i sojuszniczym systemom komunikacji strategicznej.
ZALEŻNOŚĆ Teorię zależności sformułował Raul Prebisch (1950), dla opisu relacji metropolii i kolonii. Rozwój teorii kontynuował Andre Gunder Frank w okresie zimnej wojny.	Zależność międzynarodowa polega na tym, że kraje zamożne podtrzymują biedę w krajach biednych, poprzez wymuszanie produkcji tanich towarów, podczas gdy zaważowana i zyskowa produkcja pozostaje w krajach bogatych. Dogonienie państw zamożnych przez kopiowanie ich instytucji jest niemożliwe.	Dyrektywa dla Polski: Polska powinna stawiać na współpracę z partnerami dającymi szansę rozwoju współzależnego i transferu technologii (UE, USA, Korea Płd., inne). Należy być partnerem, a nie tylko klientem. Wymaga to wzmocnienia dyplomacji gospodarczej.
POKÓJ teoria pokoju Johana Galtunga (1969) doprowadziła do powstania całej dyscypliny <i>peace research</i>, łączącej nauki wojskowe, psychologię, zarządzanie i politykę.	Wedle Galtunga pokój to „trwanie wartości lub celów społecznych”. Pokój jest odpowiedzią na przemoc dwójakiego rodzaju. Przemoc personalna ma charakter bezpośredni. Wyeliminowanie jej przynosi pokój negatywny (brak przemocy). Przemoc strukturalna ma charakter pośredni i oznacza np. niesprawiedliwość lub wyzysk. Wyeliminowanie takiej przemocy przynosi pokój pozytywny (np. sprawiedliwość, spójność społeczna).	Dyrektywa dla Polski: w interesie państwa średniego jest zadbanie o strukturalne zabezpieczenie pokoju w regionie (NATO i UE) i unikanie dyskursu różnicującego państwa sojusznicze (np. „Europa wielu prędkości”, ale też „Europa ojczyzn”), które zwracają uwagę na odrębność, niesprawiedliwość, konflikt, przemoc strukturalną, obcość norm etc.
ODSTRASZANIE Słowo <i>deterrence</i> pochodzi od łacińskiego czasownika <i>deterreō</i> (przestraszyć, zniechęcić). Najpopularniejsza koncepcja odstraszenia na gruncie studiów strategicznych pochodzi z prac noblisty Thomasa Schellinga (<i>The Strategy of Conflict</i> z 1960 roku i późniejsze). Teoria odstraszenia cieszy się w NATO niestąbną popularnością od czasów zimnej wojny.	Odstraszanie polega na przekonaniu oponenta, że koszt lub ryzyko wynikające z podjęcia działania przeważają nad korzyściami, które mógłby w wyniku tego działania uzyskać. Odstraszanie to rodzaj przymusu. Sam przymus, według T. Schellinga może przybrać postać odstraszenia (<i>deterrence</i>) lub zmuszania (<i>compellence</i>). Zmuszanie ma na celu spowodowanie danego zachowania, a odstraszanie odwieńdzenie od niego. Odstraszanie ma więc charakter defensywny, a zmuszanie ofensywny. Odstraszanie jest strategią zachowania (<i>preservation</i>), a zmuszanie strategią zmiany (<i>change</i>).	Dyrektywa dla Polski: jednym z celów polityki bezpieczeństwa RP jest odstraszanie Rosji i uniemożliwianie jej odtwarzania europejskiego koncertu mocarstw rodem z XIX wieku. Należy do tego celu wykorzystywać narzędzia własne (rozwój zrównoważonych sił zbrojnych, dyplomacja) oraz sojusznicze (współpraca z mocarstwami i państwami regionu) np. tworzenie „koalicji chętnych” do inwestowania w obronność Europy Wschodniej.

SYSTEM MIĘDZYNARODOWY koncepcja systemu międzynarodowego Mortona Kaplana (1957) mówi, że państwa tworzą systemy relacji, takie jak równowaga sił lub system dwublokowy. Ideę tę rozwinął Kenneth Waltz w 1979	Morton Kaplan wprowadził analizę systemową do badań nad polityką międzynarodową. System to układ relacji między elementami. To z prac Kaplana pochodzą takie określenia jak system dwubiegunowy, system powszechny, system hierarchiczny. Na tej podstawie Waltz stworzył teorię struktury systemu, w którym państwa walczą o status, który zapewni im bezpieczeństwo.	Dyrektywa dla Polski: konieczne programowanie relacji z kluczowymi partnerami decydującymi o kształcie systemu i poszerzanie swoich wpływów w systemie. Należy uczestniczyć w podsystemach międzynarodowych (UE, NATO) aby minimalizować niebezpieczne skutki anarchii (np. takie jak prawo silniejszego).
POZIOM ANALIZY koncepcje poziomu analizy stosunków międzynarodowych u Kennetha Waltza (1959) i Joela Davida Singera (1961 i 1971)	Wedle K. Waltza istnieją 3 perspektywy patrzenia na stosunki międzynarodowe: (1) <i>Perspektywa natury ludzkiej</i> – walka liderów o dominację, (2) <i>Perspektywa struktur państwa</i> (partie, wyborcy, resorty), oraz (3) <i>Perspektywa systemu międzynarodowego</i>, której cechami są anarchia i samopomoc. Singer wskazał na wysoką użyteczność ujęcia systemowego. Obaj autorzy wskazują, że poziom systemowy lepiej wyjaśnia politykę międzynarodową niż perspektywa polityki pojedynczych państw, czy psychiki ich przywódców.	Dyrektywa dla Polski: rozwój ośrodków analitycznych i wywiadowczych pozwalających na obserwację otoczenia międzynarodowego. Edukacja elit parlamentarnych (i innych) w tym zakresie.
ZALEŻNOŚĆ OD ŚCIEŻKI (PATH DEPENDENCE) Model systemowy rozwijany przez J. Davida Singera, który uznaje wpływ kompleksowości (<i>complexity</i>) na systemy żywe. Społeczeństwa ludzkie nie są automatami; są zależne od swojej historii i doświadczeń.	Singer wyróżnia 2 szkoły systemowe: system-działania i system-bytów. W pierwszej szkole systemy są identyfikowane wokół „działań, zachowań, interakcji, relacji lub ról” państw, w dużej mierze ignorując jednostki. System drugiego typu jest korektą pierwszego, która uznaje zdolność ludzi do uczenia się na podstawie doświadczeń swoich i cudzych (<i>path dependence</i>).	Dyrektywa dla Polski: potrzebna jest świadomość swojego potencjału i odkrycie swoich atutów w historii najnowszej oraz dbałość o budowanie spójnych narzędzi do komunikowania w tym zakresie. Historia rozwoju ludzi, kultury, miast, regionów, infrastruktury, powinna być opowieścią z pragmatycznym wykorzystaniem perspektywy przeszłości i przyszłości.
CENTRA I PERYFERIE teoria systemu-swiata Immanuela Wallersteina (1974) mówi m. in., że świat jest podzielony na ekonomiczne centra, półperyferie i peryferie, czego wyrazem są stosunki handlowe, łańcuchy produkcji, rozkład produkcji na świecie.	Wallerstein przeniósł idee Prebisha na analizę całych gospodarek. Europa wschodnia od XVI wieku była peryferią gospodarczą, która do dziś próbuje przezwyciężyć zacofanie, które wyniknęło ze zbyt późnego rozwoju państw i kapitalizmu na tych ziemiach. Peryferyjność można przezwyciężyć poprzez: (1) autarkizm, (2) zaproszenie lub (3) szansę / okno możliwości.	Dyrektywa dla Polski: dążenie do centrum gospodarki światowej poprzez rozwój technologii i nowych narzędzi potęgi. Możliwe jest wykorzystanie szansy rozwojowej, jaką daje dostęp do rynku UE i bezpieczeństwo, dzięki członkostwu w NATO.
IMPERIALIZM Niezależnie od prac Wallersteina, Galtung rozwinął własną teorię centro-peryferijną w swojej pracy o strukturalnej teorii imperializmu (1971).	Galtung opisał proces imperializmu jako relację między elitami państw. Elity metropolii starają się pozyskać przychylność elit peryferii do realizacji interesów metropolii. Imperializm to relacja taka, że: 1) istnieje zbieżność interesów centrum państwa centrum i centrum państwa peryferii; 2) istnieje większa rozbieżność wewn. państwa peryferii niż w państwie centrum, a ponadto 3) istnieje rozbieżność interesów peryferii obu państw.	Dyrektywa dla Polski: należy unikać podejmowania współpracy z państwami lub grupami politycznymi głoszącymi idee rewizjonistyczne, które zagrażają pokojowi. Państwa autorytarne również mają swoją soft power, kusząc ideałami wspólnoty, kolektywu, sprawiedliwości dziejowej i tradycyjnych wartości. Dotyczy to też szkolenia kluczowych osób w państwie pod kątem odporności na działania infiltracyjne.
INTEGRACJA POLITYCZNA Po II wojnie światowej pisma funkcjonalistów Davida Mitrany'ego i Ernsta Haasa wniosły wkład w rozumienie współpracy państw i powoływanie agencji i organizacji międzynarodowych jako szansy na ograniczenie wojen.	Integrację najlepiej rozumieć jako proces. Obejmuje on (1) dążenie do zwiększonej współpracy między państwami; (2) stopniowe przekazywanie uprawnień instytucjom ponadnarodowym; (3) stopniowa homogenizacja wartości; oraz (4) powstanie globalnego społeczeństwa obywatelskiego, a wraz z nim budowanie nowych form wspólnoty politycznej.	Dyrektywa dla Polski: należy zbadać efektywność procesów integracyjnych w różnych branżach, ustalić własny potencjał oraz rozwijać realne inicjatywy integracyjne w regionie (mapy drogowe działań, grupy robocze). Dobrym wzorem są państwa nordyckie.

SPOŁECZNOŚĆ MIĘDZYNARODOWA koncepcja społeczności międzynarodowej Hedleya Bulla (1977) opisuje jakie wartości i instytucje wzmacniają współpracę państw i tworzą wspólne normy, takie jak prawo międzynarodowe. Wielu badaczy uważa np. wspólnotę transatlantycką za przykład społeczności międzynarodowej	Społeczność międzynarodowa powstaje wśród państw dzielących wspólne interesy, wartości, instytucje, mechanizmy dyplomacji i obyczaje w sytuacji wojny. Wartości społeczności państw to: utrzymanie i ochrona społeczności państw, zachowanie zewnętrznej suwerenności państw, pokój oraz dbałość o cele życia społecznego – 1) ograniczenia przemocy, 2) dochowywanie umów i 3) poszanowanie prawa własności.	Dyrektywa dla Polski: ważne dla państwa średniego jest aktywne współtworzenie agendy Zachodu poprzez szeroki udział w instytucjach współpracy międzynarodowej, traktowanych jako narzędzie zdobywania informacji oraz wpływu na otoczenie międzynarodowe.
KOMPLEKSOWA WSPÓŁZALEŻNOŚĆ Stale rozwijana koncepcja kompleksowej współzależności Roberta Keohane i Josepha Nye (1977) tłumaczy dlaczego państwa mogą współpracować, pomimo sprzecznych interesów.	Relacje między państwami opierają się na transakcjach i tworzą sieci różnych problemów, gdzie nie ma widocznej hierarchii. Państwa tworzą agendy spraw (<i>agenda setting</i>) i powiązania (<i>linkages</i>). Jednocześnie wiedzą, że konflikty są możliwe i równolegle budują swą wytrzymałość krótkoterminową (<i>sensitivity</i>) i długoterminową (<i>vulnerability</i>) np. wobec wojny, gróźb i szantaży.	Dyrektywa dla Polski: państwo średnie musi mieć świadomość pakietowości relacji z każdym sąsiadem (bezpieczeństwo, rozwój, komunikacja); potrzebne jest posiadanie proaktywnej agendy w każdej relacji oraz świadomość, że długotrwała współpraca międzynarodowa istnieje przez dekady niezależnie od woli lokalnych polityków.
CYKLE HEGEMONICZNE Koncepcję cykli hegemonicznych przedstawił amerykański uczonego polskiego pochodzenia George Modelski (1978) na podstawie pracy o cyklach biznesowych Josepha Schumpetera z 1939 roku. Modelski opisał proces powstawania i upadku hegemonii globalnej, począwszy od XV-XVI wieku.	Idea cykli hegemonicznych mówi, że w świecie zawsze jest jakieś dominujące państwo / hegemon. Zmiany hegemonii są cykliczne, hegemonami były takie państwa jak Portugalia, Holandia, Wielka Brytania i USA. Okresy hegemonii mają trwać 60-90 lat, a wojny hegemoniczne ok. 20 lat. Do tej pory żaden z rywali nie zastąpił hegemonu (Francja nie pokonała Anglii, Niemcy także, ZSRR nie pokonał USA). Rolę mocarstwa wiodącego przejmował zwykle kraj trzeci, będący głównym sojusznikiem hegemonu (np. USA zastąpiły Wielką Brytanię).	Dyrektywa dla Polski: państwo polskie powinno systemowo analizować trendy rozwoju czołowych państw globu (G-20) pod kątem innowacji, kluczowych firm, postaci kultury, inwestorów etc.
HEGEMONIA Oparte na wcześniejszych pracach Modelskiego koncepcja hegemonii Roberta Gilpina (1981) i hegemonicznej stabilności Roberta Keohane (1984)	Koncepcje te mówią, że światem rządzą hegemonii, którzy w czasie swej dominacji budują koalicje poparcia i utrzymują ład międzynarodowy, który sprzyja ich interesom. Hegemonia trwa dopóki inne kraje wolą się przyłączać (<i>bandwagoning</i>) do takiego systemu, zamiast równoważyć (<i>balancing</i>) państwo dominujące.	Dyrektywa dla Polski: warto powiązać (choć nie utożsamiać) interesy państwa średniego z interesami państwa dominującym poprzez budowanie partnerstwa regionalnego. Polska może starać się być „państwem ramowym” regionu wschodniego NATO.
ROLA MIĘDZYNARODOWA PAŃSTWA Sformułowana w obszernym eseju w 1970 r. teoria ról Kalewiego Holstiego bardzo wpłynęła na rozwój analizy polityki zagranicznej (<i>foreign policy analysis</i>, FPA)	Koncepcje ról międzynarodowych mówią, że państwa posiadają rozmaite role w systemie międzynarodowym (obrońca ładu, państwo rewizjonistyczne, broker, węzeł bezpieczeństwa etc.). Role posiadane niekiedy różnią się od deklarowanych. Kluczowe dla efektywności ról państwa jest adekwatne postrzeganie siebie.	Dyrektywa dla Polski: państwo średnie powinno możliwie precyzyjnie określać swoje role i dążyć do ich realizacji. Potrzebne jest wzmocnienie szkolenie kadr w zakresie danej roli (promowanie polskich żołnierzy w NATO; polskich urzędników w UE) i wzrost ilości środków na realizację priorytetów państwa.
SOJUSZ teoria sojuszy Stephena Walta (1987) wyjaśnia m. in. dlaczego mniejsze państwa budują sojusze lub dołączają do silniejszego (np. Białoruś do Rosji)	Sojusze powstają albo jako efekt równoważenia (<i>balancing</i>) / państwa równoważą (sprzymierzają się z innymi przeciw zagrażającemu), albo W efekcie przyłączania się (<i>bandwagoning</i>), gdy państwa łączą siły np. z głównym zagrażającym. Stephen Walt uważa, że lepiej jest sprzymierzyć się ze słabszym, gdyż zwiększa to wpływ słabszego (np. przyłączenie się do silniejszego zwykle zmniejsza rolę państwa). Np. Niemcy chętniej przystaną na bliższą współpracę z Czechami, niż z Polską. Czynniki wpływające na poziom zagrożenia państw: 1) łączna potęga, 2) bliskość geograficzna, 3) zdolności ofensywne, 4) ofensywne intencje.	Dyrektywa dla Polski: Dołączenie do NATO jest skuteczniejszą metodą zabezpieczenia przed Rosją niż samotne próby równoważenia Rosji lub podporządkowania się Moskwie. Ponadto, <i>bandwagoning</i> jest strategią skuteczniejszą niż np. <i>appeasement</i>. Świadome dołączanie do przyjaznych silnych państw zapewni lepsze efekty rozwojowe. W tym sensie współpraca Czech i Polski z Niemcami jest lepsza niż z Rosją.

REŻIM MIĘDZYNARODOWY Koncepcję reżimów zaproponował J. Ruggie (1975) a rozwinął ją S. Krasner (1983). Tłumaczy ona powstawanie traktatów, zasad, norm i procedur podejmowania decyzji w polityce międzynarodowej.	Państwa przystępują do reżimów także z powodów egoistycznych, aby zmniejszyć ryzyka i koszty transakcji. Inne powody to np. siła polityczna (w służbie dobra wspólnego lub partykularnych interesów), normy i zasady, uzus (regularne wzorce zachowań oparte na praktyce) i zwyczaje (długotrwała praktyka). Przyczyną jest zwykle wiedza, że dane zachowanie się opłaca.	Dyrektywa dla Polski: należy traktować reżimy międzynarodowe jako mechanizmy wspierające państwa mniejsze poprzez wiązanie i ograniczanie spektrum decyzji państw większych, a nie jako zagrożenie dla suwerenności.
REGIONALNY KOMPLEKS BEZPIECZEŃSTWA teoria regionalnego kompleksu bezpieczeństwa została rozwinięta przez Barry'ego Buzana i współpracowników (1983 i 2003)	Większość problemów i zagrożeń ma charakter regionalny. Państwa są współzależne także w dziedzinie bezpieczeństwa. Regionalny kompleks bezpieczeństwa oznacza, że regionach istnieją grupy państw, które mają wspólne interesy bezpieczeństwa (np. grupa B9)	Dyrektywa dla Polski: przydatne jest działanie na rzecz rozwoju i instytucjonalizacji współpracy regionalnej w dziedzinie bezpieczeństwa, ponieważ większość kontaktów (a także konfliktów!) ma charakter regionalny.
DEMOKRATYCZNY POKÓJ koncepcja demokratycznego pokoju Michaela Doyle'a (1983) nawiązuje do idei wiecznego pokoju Immanuela Kanta (1795) i święciła triumfy w latach 90. XX wieku po rozpadzie ZSRR.	Koncepcja ta zakłada, że państwa demokratyczne są stabilniejsze i opierają się na odpowiedzialności polityków przed wyborcami. W rezultacie demokracje nie prowadzą tylu wojen ze sobą, co autorytaryzmy, stąd wyciągnięto wniosek, że im więcej demokracji na świecie, tym większa szansa na pokój. Idea ta jest związana z koncepcją heglowskiego „celu historii” pióra F. Fukuyamy, który twierdził, że demokracja jest ustrojem, który zapewnia większą godność ludziom, niż inne ustroje.	Dyrektywa dla Polski: dbanie o rozwój procesów decyzyjnych właściwych dla demokracji w Polsce oraz w krajach dawnego bloku wschodniego, co obejmuje również edukację elit, promowanie dobrych praktyk oraz przyciąganie lokalnych liderów z różnych krajów. Wspieranie opozycji demokratycznej w autorytarnych krajach byłego ZSRR (azyle, stypendia, granty, think tanki).
SOFT POWER / MIĘKKA SIŁA Opublikowana w 2004 r. praca <i>Soft power. Jak osiągnąć sukces w polityce światowej?</i> jest jedną z najważniejszych prac Josepha Nye.	Miękka siła to zdolność państwa do pozyskiwania sojuszników i zdobywania wpływów dzięki atrakcyjności własnej kultury, polityki czy ideałów. W późniejszej pracy „Przyszłość siły” Nye rozwinął ideę <i>soft power</i> w <i>smart power</i>.	Dyrektywa dla Polski: Polska dzięki Solidarności zyskała wpływ jako inicjator przemian demokratycznych w Europie. Warto podtrzymać rolę lidera w tym zakresie, ponieważ niewiele państw może poszczycić się taką tradycją innowacji politycznych.
KONSTRUKTYWIZM Koncepcje konstrukttywizmu Alexandra Wendta (1987, 1995, 1999) i innych autorów mówią, że polityka jest „konstruowana” przez idee i normy, w które wierzą ludzie. Zmiana idei i norm prowadzi do zmian zachowań i następnie zmian polityki.	Konstrukttywizm w początkowej formie zakładał, że polityka państw opiera się na przekonaniach (idee, poglądy, wyobrażenia, mity), które wpływają na realne działania i świat materialny. Np. Europa wschodnia nie wierzy już w jedność narodów słowiańskich, a jeszcze sto lat temu była to ważna idea. Wiara w jedność ziem ruskich (a także w ideę „zderzenia cywilizacji” oraz rosyjskiej misji) doprowadziła Rosję do izolacji intelektualnej, a następnie wojny z Ukrainą i ogromnych strat.	Dyrektywa dla Polski: Polska ma czas i przestrzeń do kreowania spójnej i atrakcyjnej opowieści na temat naszego regionu. Idee mają konsekwencje, należy jednak świadomie i na bieżąco oceniać jakie. Należy również uświadamiać ludność i liderów opinii publicznej w zakresie pochodzenia różnych idei.
SEKURYTYZACJA teorie szkoły kopenhaskiej (1993-1998) stanowią rozwinięcie ujęcia konstruktivistycznego w badaniu bezpieczeństwa państw	W uproszczeniu proces sekurytyzacji oznacza, że zagrożenia są społecznie konstruowane w mediach przez elity. Doszło również do poszerzenia idei bezpieczeństwa, które obecnie obejmuje nie tylko kwestie militarne i polityczne, ale też „sektory bezpieczeństwa” jak ekologia, ekonomia, energia i społeczeństwo.	Dyrektywa dla Polski: należy udoskonalić instytucje bezpieczeństwa państwa (np. infrastruktura krytyczna, rezerwy, schrony, zaopatrzenie), aby państwo nie było zaskakiwane przez zdarzenia nie-militarne (powodzie, uchodźcy, wicherury, kryzysy energetyczne) i militarne.

Źródła: wybrane materiały do dalszej lektury znajdują się w bibliografii na końcu raportu.

Powyższa tabela zawiera skrótowe ujęcie 30 kluczowych koncepcji rozwijanych w XX i XXI wieku do badania polityki państw w stosunkach międzynarodowych. Zdecydowana większość dotyczy zjawiska władzy oraz bezpieczeństwa. Najnowsze koncepcje obejmują także nowsze idee, dotyczące nieuchwytnych procesów, takich jak *dezinformacja*, *kultura/komunikacja strategiczna*, *nowe zagrożenia (asymetryczne, hybrydowe)*, *budowanie państwa*, *państwa wrażliwe*, czy liczne terminy techniczne, opisujące funkcjonowanie realiów organizacji integracyjnych, takich jak NATO i UE. Wartością dodaną jest próba zwięzłego przełożenia tych pojęć na język interesów państwa średniego.

Polska jako państwo średnie jest krajem budującym swoją pozycję w dużej mierze dzięki udanym interakcjom z sąsiadami (formalne i nieformalne / przepływ osób, kapitału, towarów/) i poprzez struktury integracyjne w dziedzinie wojskowości, bezpieczeństwa, gospodarki, czy praw człowieka. Państwo średnie zyskuje status dzięki wykorzystywaniu „okien możliwości” do zmniejszania dystansu rozwojowego do liderów poszczególnych dziedzin stosunków międzynarodowych.

Podstawowym nowym zasobem współczesnego państwa średniego jest posiadanie wykształconej populacji oraz zdolności absorpcji informacji i przetwarzania jej na własne strategie i działania rozwojowe. To samo dotyczy polityki bezpieczeństwa. Istniejące w pobliżu Polski kryzysy wskazują na potrzeby reform instytucjonalnych i rozwoju kadr potrzebnych do prowadzenia ambitnej polityki w środowisku o dużej niepewności. Należy pamiętać, że w przeciwieństwie do typowej dla demokracji polityki partyjnej (gdzie często trafiają przypadkowe osoby), w polityce resortów siłowych posiadanie specjalistów rangi światowej wymaga dbałości o personel reprezentujący państwo. Rywalizacja z kadrami urzędniczymi, wywiadowczymi i wojskowymi państw sojusznich (lub wrogich) wymaga dysponowania zasobami kadr i wiedzy o dużej wartości. Ponadto, państwo musi dbać o tzw. pamięć instytucjonalną w obszarach kluczowych dla bezpieczeństwa.

DYREKTYWY DLA POLITYKI WYNIKAJĄCE Z DYSKURSU

W ciągu ostatnich dwóch dekad uformowały się dwie wizje polityki bezpieczeństwa RP. Pierwsza związana jest ze stronnictwami liberalnymi. Druga związana jest ze stronnictwami konserwatywnymi. Pomimo sporu ich cel pozostaje wspólny: budowa silnej pozycji Polski w regionie. Oba stronnictwa rozumieją koncepcję regionalnego kompleksu bezpieczeństwa, czyli uznanie, że większość zagrożeń dla państw pochodzi z ich bliskiego otoczenia. Głównym zagrożeniem dla Polski i całego regionu Europy Środkowo-Wschodniej (EŚW) jest rewizjonistyczna polityka Rosji. Oprócz tego liberałów i konserwatystów różni niemal wszystko: idee, priorytety, partnerzy, retoryka, język i praktyka.

Zdaniem liberałów kluczowa dla polskiego bezpieczeństwa jest współpraca europejska. Państwa europejskie to główni partnerzy handlowi i technologiczni Polski, a priorytetem w myśleniu liberalnym jest gospodarka. Liberałowie zakładają, że silna pozycja gospodarcza i dyplomatyczna Warszawy pozwoliłaby jej na odgrywanie roli jednego z europejskich liderów, co wzmocniłoby też polską pozycję wobec Rosji. W sferze bezpieczeństwa oznacza to bliższą współpracę wojskową z krajami NATO i UE oraz dużą otwartość na inicjatywy amerykańskie. Mniej więcej taką politykę prowadzono w pierwszej połowie minionej dekady (liberałowie rządzili w Polsce w latach 2007-2015). Ta polityka współgrała z głównymi partnerami europejskimi oraz z administracją Baracka Obamy w USA.

Myślenie stronnictw konserwatywnych ma charakter raczej geopolityczny. Ten sposób myślenia podkreśla wagę tradycyjnej dyplomacji bilateralnej. W tym ujęciu priorytetem są nie relacje gospodarcze, ale polityczne i militarne. Konserwatyści przywiązują dużą wagę do edukacji historycznej. Często są odniesienia do epoki jagiellońskiej i sarmatyzmu, gdy Polska była regionalnym mocarstwem. Współcześnie priorytetem polityki konserwatystów jest rozwój współpracy regionalnej w Europie Środkowo-Wschodniej. Ważnym punktem odniesienia pozostają Stany Zjednoczone. Polskie władze starają się pozyskać przychylność sąsiadów za pomocą różnych projektów geopolitycznych, takich jak TSI (Inicjatywa Trójmorza) w sferze gospodarki i B9 (Bukareszteńska Dziewiątka) w sferze bezpieczeństwa. Projekty te mają komunikować powstanie regionalnej przestrzeni porozumienia, tworzyć wrażenie wzrostu rangi całego regionu. Sukces tych porozumień mógłby wzmacniać dyplomatyczną siłę Polski jako beneficjenta przemian w Europie i największego kraju EŚW.

Poniższa tabela ukazuje zestawienie 20 różnych poglądów polskich elit w kwestii polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Zestawienie oparto na analizie dyskursu, przeprowadzonej w 2022 roku.

Rationale / Uzasadnienia polityki Polski	Polityka nr 1 Konserwatyzm	Polityka nr 2 Liberalizm
R1 Region EŚW dzięki Polsce może utworzyć nowy ośrodek siły	x	
R2 Potrzebny jest powrót do inicjatyw geopolitycznych	x	
R3 Należy odstraszać Rosję i pozyskać wsparcie USA	x	x
R4 Polska może być liderem regionu	x	x
R5 Niemcy i Rosja są rywalami Polski w regionie EŚW	x	
R6 Podkreślanie asertywności i suwerenności jest ważne	x	
R7 Istnieje szansa na silny polski soft power w regionie poradzieckim		x
R8 Polska powinna współzrządzić Europą razem z Niemcami i Francją		x
R9 Polska jest dla Europy ważniejsza niż Rosja.		x
R10 Jeśli USA pomogą Polsce, to wzmocnią swe przywództwo w NATO	x	
R11 Polska powinna rozwijać Partnerstwo Wschodnie i demokratyczną alternatywę cywilizacyjną przeciw Rosji		x
R12 Polska powinna rozwijać projekty TSI i B9	x	
R13 O pozycji Polski decyduje zwłaszcza siła militarna i racje moralne	x	
R14 O pozycji Polski decyduje raczej potencjał gospodarczy, technologie i sojusze		x
R15 Polska powinna wejść do G-20 zamiast Rosji	x	x
R16 Polska nie może liczyć na pomoc Niemiec i Francji przeciwko Rosji.	x	
R17 Polska powinna blisko współpracować z UE aby wzmocnić pozycję na Zachodzie i zrównoważyć większe państwa europejskie		x
R18 Polska powinna kierować się interesami, a nie wartościami – współpraca z Chinami jest możliwa	x	
R19 Konflikty z sąsiadami są możliwe – zwłaszcza w obszarze pamięci i polityki historycznej.		
R20 Polska powinna współpracować z Ukrainą	x	x

T. Pawłuszko, *The Foreign Policy of Poland and the Problem of Political Rationale*, Teoria Polityki, Uniwersytet Jagielloński, 6/2022, s. 237-255.

Różnice między poglądami konserwatywnymi i liberalnymi w dziedzinie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa są zauważalne. Jak widać powyżej, w polskiej polityce zagranicznej istnieje niewiele wspólnych wizji polityki (R3, R4, R11, R15, R20). Można jedynie potwierdzić, że wspólnym priorytetem wszystkich środowisk wpływających na polską politykę zagraniczną jest budowanie silniejszej pozycji Polski w regionie oraz wsparcie dla Ukrainy w walce z Rosją. W tabeli poniżej dokonano próby zestawienia powyższych poglądów w optyce liberalizmu i realizmu politycznego.

POLITYKA	UZASADNIENIE	ODNIESIENIE DO TEORII	PODEJŚCIE
Koncentracja na regionie	R1, R2, R4, R12	Mniejsze kraje mogą być łatwiej zdominowane	Realizm
Koncentracja na współpracy z Niemcami i Francją	R8, R14, R15	Można pozyskać silne kraje do współpracy dzięki strategii bandwagoning	Liberalizm
Krytyka polityki UE	R6, R13,	Idea suwerenności jest ważniejsza niż traktaty	Realizm
Współpraca z UE	R14, R17	Organizacje międzynarodowe zmniejszają koszty transakcyjne i zmniejszają przewagę dużych państw nad małymi.	Liberalizm
Bliska współpraca z USA	R3, R4, R10	Współpraca w ramach sojuszu zwiększa możliwości odstraszenia	Realizm, liberalizm
Soft power Polski jako lidera demokratycznej transformacji	R7, R11, R20	Wizerunek państwa sukcesu wzmacnia pozycję na arenie międzynarodowej	Liberalizm
Polska powinna być przeciwna neoimperialnej polityce Rosji	R1, R3, R5, R11, R20	Kraje demokratyczne budują pokój w stosunkach międzynarodowych	Liberalizm
Polska powinna być asertywna i szukać realizacji interesów na całym świecie, także w krajach autorytarnych	R15, R18	Należy dążyć do potęgi i bezpieczeństwa, które są głównymi interesami państwa	Realizm

T. Pawłuszko, *The Foreign Policy of Poland and the Problem of Political Rationale*, Teoria Polityki, Uniwersytet Jagielloński, 6/2022, s. 237-255.

W powyższej tabeli zestawiono szerokie spektrum kierunków polityki zagranicznej. Polska jest największym krajem i wiodącą gospodarką regionu. Wielu polityków i publicystów twierdzi, że pozycja regionalna Polski powinna skłaniać Warszawę do prowadzenia polityki w duchu realizmu politycznego. Zgodnie z tym podejściem Polska powinna być asertywna i skupiać się na polityce bezpieczeństwa. Podejście realistyczne postrzega politykę międzynarodową jako rywalizację o potęgę lub walkę interesów, a nie współpracę i negocjacje. Politycy konserwatywni są nieufni wobec UE i nowych trendów polityki (zielona transformacja, zmiany technologiczne). Ponadto, wojna w Ukrainie oraz szczyt NATO w Madrycie doprowadziły do popularyzacji kwestii bezpieczeństwa militarnego państwa w debacie publicznej, którą to narrację politycy konserwatywni wzmocnili zapowiedziami rozbudowy i modernizacji polskiej armii. Wzrost wydatków na zbrojenia jest generalnie dobrze przyjmowany przez polską opinię publiczną i budzi przychylne komentarze w NATO.

Zwolennicy ujęcia liberalnego traktują politykę podobnie jak grę rynkową i uważają, że Polska powinna być ważnym graczem w głównym nurcie polityki europejskiej i dbać o modernizację oraz interesy gospodarcze społeczeństwa. Podstawowe interesy państwa w ujęciu liberalnym dotyczą dobrych relacji z głównymi partnerami handlowymi (Niemcy, Francja, Holandia, USA, etc.) oraz z regulatorem norm na rynku (Unia Europejska). Wedle ujęcia liberalnego Polska powinna ograniczyć współpracę z krajami autorytarnymi i promować jako swój *soft power* rozwój wartości liberalnych (wolność, racjonalizm, prawa człowieka, praworządność, merytokracja) w Europie Wschodniej i nie tylko. Współcześni autorzy liberalni uważają, że Polska powinna znaleźć się w grupie liderów UE oraz dążyć do członkostwa w grupie G-20. Liberałowie twierdzą, że Polska powinna współpracować z państwami demokratycznymi i wspierać Ukrainę w budowie nowoczesnego państwa na wzór procesów polskiej transformacji i europeizacji.

Czy w obliczu wojny w Europie wschodniej jest możliwy konsensus w polskiej polityce bezpieczeństwa?

Obecność w debacie publicznej różnych wizji polskiej polityki bezpieczeństwa skłania do poszukiwania kompromisowych rozwiązań pośrednich. Powyższe badania teoretyczne uzupełniono zatem badaniami empirycznymi, które przeprowadzono w gronie ekspertów, zawodowo zajmujących się problemami polityki bezpieczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem spraw zagranicznych. Część druga raportu zawiera rezultaty tych badań.

RAPORT – CZĘŚĆ EMPIRYCZNA

WPROWADZENIE

Niniejsza część raportu obejmuje analizę danych wywołanych, pozyskanych podczas wywiadów i ankiet eksperckich. Proces pozyskiwania danych zarysowano poniżej. Respondentami w badaniu było 29 specjalistów (spośród wybranych do badania 42 osób)². Dobór ekspertów do badania oparto na kilku wymogach, jakimi były: co najmniej 5 letnie doświadczenie w analizie polityki bezpieczeństwa (zwykle ponad 10 lat), posiadanie publikacji eksperckich w tym obszarze, bieżąca aktywność medialna dotycząca problematyki raportu tj. pełnienie roli liderów opinii publicznej. Eksperci udzielili łącznie 236 wypowiedzi na tematy związane z polityką bezpieczeństwa RP. Ich wypowiedzi skategoryzowano i przypisano do wybranych wątków badawczych, a następnie poddano autoryzacji. Eksperci są niezależną grupą spośród interesariuszy polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. W rezultacie ich wypowiedzi cechują się większą swobodą i mają większą moc wyjaśniającą, niż w przypadku publicystów, urzędników, czy polityków zaangażowanych w konkretne interesy polityczne.

UPROSZCZONY PROCES BADAWCZY WYKONANY NA POTRZEBY RAPORTU:

Specyfiką w badaniu jakościowym tego typu jest fakt udziału ekspertów. Wypowiedzi eksperckie cechują się specjalistycznym słownictwem, są przemyślane i podlegają rygorom metodologicznym. Podczas komunikowania się z ekspertami zdecydowano się jedynie na niewielkie ustrukturyzowanie wywiadu, pozwalając na swobodę w zakresie doboru argumentacji, długości wypowiedzi oraz rozwijanie wątków pobocznych. Zebrane notatki poddano opracowaniu i autoryzacji. Oprócz omówienia wybranych zagadnień do analizy zdecydowano się opublikować cytaty z wypowiedzi ekspertów w formule nawiązującej do kolażu narracyjnego. Zgodnie z metodyką teorii ugruntowanej materiał, hipotezy oraz wnioski były wypracowywane, weryfikowane i uzupełniane w trakcie trwania badań. Podstawowym założeniem było, aby zebrane od ekspertów dane pozwalały na głębsze poznanie przypadku. Zebrane dane mają charakter otwarty i mogą prowadzić do dalszych prac. Wewnętrzne ograniczenia projektu to: ograniczony zakres tematyczny, ograniczona skala pozyskiwania danych (czas i miejsca) i ograniczony rozmiar raportu, co oznacza, że podjęte wątki mogą być kontynuowane, uzupełniane i rozwijane w odrębnych badaniach.

2 Nie wszyscy eksperci znaleźli czas na rozmowę, bądź wypełnienie ankiety. Biorący udział w badaniu eksperci wypowiadali się anonimowo i we własnym imieniu, związani z takimi instytucjami eksperckimi i/lub naukowymi jak: *Instytut Sobieskiego, Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego, Kolegium Europy Wschodniej, Instytut Nowej Europy, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Instytut Europy Środkowej, Defence24, Ośrodek Analiz Strategicznych, Fundacja Stratpoints, Polskie Towarzystwo Geopolityczne, Polityka Insight, Polska Agencja Kosmiczna, Akademia Wojsk Lądowych, Akademia Marynarki Wojennej, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Jana Kochanowskiego, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Krakowska Akademia im. Frycza-Modrzewskiego, Uczelnia Łazarskiego i inne.*

POZYCJA POLSKI

Przeprowadzone badania teoretyczne wskazują, że sytuacja Polski jako państwa średniego zależy od pozycji w systemie międzynarodowym, o którego kształcie decydują państwa dominujące, nazywane tradycyjnie mocarstwami. Wojna rosyjsko-ukraińska i reakcja na nią głównych państw i organizacji międzynarodowych wskazuje na fakt, że to właśnie mocarstwa narzucają ramy rywalizacji i współpracy międzynarodowej. Stąd to ważną okoliczność w analizie polityki Polski. **Ekspertów poproszono o ocenę wpływu wojny rosyjsko-ukraińskiej na pozycję międzynarodową Polski.**

Eksperci zwrócili uwagę na kilka powiązanych kwestii: (1) ocena pozycji państwa, (2) ocena sytuacji międzynarodowej i finalnie (3) wpływ sytuacji międzynarodowej na pozycję państwa polskiego.

Eksperci zauważają, że pozycji Polski nie badano dotąd w sposób systematyczny. Ukazały się jedynie nieliczne publikacje i dokumenty doktrynalne, poświęcone tej kwestii. W rezultacie dyskusja na ten temat jest ograniczona i nie ma cech fachowej debaty, lecz stanowi pole dyskusji ideologicznej. Eksperci zwracają uwagę, że pozycja państwa jest wypadkową czynników materialnych (gospodarka, handel, siły zbrojne) oraz niematerialnych (wizerunek, role międzynarodowe, normy).

Większość ekspertów jest zgodna, że wojna wpłynęła na okresowy wzrost znaczenia Polski w Europie Wschodniej ze względu na: (1) trafne rozpoznanie zagrożenia rosyjskiego, (2) położenie geograficzne, które zostało wykorzystane do osłony reszty kontynentu oraz wsparcia dla Ukrainy w obronie przed Rosją. Ponadto, zadziałała (3) zbieżność interesów Polski i dominujących państw Zachodu, w tym zwłaszcza USA. Sytuacja taka nie będzie jednak trwać długo.

W rezultacie Polska stała się „węzłem bezpieczeństwa” dzięki trzem procesom:

1. wsparciu USA i NATO (ochrona kontrwywiadowcza i wsparcie transportów wojskowych NATO)
2. znacznej oddolnej pomocy humanitarnej dla Ukrainy (kilka milionów uchodźców)
3. znacznej rządowej pomocy wojskowej dla Ukrainy (sprzęt, szkolenie sił ukraińskich)

Pozycja państwa została chwilowo wzmocniona przez okresowy konsensus polskich sił politycznych wokół powyższych procesów. Zdaniem ekspertów Polska winna zwiększać „dywidendę geopolityczną” wynikającą z pozyskanych ról międzynarodowych. Po przeszło dwóch dekadach obecności w NATO Polska przechodzi z roli „konsumenta bezpieczeństwa” do roli „bastionu” lub „dostawcy bezpieczeństwa” w regionie. Jest to jednak nowa i ważna rola, której polskie elity muszą się nauczyć.

Eksperci są sceptyczni, co do szybkiego wzrostu możliwości wywierania przez Polskę wpływu na inne państwa (por. cytaty poniżej). Wpływy Warszawy w formalnych i nieformalnych gremiach międzynarodowych pozostają wciąż niewielkie. Eksperci podkreślają jednak, że obecny czas stanowi dla Polski swoiste „okno możliwości”. Jest to szansa na „nowe otwarcie” oraz przygotowanie Polski na długofalowe zmiany ładu międzynarodowego w regionie. Proces ten zajmie całe lata.

Ekspertcy zauważają, że polityka bezpieczeństwa stała się w 2022 r. jednym z priorytetów rządu RP:

1. **Polityka obronna** – rząd RP ogłosił szeroki program zbrojeń (zakup czołgów, haubic, systemów rakietowych, samolotów szkolno-bojowych, śmigłowców szturmowych, śmigłowców wielozadaniowych, systemów przeciwlotniczych, etc.). przyspieszyły prace nad reformą obronności; zapowiedziano wzrost wydatków oraz zwiększenie liczebności sił zbrojnych.
2. **Polityka wewnętrzna** – zaprezentowano projekt ustawy o ochronie ludności.
3. **Polityka zagraniczna** – Polska i Ukraina „piszą nowy rozdział” w historii wzajemnych stosunków. Wyzwanie to jest szansą dla „nowej polityki wschodniej” Polski wobec regionu poradzieckiego.

Niektórzy eksperci zwracają uwagę na duże koszty wojny dla państwa polskiego (osłabienie militarne, zakłócenia bezpieczeństwa energetycznego, pomoc socjalna dla uchodźców). W rezultacie podkreśla się, że okresowo wzrosła pozycja polityczna Polski, ale pozycja gospodarcza i militarna już niekoniecznie. Długofalowo ważna dla pozycji państwa okaże się pozycja gospodarcza i więzi sojusznicze. Tymczasem gospodarka ponosi straty, a stosunki z sojusznikami ograniczone. Część ekspertów zauważa, że pozycja Polski wzrosła jedynie w ramach NATO, ale już w Unii Europejskiej pozostała dużo słabsza (polskie elity są mało aktywne w debatach o przyszłości Europy). Należy również podkreślić, że Polska nie będzie państwem rozstrzygającym o kształcie pokoju w Ukrainie, choć zapewne będzie konsultowana.

WYBRANE CYTATY Z WYPOWIEDZI EKSPERTÓW

- *Znaczenie Polski wzrosło, ale wynika to jednak z czynników zewnętrznych, a nie jakiejs polskiej inicjatywy, bądź strategii. Docenić należy fakt, że w ostatnich miesiącach w kwestii bezpieczeństwa polski rząd uniknął jakichś zauważalnych wpadek. Ponadto, duże obecnie zakupy broni cieszą się poparciem opinii publicznej i wzmacniają wrażenie o istotnej roli Polski w regionie. [W82]*
- *Okazało się również, że możliwy jest konsensus polityczny w obrębie klasy politycznej. Dzięki temu Polska mogła boksować proporcjonalnie do swojej wagi. W kontekście przyszłości warto wskazać potrzebę większej aktywności Polski w ramach organizacji międzynarodowych, gdyż wydaje się, że w tym obszarze robimy za mało. Tymczasem Polska jest dziś swoistym „bastionem” Zachodu i warto wykorzystać tę pozycję. Póki co, „nie budujemy się” w debacie wokół strategicznych problemów, takich jak: energia, UE, kryzysy, relacje z Chinami. Powinniśmy brać w tym udział. [W100]*
- *Znaczenie Polski rośnie okresowo z powodu naszego położenia geostrategicznego, ale nie oznacza to trwałej poprawy pozycji naszego kraju w stosunkach międzynarodowych. Pozycję państwa należy bowiem mierzyć za pomocą wpływu na otoczenie międzynarodowe, a ten wpływ w przypadku Polski jest niewielki. W sytuacji sporu politycznego z Francją, Niemcami i USA pozycja Polski będzie nadal słaba. W chwili obecnej wojna stanowi pewien „parasol” dla rządu RP, co oznacza większe bezpieczeństwo. (...) Polska jednak znajduje się dziś politycznie poniżej swojej rangi. [W163]*

- Sytuacja na Ukrainie nie doprowadziła do wzmocnienia pozycji politycznej Polski w Europie. Wynika to z braku długofalowej strategii w polityce zagranicznej, polityce obronnej oraz gospodarczej. Elita polityczna w Polsce nie posiada wystarczających powiązań oraz relacji z przywódcami państw Europy Zachodniej oraz liderami politycznymi głównych partii na poziomie narodowym oraz europejskim, które zezwoliłyby na uzyskanie większego wsparcia np. ze strony KE w zakresie zmniejszania skutków wojny na Ukrainie na polską gospodarkę oraz społeczeństwo (np. kwestia polityki energetycznej, wzmocnienia powiązań gospodarczych w ramach strategicznych projektów między regionami UE). [W37]
- Z uwagi na izolację Polski na arenie międzynarodowej (...) wydaje się, że Polska nie ma szansy na to, aby być liderem regionalnym. Obecnie problematyczne jest nawet przywództwo Polski w ramach V4 i B9. Stawianie tylko na USA to o wiele za mało, żeby odgrywać większą rolę w przyszłości. Medialne „zakupy” sprzętu wojskowego mogą okazać się nietrafioną inwestycją, gdyż koncentrują się na obecnej sytuacji (i to w sposób ograniczony), a nie uwzględniają przyszłego środowiska bezpieczeństwa międzynarodowego i postępu technologicznego. Pozyskiwanie zdolności operacyjnych powinno być podyktowane uwarunkowaniami środowiskowymi w perspektywie 10 lat do przodu, a nie dnia wczorajszego. [W46]

OCENA SZCZYTU NATO W MADRYCIE

Podczas szczytu NATO (29-30.06.2022) cytowano w mediach dwa główne jego dokumenty: 1) nową koncepcję strategiczną *NATO 2022 Strategic Concept* oraz 2) deklarację szczytu. Sojusz zobowiązał się rozbudować siły reagowania z 40 tysięcy żołnierzy do około 300 tysięcy. Jednak proces ten będzie wymagał licznych uzgodnień i potrwa latami. Głównym zagrożeniem dla Sojuszu stała się Rosja, która działa poprzez „przymus, próby obalenia władz, agresję i aneksję” (*coercion, subversion, aggression, annexation*). NATO podkreśliło, że jest sojuszem obronnym i jedynie reaguje na łamanie przez Moskwę kolejnych zasad ładu międzynarodowego (informuje o tym *Koncepcja strategiczna*, punkty 8 i 9.). Rosja wspomniana jest w *Koncepcji strategicznej* łącznie kilkanaście razy, głównie jako kraj łamiący normy i stanowiący większe zagrożenie dla demokracji niż kolejno zdefiniowane: procesy destabilizacji, terroryzm, niestabilność regionów Afryki i Bliskiego Wschodu, wyzwanie Chin, cyberbezpieczeństwo, technologie, erozja systemów kontroli zbrojeń, czy klimat. Koncepcja strategiczna z 2022 roku podkreśla ambicje Chin (punkty 13. i 14.), choć deklaruje otwartość NATO na dialog i transparentność („constructive engagement” i „reciprocal transparency”). Jednocześnie NATO podkreśla chęć do podtrzymania porządku opartego na (zachodnich, prawnomiędzynarodowych) zasadach oraz gotowość do odpowiedzi na stosowanie przez Chiny taktyk przymusu i dzielenia członków Sojuszu.

Ekspertów poproszono o ocenę skutków szczytu NATO w Madrycie dla Polski i jej polityki bezpieczeństwa.

Omawiając to zagadnienie, eksperci podnosili głównie dwie kwestie, czyli (1) kondycję NATO w ogólności oraz (2) postanowienia szczytu w kontekście regionu Europy Wschodniej.

Respondenci podkreślają, że postanowienia szczytu oraz kształt nowej koncepcji strategicznej Sojuszu były efektem kompromisu. Szczyt ukazał ewolucyjność Sojuszu i jego zależność od woli politycznej kluczowych graczy, takich jak Stany Zjednoczone i Wielka Brytania. Ekspertów twierdzą, że NATO powraca do tradycyjnej roli sojuszu wojskowego o charakterze obronnym. Rosja została wprost określona jako „zagrożenie”, co oznacza polityczny koniec *Aktu Stanowiącego o Wzajemnych Stosunkach, Współpracy i Bezpieczeństwie* z 1997 roku.

Niektórzy eksperci podkreślają, że coraz trudniejsze jest wypracowywanie wspólnych decyzji w NATO. Jako przykład podają fakt, że pomoc dla walczącej z rosyjskim najazdem Ukrainy koordynują *de facto* Stany Zjednoczone wraz z „koalicją chętnych” (inaczej niż np. operacji w Afganistanie).

Ekspertów są krytyczni w kwestii poprawy bezpieczeństwa militarnego wschodnich państw NATO. Wśród elit regionu nadal istnieją obawy, że zwycięży wola respektowania „Aktu NATO-Rosja”, co może umniejszać status państw postkomunistycznych jako sojuszników „drugiej kategorii”. Ma to duże znaczenie, ponieważ stosowana przez NATO doktryna odstraszenia strategicznego (tj. poprzez karę) poniosła fiasko. Wielu ekspertów podkreśla, że skuteczne może być tylko odstraszenie przez odmowę, a to oznacza stałą obecność wojsk w pobliżu granic z Federacją Rosyjską i powrót do planów obrony terytorium NATO z przypisanymi strukturami wojskowymi do obrony konkretnych terytoriów. Potrzebne jest zatem „normalne” planowanie obronne, zamiast „ewentualnościowego”. Tymczasem na szczycie postulowano jedynie wzrost liczby sił reagowania NRF (z 40 do 300 tys. żołnierzy) i trudno ocenić w jakim stopniu państwa te postulaty zrealizują. Jeszcze w marcu 2022 roku NATO postanowiło rozwinąć 4 dodatkowe grupy bojowe w państwach B9. Jednak już oczekiwana przez państwa wschodnie NATO rozbudowa grup bojowych w państwach bałtyckich i w Polsce w ramach wysuniętej obecności (*enhanced Forward Presence, eFP*) do poziomu brygad raczej nie zostanie zrealizowana. Sytuacja ta będzie w nadchodzących latach wymagać dużej aktywności państw B9 dla wzmocnienia współpracy z USA i państwami zachodnioeuropejskimi.

Nawiązując do sytuacji Polski po szczycie NATO, eksperci wskazali na kilka ważnych zagadnień. Biorąc pod uwagę wydarzenia oraz decyzje szczytów NATO z ostatnich lat, **Polska jest obecnie niezbędna w kształtowaniu każdej transatlantyckiej strategii wobec Rosji. Oznacza to konieczność zwiększonej aktywności dyplomatycznej, proporcjonalnej do rosnącego znaczenia militarnego Warszawy w regionie.** Jednocześnie eksperci wskazują, że Polska wciąż wydaje się nieprzygotowana do pełnoskalowego konfliktu, który obserwujemy w Ukrainie. Problematiczne są braki sprzętowe oraz kadrowe w siłach zbrojnych. Braków tych nie są w stanie zastąpić sojusznicy. Znacząca rozbudowa kadrowa i sprzętowa polskiej armii została zapowiedziana jesienią 2021 roku i przyspieszyła po wybuchu wojny rosyjsko-ukraińskiej. Równolegle postępuje współpraca polityczna i militarna ze Stanami Zjednoczonymi. Ekspertów podkreślają również, że ważne jest komunikowanie natowskim sąsiadom polskich strategii i działań w sferze bezpieczeństwa militarnego, co byłoby ważną deklaracją do wzięcia większej odpowiedzialności za region.

Kolejnym problemem są kwestie bezpieczeństwa niemilitarnego, czyli na przykład ekonomicznego, energetycznego oraz cyber-bezpieczeństwa. W tym obszarze zaobserwowano większą aktywność Chin. Warto dodać, że szczyt NATO w Madrycie wyznaczył nowy wektor polityki bezpieczeństwa NATO – Chiny. Tymczasem – jak zaznaczyło kilku ekspertów – „polskiej polityki wobec Chin nie ma”.

WYBRANE CYTATY Z WYPOWIEDZI EKSPERTÓW

- *Każdy szczyt NATO jest przełomowy, gdyż definiuje politykę Sojuszu wobec nowych wyzwań. NATO można porównać do spółki, która ma dyrektora i odpowiada przed zarządem akcjonariuszy. NATO stale „pracuje nad sobą” i ewoluuje w odpowiedzi na zagrożenia. W chwili obecnej należy zwrócić uwagę na aktywną postawę sekretarza generalnego Jensa Stoltenberga w kwestii komunikacji strategicznej. Wzrosła też liczba i rozmiar ćwiczeń wojskowych, poprawiła się logistyka, odporność i narzędzia niezbędne do reakcji Sojuszu na różne zagrożenia. NATO stale się uczy i podejście 360 stopni jest tego dowodem. Dla Polski korzystne jest istnienie grup bojowych oraz ich rotacyjność, co pozwala dużej liczbie żołnierzy zapoznać się z terenem potencjalnej konfrontacji wojskowej. [W119]*
- *Szczyt NATO w Madrycie był dość owocny i zasadniczo trudno oczekiwać więcej w kwestii obecności sojuszników na wschodniej flance. W Hiszpanii lub Grecji problemy w relacjach z Rosją są tak abstrakcyjne jak dla nas problemy Dalekiej Północy. NATO jednak nadal działa – gdyby Rosja wiedziała, że artykuł 5 Paktu Północnoatlantyckiego nie zadziała, wówczas czyniłaby liczne prowokacje pod adresem np. państw bałtyckich. Problem NATO leży głównie w słabości psychologicznej państw europejskiej części NATO. [W92]*
- *Szczyt NATO nie był przełomowy w kwestii sytuacji na wschodniej flance. Teraz ważniejsze jest wdrażanie praktyczne jego ogólnych ustaleń. Dla Polski szczególnie ważne jest skuteczne odstraszanie Rosji, by wyeliminować ewentualność wojny, która musiałaby znowu rozgrywać się na naszym terytorium. Tymczasem w dokumentach szczytu problematyczny jest brak wyrazistej odpowiedzi na nową rosyjską doktrynę nuklearną. Polska nie jest państwem nuklearnym, ale powinniśmy podjąć aktywność na tym polu. Chodzi nie tylko o nuclear sharing. Polska również powinna posiadać stanowisko w tej sprawie i zapewnić np. że pozyskiwane samoloty F-35 będą posiadać możliwość przenoszenia głowic nuklearnych. Otwarty też powinien być problem gotowości Polski na stacjonowanie na naszym terytorium sojuszniczej broni nuklearnej. Rosja regularnie od początku konfliktu z Ukrainą wykorzystuje broń atomową jako narzędzie zastraszania i wymuszania – i nadal realne jest wykorzystanie tego typu broni w Ukrainie. [W155]*
- *Ustalenia szczytu NATO z Madrytu kontynuują (w ograniczonym zakresie) proces wzmacniania korzystnych dla Polski trendów w zakresie polityki bezpieczeństwa, mających miejsce od 2014 r. Za przejaw tego należy uznać fakt decyzji o wzmocnieniu obecności NATO w państwach bałtyckich i Rumunii, ustalenia stałej (niewielkiej) kwatery głównej V Korpusu w Polsce, zwiększenie ilości sił zbrojnych państw członkowskich NATO będących w wysokiej gotowości do działania, czy też rozmieszczenie zawczasu uzbrojenia w państwach graniczących z Rosją, a także poparcie przystąpienia Finlandii i Szwecji do NATO (o symbolicznym wsparciu Ukrainy nie wspominając). Przy czym, należy zwrócić uwagę, że jest to kontynuacja procesów zapoczątkowych odpowiedzią NATO na ograniczoną rosyjską inwazję na Ukrainę z 2014 r. W tym kontekście warto też podkreślić reaktywność tego typu działań (najpierw była to reakcja na ograniczoną inwazję z 2014 r. a obecnie jest to odpowiedź na pełnoskalową inwazję z tego roku). [W20]*

- Polska powinna znacznie wzmocnić swoje zdolności do obrony oraz wykazać się przywództwem w zakresie regionalnych inicjatyw obronnych. Inicjatywy te muszą być realne, a nie tylko na papierze. Polska powinna w tym zakresie spełnić dwa warunki:
 1. Pozyskiwać zdolności obronne trzymając się procesu tzw. capabilities based planning, a nie na zasadzie wyboru ze sklepu ładnych lub modnych zabawek.
 2. Ustalić wspólnie z partnerami regionalnymi, że wszystkie państwa (np. B9) będą się trzymały tej zasady oraz podjąć wspólne wysiłki na rzecz pozyskiwania zdolności na drodze kooperacji, a nie samodzielnie. Jeśli nie będzie sprawnie funkcjonującego przemysłu obronnego, to po pierwszym tygodniu zabraknie środków do jej prowadzenia. Oczywiście planowanie obronne powinno obejmować perspektywę 10 lat plus. [W47]
- (...) Polska jest państwem, które ponosi zwiększone koszty i ryzyka związane z wojną w Ukrainie, stąd powinna już dzisiaj przygotować konkretne plany dotyczące większego wsparcia w ramach NATO i w ramach współpracy bilateralnej z państwami Sojuszu. Wydaje się, że jesteśmy zainteresowani (przynajmniej obecnie) jedynie współpracą z USA, zupełnie ignorując partnerów z Europy. Można przyjąć, że ustalenia z Madrytu nie wpłyną w sposób zasadniczy na zmianę dotychczasowej polityki bezpieczeństwa, będziemy kontynuować działania pozorne (konceptyjne) oraz niezbyt przemyślane zakupy uzbrojenia, licząc na zapewnienie bezpieczeństwa poprzez outsourcing amerykański (zwiększanie obecności wojsk USA). [W74]
- Szczyt NATO był dla Polski korzystny, choć nie niweluje wewnętrznych problemów z kreowaniem polskiej polityki bezpieczeństwa. Do takich problemów należą choćby dość chaotyczne przenoszenie różnych oddziałów wojskowych w celu rozbudowy 18 dywizji, czy wydatkowanie wielu środków na obronność poza budżetem i kontrolą parlamentarną. Polska wydaje mnóstwo środków na zakupy zbrojeniowe, choć Rosja w najbliższym czasie nie będzie w stanie prowadzić w Europie kolejnej wojny na pełną skalę. Będzie to możliwe może za 15 lat. Nie znaczy to, że nie należy się zbroić i unowocześniać wyposażenia WP. Trzeba jednak to robić w oparciu o klarowne zasady przy zachowaniu demokratycznych standardów kontroli. [W110]
- Szczyt NATO nie przyniósł przełomu. Obecność Sojuszu w regionie jest nadal niezadowalająca. Zagrożenia dla Polski nie wydają się jednak duże. Rosja nie ma potencjału do prowadzenia kolejnej pełnoskalowej wojny. Ponadto, kleptokratyczne elity rosyjskie w końcu spróbują zakończyć tą wojnę [z Ukrainą], która jest dla nich niekorzystna. Polska nie posiada obecnie klarownej polityki nawet wobec wieloletnich sąsiadów, takich jak Białoruś (np. wspieraliśmy opozycję białoruską gdy Łukaszenka był silny, a gdy Łukaszenka zaczął – ok 2018 r. – słabnąć – odpuściliśmy to wsparcie, równocześnie błędnie ocenialiśmy szanse powodzenia rewolucji w 2020 r., która nie miała szans, bo nomenklatura nie porzuciła Łukaszenki). [W191]
- Zwróć uwagę na jedno. Uznanie Rosji za zagrożenie przez całe NATO. Zatem wiele rządów, które nawet po 2014 r. nie były gotowe by to zrobić, a o Rosji w dokumentach dotyczących polityki bezpieczeństwa pisano jako np. „trudnym partnerze”, a wojnie na Ukrainie, jako „wydarzeniach na Ukrainie”. Po szczycie w Madrycie można przyjąć, że wszystkie państwa członkowskie mają już ten sam stosunek do Rosji widząc w niej zagrożenie, nawet jeśli nie dla siebie, to dla sojuszników. Dotyczy to także Węgier, które jako członek NATO przyjęły to stanowisko. Prowadzący polską politykę bezpieczeństwa powinni to wykorzystać. [W220]

40 000

TROOPS UNDER DIRECT
NATO COMMAND

100 000

US TROOPS DEPLOYED
TO EUROPE

130

ALLIED AIRCRAFT
AT HIGH ALERT

140

ALLIED SHIPS
AT SEA

JUNE 2022

ALL NUMBERS INDICATIVE

 nowe media 24.pl

NATO'S EASTERN FLANK STRONGER DEFENCE AND DETERRENCE

**AMPHIBIOUS
TASK FORCE**

**CARRIER
STRIKE
GROUP**

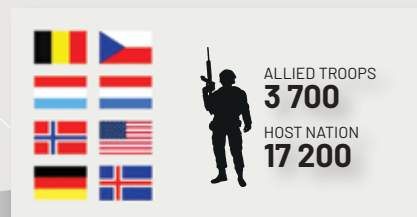
źródło: NATO's military presence in the east of the Alliance, 8 lipca 2022,
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm

ESTONIA

LATVIA

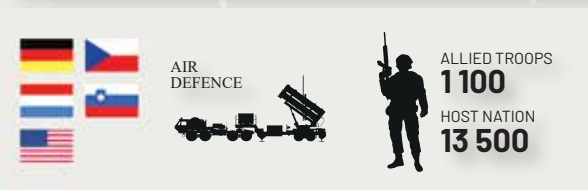
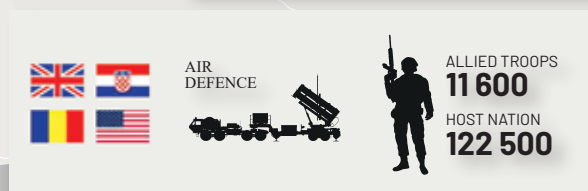
LITHUANIA

**24/7
AIR PATROL
& SURVEILLANCE**

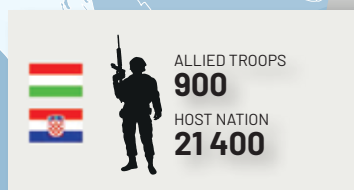
POLAND

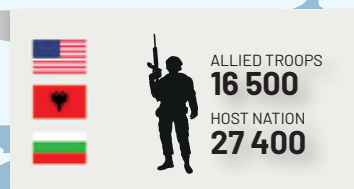
SLOVAKIA

HUNGARY

ROMANIA

BULGARIA

AKCESJA SZWECJI I FINLANDII DO NATO

Ekspertów zapytano o znaczenie akcesji Szwecji i Finlandii do NATO dla Polski. W zasadzie wszyscy eksperci podkreślili, że dołączenie tych państw do Sojuszu jest dla Polski korzystne. Ponadto, proces ten wydaje się jedną z największych zmian w europejskiej architekturze bezpieczeństwa co najmniej od 1999 roku. Wedle opinii respondentów rozszerzenie NATO świadczy o ciągłej atrakcyjności i wiarygodności Sojuszu. Zmniejsza również siłę oddziaływania rosyjskich operacji informacyjnych w Europie Wschodniej (narracje o „zgniłym Zachodzie”, czy „nowej Jałcie”). Wzrost obecności NATO w Europie północnej i wschodniej jest ponadto formą konsolidacji i ekspansji struktur Zachodu i jako taki wpisuje się w idee Jerzego Giedroycia o „przesuwaniu zachodu na wschód”.

Eksperci podkreślają zgodnie, że wraz z tym rozszerzeniem NATO dojdzie do ograniczenia wpływów Rosji z Bałtyku. Akces Szwecji i Finlandii do NATO czyni z Bałtyku „natowskie jezioro”. Proces ten wpłynie nie tylko na prestiż Sojuszu, ale też na poprawę jego zdolności logistycznych, w zakresie rozmieszczenia sił, możliwości szkoleń i ćwiczeń wojskowych, a także współpracy przemysłowej. Tymczasem dla Rosji „północne rozszerzenie NATO” oznacza poważny problem polityczny i militarny, gdyż granica lądowa z NATO zdecydowanie się wydłużyła, a Kaliningrad zamiast atutem, stał się problemem dla Moskwy. Ocenia się bowiem, że potencjalna zdolność obrony otoczonego przez państwa NATO Kaliningradu byłaby niewielka.

Wielu ekspertów podkreśla wagę czynnika niematerialnego, czyli postrzegania zagrożeń. Dla Polski ważne jest to, że kraje skandynawskie mają podobny stosunek do Rosji. Dla państw bałtyckich dołączenie Szwecji i Finlandii do NATO będzie najbardziej korzystne. NATO będzie więc silniejsze – dołączyły do niego kraje zamożne, z nowoczesnymi siłami zbrojnymi, posiadające kulturę obywatelską i silne tradycje państwowości. Ponadto, zespolenie „północnej flanki NATO” przesuwa Polskę do „drugiego szeregu” w potencjalnym konflikcie. Niektórzy eksperci wyrazili opinię, że proces ten zmniejsza ryzyko wojny polsko-rosyjskiej szacunkowo o połowę.

Należy odnotować dualizm podejścia ekspertów w kwestii konsekwencji akcesji Szwecji i Finlandii do NATO dla polskiej polityki bezpieczeństwa. Z jednej strony, podkreśla się, że od tej pory Polska nie musi już skupiać się na rozwoju polityki bałtyckiej i rozbudowy marynarki wojennej. Z drugiej strony, eksperci widzą duże pole do rozwoju współpracy politycznej, militarnej (ćwiczenia wojskowe, wymiana kadry oficerskiej, edukacja wojskowa) i przemysłowej z państwami nordyckimi, co wymagałoby rozbudowy zdolności morskich RP. Obie grupy ekspertów zgadzają się jednak co do faktu, że akcesja Szwecji i Finlandii do NATO odciąża Polskę w kwestii wsparcia militarnego dla Litwy, Łotwy i Estonii.

Warto dodać, że region Europy północnej stanowi jeden z najbardziej rozwiniętych instytucjonalnie obszarów współpracy międzynarodowej. Eksperci zorientowani w rozwoju instytucji współpracy nordyckiej podkreślają, że **Polska potrzebuje swoistej „mapy drogowej” rozwoju relacji z państwami tego regionu.** **Dopóki trwa konflikt rosyjsko-ukraiński, inicjatywy tego typu będą ułatwione.** Co więcej, nordyckie modele współpracy międzyrządowej mogą stanowić wzór dla rozwoju inicjatyw środkowoeuropejskich, takich jak Inicjatywa Trójmorza (TSI), czy Bukareszteńska Dziewiątka (B9). Ponadto, budowa swoistego „przymierza bałtyckiego” mogłaby zminimalizować różnice polityczne między subregionami Europy Północnej i Europy Środkowo-Wschodniej, które z pewnością wystąpią w przyszłości.

WYBRANE CYTATY Z WYPOWIEDZI EKSPERTÓW:

- [Przyjęcie Szwecji i Finlandii do NATO] oznacza silne wzmocnienie północnej flanki NATO, zasadniczą zmianę sytuacji operacyjnej na Morzu Bałtyckim oraz marginalizację Marynarki Wojennej RP w planach ewentualnościowych NATO (nasz obecny potencjał niewiele wyprzedza państwa bałtyckie). Jednocześnie stwarza szansę (możliwości) do podjęcia dobrej współpracy (szczególnie ze Szwecją) w zakresie współdziałania operacyjnego oraz w przemyśle zbrojeniowym, ale tutaj należy być solidnym i przewidywalnym partnerem. Ponieważ polityka zagraniczna (morska) Niemiec koncentruje się obecnie na obszarze Indo-Pacyfiku (obecność okrętów i samolotów), to taka sytuacja stwarza możliwości by marynarki wojenne Polski i Szwecji stanowiły główne siły operacyjne na Bałtyku. Związane z tym będą dwa zagadnienia, odbudowa MW RP i powołanie dowództwa morskiego NATO dla obszaru tego morza jako subregionu operacyjnego (dzisiaj stanowi ono jeden obszar operacyjny z Morzem Północnym). [W75]
- Przyjęcie Szwecji i Finlandii do NATO to największe wydarzenie w Sojuszu od 1999 roku, gdy przyjęto do NATO Polskę, Czechy i Węgry. O ile jednak rozszerzenie w 1999 roku było typowym ruchem politycznym, o tyle obecne rozszerzenie ma charakter strategiczny i całkowicie zmienia układ sił w Europie Północnej. Rosja została zmarginalizowana na Morzu Bałtyckim. Zmiany było widać już podczas niedawnego przelotu Putina do Kaliningradu, gdy samolot rosyjski musiał kluczyć po niebie. Polska musi jak najszybciej rozwinąć partnerstwo ze Szwecją i Finlandią. To powinni być nasi partnerzy pierwszej kolejności. Chodzi zwłaszcza o wspólne projekty i ćwiczenia wojskowe. Ponadto, włączenie do NATO Finlandii i Szwecji prowadzi do zwiększenia bezpieczeństwa państw bałtyckich. Tym samym zmalało ryzyko ataku na wschodnią flankę NATO. Można ocenić, że zmniejszyło to zagrożenie dla Polski co najmniej o połowę. Potrzebna jest swoista „mapa drogowa” rozwoju relacji z nowymi członkami NATO. [W156]
- W sferze operacyjnej jest to pozytyw nie do przecenienia. Pomijając kwestię pożądaną także przez obydwie państwa kooperacji polityczno-militarnej z Polską uzyskujemy jako państwo zdolność do monitorowania działań operacyjnych Rosji na kierunku zachodnim. W wymiarze politycznym jest to częściowe i specyficzne „odsunięcie” Rosji od granicy z Polską poprzez konieczność podjęcia w pierwszej kolejności działań militarnych na obszarze Finlandii a następnie (lub równocześnie z działaniami wobec Bałtów i Polski) Szwecji. Zmusza to także do radykalnego przeobrażenia rosyjskiej koncepcji tzw. Ofensywnej operacji obronnej na kierunku zachodnim. W sferze politycznej pojawić się natomiast mogą nowe zagrożenia w postaci działań niekonwencjonalnych, które zastąpić mają obecną koncepcję A2/AD. W tym działań skierowanych pośrednio wobec państwa polskiego. Mogą to być działania w postaci przerwania ciągłości dostaw drogą morską, ataki dywersyjne i sabotażowe na systemy produkcji energii (farmy wiatrowe) czy systemy regazyfikacji gazu LNG. [W203]
- [Przyjęcie Szwecji i Finlandii do NATO oznacza] same korzyści. Po pierwsze, znaczne wydłużenie granicy Rosja – NATO i wynikająca z tego konieczność przebudowy rosyjskiego planowania strategicznego, w tym osłabienia sił przeznaczonych na kierunek polski. Po drugie, zamiana Bałtyku praktycznie w natowskie „morze wewnętrzne”, co zwiększa bezpieczeństwo naszego wybrzeża i naszych newralgicznych linii komunikacyjnych. Po trzecie, ułatwienia logistyczne dla sił interwencyjnych NATO w północnej części wschodniej flanki, co pośrednio zwiększa bezpieczeństwo przede wszystkim Litwy, Łotwy i Estonii, ale także Polski. Po czwarte, nowe możliwości kooperacji w zakresie przemysłu zbrojeniowego, szkolenia, wywiadu i kontrwywiadu, etc. Po piąte, zwiększenie wewnątrz NATO politycznego głosu państw zorientowanych – z natury rzeczy – „rosjosceptycznie”. Po szóste, potencjalnie przeniesienie środka ciężkości naszej polityki bezpieczeństwa na współpracę bałtycką, dużo bardziej obiecującą niż miraże środkowo-europejskie. Po siódme, to potwierdzenie roli i atrakcyjności NATO (...). [W212]

- *W pierwszym etapie tego procesu [wstąpienia Szwecji i Finlandii do NATO] występuje jednogłos Polski, Szwecji i Finlandii w ocenie Federacji Rosyjskiej. Tocząca się wojna ukrywa różnice (kulturowe) pomiędzy tymi krajami. W dalszej perspektywie nie będzie to tak korzystny proces – wyodrębni się silna grupa państw „północy NATO”, która często będzie prezentować odmienne zdanie niż Polska – nawet w ocenie Rosji (Czechy i Słowacja nie dołączą do nas w tym sporze). Zwiększy to wielobiegunowość samego NATO z całym bagażem zysków, jak i strat oraz ograniczeń. Okres pokoju ujawni silne i liczne różnice kulturowe (...). [W3]*

POLSKA POLITYKA BEZPIECZEŃSTWA – SILNE I SŁABE STRONY

Eksperci zostali poproszeni o ocenę silnych i słabych stron polskiej polityki bezpieczeństwa. Temat ten wzbudził najwięcej emocji spośród wszystkich poruszonych kwestii, ponieważ dotyczy diagnozy zagadnień wchodzących w skład bieżącej aktywności instytucji państwa. Zarejestrowane wypowiedzi ekspertów z różnych środowisk były jednak raczej komplementarne, aniżeli sprzeczne ze sobą.

DO MOCNYCH STRON POLSKIEJ POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA ZALICZONO:

- Poparcie społeczeństwa dla inicjatyw dotyczących bezpieczeństwa
- Dobra pozycja Polski w NATO
- Proaktywna postawa w polityce bezpieczeństwa militarnego
- Gotowość do obrony sojuszników
- Liczący się ilościowo i jakościowo potencjał militarny
- Akceptacja społeczna dla rosnących kosztów w obszarze obronności
- Względny konsensus co do percepcji zagrożeń ze strony Rosji
- Utrzymywanie własnego przemysłu zbrojeniowego
- Posiadanie infrastruktury remontowej, magazynowej i szkoleniowej
- Aktywne podejście do ochrony infrastruktury krytycznej
- Rozwój instytucji obrony terytorialnej
- Próby długofalowego planowania modernizacji SZ RP (2013–2022, 2021–2035)

Wśród mocnych stron polskiej polityki bezpieczeństwa podkreślono szczególną rolę Sił Zbrojnych oraz gotowość społeczeństwa do inwestycji w poprawę bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego. Zwraca się uwagę na posiadaną infrastrukturę i znaczny potencjał kadrowy. Docenia się fakt, że Polska jest krajem dużym jak na region Europy Środkowo-Wschodniej, co budzi u elit państwa chęć zdyskontowania tego statusu. Jak zauważono powyżej, pozycja Polski w strukturach NATO uległa pewnemu wzmocnieniu z tytułu dużej aktywności po wybuchu wojny rosyjsko-ukraińskiej. Respondenci stwierdzają, że należy dołożyć starań, aby możliwie wiele państw podzielało polski punkt widzenia na problemy obecne w Europie Wschodniej.

Wielu ekspertów podkreśla, że silne strony polskiej polityki bezpieczeństwa ujawniają się natychmiast, gdy tylko osiągnany jest ponadpartyjny konsensus elit. Wtedy działania państwa mają legitymizację i szybko zyskują odzew partnerów, gdyż wtedy Polska działa jako kraj kilkudziesięciomilionowy. Gdy jednak w kwestii istotnej dla bezpieczeństwa dochodzi do podziałów ideologicznych (rząd lub opozycja próbuje narzucić swoją wolę, zamiast uzgodnić zakres ponadpartyjnego interesu bezpieczeństwa państwa), wówczas waga polityczna danej decyzji słabnie.

DO SŁABYCH STRON POLSKIEJ POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA ZALICZONO:

- Brak ciągłości decyzyjnej i skłócenie elit politycznych
- Brak polskiej wizji polityki bezpieczeństwa w UE
- Ograniczona umiejętność uzgadniania wspólnych działań w ramach NATO
- Niechęć do regionalnych formatów bezpieczeństwa, takich jak JEF (Joint Expeditionary Force).
- Ograniczone zdolności realizacji powziętych planów
- Podatność na infiltrację i dywersję ideologiczną
- Postrzeganie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa jako funkcji polityki partyjnej
- Zacołanie technologiczne w niektórych dziedzinach bezpieczeństwa
- Przestarzały system obrony cywilnej / ochrony ludności
- Brak silniejszej współpracy z Rumunią i Finlandią (państwa o podobnych dylematach)
- Konflikty z sąsiadami
- Niespójna polityka bezpieczeństwa energetycznego
- Słaba jakość rezerw dla Sił Zbrojnych RP

Omawiając główne słabości polskiej polityki bezpieczeństwa eksperci wskazywali zarówno na czynniki materialne, jak i niematerialne. Do pierwszych należy zaliczyć brak zasobów, kadr lub instytucji. Do drugich – problemy kultury politycznej (skłócenie, niechęć do planowania i uczenia się), co wpływa na niską jakość podejmowanych decyzji i niewystarczający rozwój zasobów materialnych.

WYBRANE CYTATY Z WYPOWIEDZI EKSPERTÓW

- *Naszą słabością jest kultura polityczna i strategiczna, która zdradza nasze uwikłanie w historię, pełną tragicznych zdarzeń, takich jak: kilkukrotny upadek państwa, brak ciągłości władzy i fatalne położenie, które w przeszłości pozbawiało nas szans na rozwój (wydatki były ponoszone na zbrojenia, a nie na rozwój). Szwedzi w XX wieku budowali domy i łowili ryby, a my w tym czasie mieliśmy dwie wojny światowe, komunizm i produkowaliśmy czołgi. Co ważne, przez wiele pokoleń w Polsce osoby, które były gotowe zrobić coś dla społeczności – ginęły zamiast być nagradzane. W długiej perspektywie może to prowadzić do swoistej demoralizacji i odrzucenia wartości działań dla dobra wspólnego. [W94]*
- *Nasze silne strony (...) to wyszkolone kadry. Naszą słabością są systemy decyzyjne. W złym stanie jest cywilny system antykrzysowy. Instytucje ochrony ludności (Obrona Cywilna) i ochrony infrastruktury krytycznej, są w stanie rozkładu. Czynniki polityczne również wpływa na to, że Polska np. nie korzystała z pomocy Frontex podczas kryzysu białoruskiego, ani z ofert Komisji Europejskiej. Nie skorzystano z dobrych praktyk np. Grecji, wypracowanych podczas kryzysu migracyjnego w 2015 roku. Kolejnym problemem jest skłócenie elit politycznych. [W112]*
- *Silną stroną Polski jest to, że istnieje konsensus wokół ważnej roli sił zbrojnych. Nikt nie neguje ważności kwestii obronności. Mamy również dobre kadry. Pozostaje problem utrzymania rezerw dla wojska zawodowego. Brakuje nam efektywnego systemu szkolenia rezerw. Jeśli nie zadamy o to, wówczas w przyszłości powróci temat zasadniczej służby wojskowej. Ponadto, brakuje przejrzystości wokół programu modernizacji technicznej polskiej armii. [W121]*

- *Dobre jest to, że staramy się o modernizację armii (współpraca z Koreańczykami to prztyczek w nos Amerykanów, którzy zachowywali się w naszym regionie zbyt arogancko). Natomiast powinniśmy się pożegnać z marzeniami o rozbudowie bazy przemysłowej i transferze technologii. (...) Należy zwrócić też uwagę, że niektóre nasze zakupy są przeskalowane. [W193]*
- *Słabą stroną jest brak ponadpartyjnego podejścia do polityki bezpieczeństwa i przyjęcia przez najważniejsze partie polityczne wspólnego programu budowy zdolności obronnych na następnych np. 15 lat. W formie dokumentu, podpisanego przez liderów, zobowiązującego ich do realizacji po wygranych wyborach. Tak zrobiono w Szwecji - i to jest potrzebne również w Polsce. [W222]*
- *Silne punkty polskiej polityki bezpieczeństwa to z pewnością stabilność finansowa i prestiż społeczny wojska. Polska od lat konsekwentnie rozwija prestiż armii i przeznacza na to znaczne środki. Armia jest elementem powagi państwa w stosunkach międzynarodowych. Inne kraje nie mają tak poważnego podejścia do statusu wojska jak Polska. Z drugiej jednak strony zauważalny jest spadek znaczenia Sztabu Generalnego, który chyba stracił wpływ na kierunki rozwoju armii. Nie bardzo wiadomo, jaka jest obecna rola najważniejszych żołnierzy RP w procesie modernizacji, zakupów sprzętu i rozbudowy armii. [W157]*
- *Słabością jest upartyjnięcie resortów siłowych. Bezpieczeństwo państwa i narodu należy do spraw ogólnopństwowych. (...) Upartyjnięcie polityki bezpieczeństwa prowadzi do niekorzystnych zmian w postrzeganiu Polski. Polska zaczyna być postrzegana jako państwo „sezonowe”, ponieważ jeśli jedna partia „przejęła” i zmieniła kadry we wszystkich instytucjach państwa to znaczy, że inna również może to zrobić. Wówczas nasi partnerzy mogą pomyśleć, że [...] „władza w Polsce zawsze się może zmienić”. W rezultacie co wybory kraj może całkowicie zmieniać swoją politykę i w efekcie będzie ona niestabilna, mało wiarygodna i pozbawiona konsensusu. [W17]*
- *Główną słabością polskiej polityki bezpieczeństwa jest brak zdolności elit do budowania długofalowego konsensusu w zakresie szczegółowego sposobu angażowania nakładów materialnych na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa Polski. Brak ponadpartyjnej debaty powoduje, że zmiany władzy wpływają na zmianę koncepcji wzmocniania bezpieczeństwa państwa polskiego. Jednocześnie w łonie partii sprawujących władzę w danym czasie potrafią funkcjonować odmienne koncepcje wzmocnienia bezpieczeństwa Polski (nawet ministrowie z tej samej partii potrafią przerywać realizowanie programów zapoczątkowanych przez poprzedników z tej samej partii). W efekcie polityka bezpieczeństwa Polski charakteryzuje się brakiem ciągłości niektórych programów zbrojeniowych (programy są przerywane i rozpoczynane w mniej lub bardziej odmiennych konfiguracjach od początku) lub też ich znaczącym rozciąganiem w czasie. [W22]*
- *Kluczową słabością polskiej polityki bezpieczeństwa jest brak usystematyzowanego działania, słabość instytucji publicznych (...) w implementacji strategii. Działania podejmowane są w sposób doraźny, bez dogłębnej analizy oraz założeniem krótkiego okresu funkcjonowania. Ponadto, Polska nie wypracowała sprawnego procesu podejmowania decyzji na poziomie ministerialnym oraz międzyresortowym. Decyzje np. dot. zakupów kluczowego sprzętu i uzbrojenia, włączenia do programu obronnego lub zbrojeniowego są podejmowane w wąskim gronie decydentów politycznych lub jednoosobowo. Nie istnieje realna kontrola oraz nadzór parlamentu nad MON oraz pozostałymi ministerstwami. [W40]*

- *Problemy Polski dotyczą struktur państwa: problem wydatkowania środków, sprzeczne wizje decydentów, bardzo ostry spór polityczny i brak strategicznego myślenia. Również w mediach jest coraz mniej poważnie podjętych tematów i w rezultacie maleje świadomość wielu spraw. Kolejnym problemem jest słabość i niedofinansowanie instytucji (także uczelni, think tanków). Syndromem tej „choroby” jest też np. rozwój geopolityki, która wypełnia (...) próżnię w debacie międzynarodowej w Polsce. Spada więc jakość debaty publicznej, a (...) wielu ekspertów zajmuje się publicystyką i dyskusjami na twitterze. Ponadto, należy wspomnieć o silosowości obiegu informacji między instytucjami. [W85]*
- *Istnieje kilka poważnych słabości w polskiej polityce bezpieczeństwa. Należą do nich: brak pomysłu na debatę na strategiczne tematy, podziały polityczne generują brak konsensu wśród elit, specyficzna kultura polityczna (i strategiczna) Polski utrudnia definiowanie długofalowych celów państwa. W rezultacie wiele zdolności musimy cyklicznie budować od zera. Nie ma też strategii na nową dekadę. (...) Ryzykiem jest również to, że polskie elity są często zakładnikami przeszłości, a z drugiej strony niechętnie tworzą nowe wizje przyszłości. W takiej sytuacji dużym wyzwaniem będzie „interchangeability” – zdolność do elastycznych zmian strategii i działań w skomplikowanym środowisku międzynarodowym, zwłaszcza w obszarze bezpieczeństwa. Silnymi aspektami polskiej polityki bezpieczeństwa są: położenie, dobre relacje z USA, obecna rola w NATO, pomoc Ukrainie, istnienie możliwości konsensu politycznego oraz pewien kapitał polityczny, oparty na współpracy z Ukrainą i trafnej ocenie intencji Federacji Rosyjskiej. [W103]*
- *Dużym problemem jest mentalność polskich elit, które mają tendencje do tworzenia „wszystko tłumaczących” lub „samospełniających się” wyjaśnień, takich jak opowieści o zdradzie Zachodu. Skupienie się naszych polityków na mitach czyni ich odpornymi na fakty, a wydarzenia i idee niezgodne z głoszonymi poglądami traktowane są jako przejaw spełnienia się ich wizji politycznych (np. każde warunki dogadania się z Rosją mogą być określone jako „zdrada Zachodu”, albo „nowa Jałta”). [W193]*

SZANSE I ZAGROŻENIA DLA POLSKI

Eksperci zostali poproszeni o wskazanie głównych szans i zagrożeń dla polityki bezpieczeństwa Polski.

Należy zaznaczyć, że w klasycznej analizie typu SWOT ocena szans i zagrożeń obejmuje głównie wydarzenia zewnętrzne wobec polskiej polityki, co ma też wpływ na projektowane scenariusze.

Zdecydowana większość ekspertów uzależniła powyższe kwestie od przebiegu wojny rosyjsko-ukraińskiej. Szanse realizacji celów polityki bezpieczeństwa Polski leżą w osłabieniu Rosji. Wyczerpanie wojsk rosyjskich długotrwałą wojną w Ukrainie sprawi, że ryzyko ataku na państwa NATO maleje i stało się mniej prawdopodobne niż kilka lat temu, choć nadal niewykluczone są prowokacje. Zdaniem ekspertów Polska zyskała od 5 do 10 lat na rozbudowę zdolności (przemysł zbrojeniowy, obrona przeciwlotnicza, przeciwpancerna, budowa potencjału odstraszenia, ochrona ludności). Kilku ekspertów zaznaczyło, że w takiej sytuacji przydatny byłby szerszy przegląd sytuacji bezpieczeństwa narodowego (ostatni tego typu strategiczny przegląd zakończył się dekadę temu) oraz dotrzymywanie zobowiązań międzynarodowych w ramach NATO i UE.

SZANSE DLA POLSKI

- Długofalowe osłabienie Rosji
- Osłabienie większości sąsiadów
- Pozyskanie sprzętu wojskowego od partnerów z NATO
- Zbieżność interesów RP z interesami sojuszników
- Wzrost zdolności wojsk NATO w Europie Wschodniej
- Wzmocnienie polskiego soft power w wyniku wzrostu zdolności militarnych
- Zwiększanie wpływu politycznego w państwach „wschodniej flanki” NATO
- Szansa na zasypanie podziałów społecznych wobec wyzwań militarnych i gospodarczych
- Odzyskanie szacunku głównych partnerów politycznych Polski

Respondenci podkreślają, że realizacja długofalowych inwestycji obejmuje problemy obecne zarówno w wymiarze militarnym, jak również gospodarczym, infrastrukturalnym, energetycznym, czy w zakresie środowiska informatycznego. Potrzebna jest realna odpowiedź państwa na nadchodzące wyzwania. Ponadto, powraca ponownie kwestia systemów ochrony ludności, które oczekują na reformę już od piętnastu lat. Efektywny wzrost zdolności RP w zapewnianiu bezpieczeństwa militarnego, niemilitarnego i zwłaszcza energetycznego może mieć korzystny wpływ na poprawę wizerunku państwa i wzrost poziomu zaufania wśród partnerów i współpracy międzynarodowej.

ZAGROŻENIA DLA POLSKI

- Niekorzystny wynik konfliktu na Ukrainie
- Rozpad europejskiego systemu bezpieczeństwa
- Przedłużająca się wojna doprowadzi do powstania państw upadłych w Europie Wschodniej
- Ryzyko dekompozycji struktur politycznych Federacji Rosyjskiej
- Niebezpieczeństwo eskalacji konfliktów na terytorium Polski
- Wzrost przestępczości w wyniku wzrostu ubóstwa i imigracji w regionie
- Rosnące zagrożenia bezpieczeństwa energetycznego
- Karuzela zadłużenia państwa
- Rozwój zewnętrznej dywersji ideologicznej w Polsce
- Izolacja na arenie międzynarodowej (ograniczony wpływ na procesy za granicą)
- Obniżenie zamiast wzmocnienia zdolności do obrony terytorium

Analizując potencjalne zagrożenia, eksperci wskazują na potrzebę unikania zbyt wąskich i mało elastycznych koncepcji, takich jak „samowystarczalność obronna” i postulują podejście modułowe, czyli zaangażowanie zarówno w reformy wewnętrzne, jak i aktywną postawę w relacjach sojuszniczych, wojskowych, przemysłowych, energetycznych i innych.

Zdaniem części ekspertów dużym zagrożeniem zewnętrznym pozostaje ryzyko infiltracji partii politycznych i struktur państwa przez wywiady obcych państw. Większość tego typu zagrożeń kojarzonych jest ze wschodem, a zwłaszcza Rosją. Czynnikiem sprzyjającym tym procesom jest niski poziom edukacji ludności w zakresie zagrożeń bezpieczeństwa, co zmniejsza odporność na populizm.

Istnieją również ryzyka związane z destabilizacją lub utratą wiarygodności struktur zachodnich, takich jak NATO i UE. Słabość struktur wielostronnych może zostać uwydatniona w czasie kryzysów ekonomicznych, energetycznych oraz w wyniku działalności agentury wpływu ze wschodu. W chwili obecnej nastroje prorosyjskie w Europie zostały znacznie ograniczone, co stanowi szansę dla państwa polskiego, aby działać na rzecz upowszechnienia polskiego postrzegania zagrożeń.

WYBRANE CYTATY Z WYPOWIEDZI EKSPERTÓW

- *Podstawową i oczywistą szansą wynikającą z pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę jest wzmocnienie potencjału państwa polskiego poprzez integrację obywateli wobec celu stawienia czoła imperializmowi rosyjskiemu oraz zasileniu gospodarki bliskimi kulturalnymi i historycznymi sąsiadami z Ukrainy. Wysoki poziom polaryzacji partyjnej powoduje, że w społeczeństwie polskim pozostaje niewiele mechanizmów integrujących obywateli. Udzielanie pomocy uchodźcom z Ukrainy oraz Ukraińcom, którzy na miejscu walczą z Rosją jest jednym z czynników wzmacniających spójność społeczeństwa polskiego, a przez to i potencjał państwa polskiego w stosunkach międzynarodowych. [W23]*

- Największe szanse dla Polski wynikają z tego, że Ukraina nie tylko obroni swoją niezależność, ale także doprowadzić do napięć w wewnętrznym systemie politycznym Rosji, które mogłyby doprowadzić do sfinalizowania procesu dekolonizacji Rosji. Proces ten został zapoczątkowany na początku XX w. (rozpad imperium carskiej Rosji skutkujący m.in. niepodległością Polski czy Finlandii) i częściowo wzmocniony pod koniec XX wieku (rozpad Związku Sowieckiego, skutkujący formalną niepodległością dawnych republik, (...)) oraz zachowanie mini-imperium jakim pozostaje Federacja Rosyjska). Proces ten wciąż nie został sfinalizowany, tak jak stało się to ze francuskim, czy brytyjskim imperium kolonialnym. [W23B]
- Zagrożenia natomiast wzrastałyby w razie zwycięstwa Rosji w Ukrainie, osłabienia jedności europejskiej. Największe jednak ryzyka niesie za sobą ewentualna kontynuacja własnej kontr-unijnej polityki grożącej peryferyzacją Polski w Europie, nie mówiąc o całkowitym osamotnieniu w razie Polexitu. Ryzyka generuje także niestrategiczne podejście do rozwoju systemu bezpieczeństwa, w tym sił zbrojnych. (...) Tymczasem refleksja powinna być prowadzona w oparciu o nasze realne zdolności i potrzeby. Wojna w Ukrainie dała nam czas, aby naprawić błędy. Tymczasem mało jest refleksji o charakterze strategicznym, jak będzie wyglądać pole walki przyszłości. Potrzebne jest nie kopiowanie, ale przetworzenie doświadczeń z wojny rosyjsko-ukraińskiej. [W158]
- Zagrożenia to: 1) możliwa dekompozycja wspólnej przestrzeni bezpieczeństwa europejskiego w przypadku pogłębienia się rozdzwiewu pomiędzy Niemcami, Francją a USA i niektórymi krajami wschodniej flanki NATO 2) zmęczenie społeczeństw Zachodu przedłużającym się konfliktem z Rosją i jego skutkami ekonomicznymi, a w konsekwencji skłonność do powrotu do polityki „appeasementu”, co da Rosji szansę szybkiej odbudowy potencjału i znacznie bardziej agresywnej polityki wobec naszego regionu 3) pogłębienie się rywalizacji USA i sojuszników z ChRL, w tym eskalacja sytuacji wokół Tajwanu, co spowoduje prawdopodobnie przesunięcia priorytetów na naszą niekorzyść, a w wariancie skrajnym także rosyjskie uderzenie dywersyjne w Europie, na zlecenie Pekinu 4) dalsza polaryzacja wewnętrzna, sprzyjająca obcej agresji informacyjnej i paraliżująca dla efektywnej polityki bezpieczeństwa 5) utrzymująca się lub pogłębiająca selekcja negatywna do elit politycznych i urzędniczych (...) odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, kosztem ich profesjonalizmu. [W214]

ZESTAWIENIE SILNYCH I SŁABYCH STRON ORAZ SZANS I ZAGROŻEŃ BEZPIECZEŃSTWA POLSKI (ANALIZA SWOT)

MOCNE STRONY • Poparcie społeczeństwa dla inicjatyw dotyczących bezpieczeństwa • Dobra pozycja Polski w NATO • Proaktywna postawa w polityce bezpieczeństwa militarnego • Gotowość do obrony sojuszników • Liczący się ilościowo i jakościowo potencjał militarny • Akceptacja społeczna dla rosnących kosztów w obszarze obronności • Względny konsensus co do percepcji zagrożeń ze strony Rosji • Utrzymywanie własnego przemysłu zbrojeniowego • Posiadanie infrastruktury remontowej, magazynowej i szkoleniowej • Aktywne podejście do ochrony infrastruktury krytycznej • Rozwój instytucji obrony terytorialnej • Próby długofalowego planowania modernizacji SZ RP (2013-2022, 2021-2035)	SŁABE STRONY • Brak ciągłości decyzyjnej i skłócenie elit politycznych • Brak polskiej wizji polityki bezpieczeństwa w UE • Ograniczona umiejętność uzgadniania wspólnych działań w ramach NATO • Niechęć do regionalnych formatów bezpieczeństwa, takich jak JEF. • Ograniczone zdolności realizacji powziętych planów • Podatność na infiltrację i dywersję ideologiczną • Postrzeganie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa jako funkcji polityki partyjnej • Zaczopanie technologiczne w niektórych dziedzinach bezpieczeństwa • Przestarzały system obrony cywilnej / ochrony ludności • Brak silniejszej współpracy z Rumunią i Finlandią (państwa o podobnych dylematach) • Konflikty z sąsiadami • niespójna polityka bezpieczeństwa energetycznego • Słaba jakość rezerw dla Sił Zbrojnych RP
SZANSE • Długofalowe osłabienie Rosji • Osłabienie większości sąsiadów • Pozyskanie sprzętu od partnerów z NATO • Zbieżność interesów RP z interesami sojuszników • Wzrost zdolności wojsk NATO w Europie Wsch. • Wzmocnienie polskiego soft power w wyniku wzrostu zdolności militarnych • Zwiększanie wpływu politycznego w państwach „wschodniej flanki” NATO • Szansa na zasypanie podziałów społecznych wobec wyzwań militarnych i gospodarczych • Odzyskanie szacunku głównych partnerów politycznych Polski	ZAGROŻENIA • Niekorzystny wynik konfliktu na Ukrainie • Rozpad europejskiego systemu bezpieczeństwa • Przedłużająca się wojna doprowadzi do powstania państw upadłych w Europie Wsch. • Ryzyko dekompozycji struktur politycznych Federacji Rosyjskiej • Niebezpieczeństwo eskalacji konfliktów na terytorium Polski • Wzrost przestępczości w wyniku wzrostu ubóstwa i imigracji w regionie • Rosnące zagrożenia bezpieczeństwa energetycznego • Karuzela zadłużenia państwa • Rozwój zewnętrznej dywersji ideologicznej • Izolacja na arenie międzynarodowej (ograniczony wpływ na procesy za granicą) • Obniżenie zamiast wzmocnienia zdolności do obrony terytorium

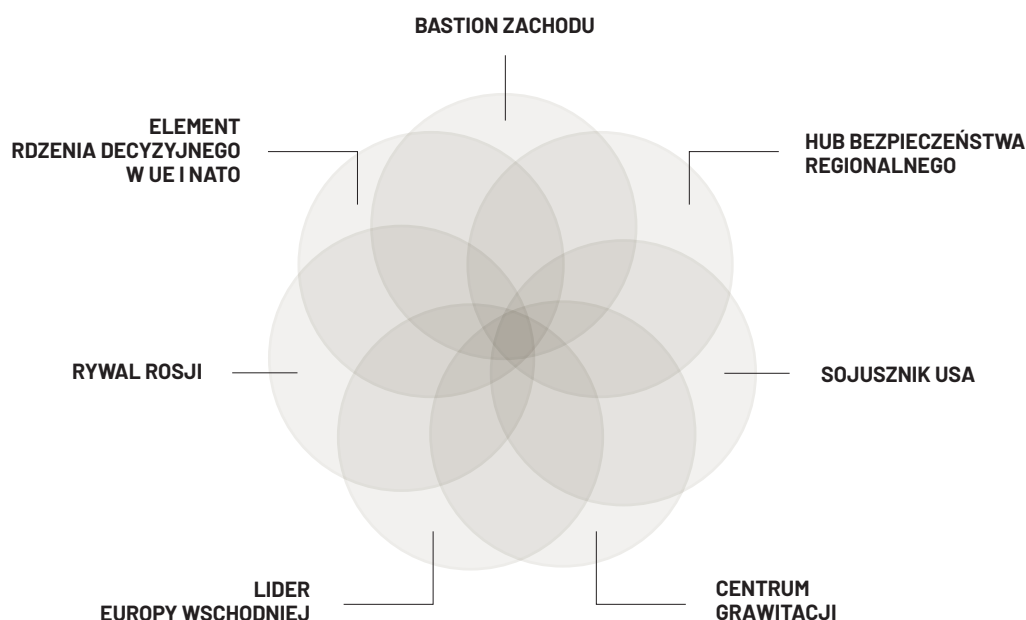
Źródło: opracowanie własne

ROLE DLA POLSKI

Eksperci zostali poproszeni o wskazanie optymalnej roli międzynarodowej dla Polski na najbliższe lata.

Rola międzynarodowa państwa dotyczy zarówno jego postrzegania, jak i funkcji, jaką spełnia dane państwo w systemie międzynarodowym. Jak zauważono w części teoretycznej, Polska w historii spełniała rozmaite role. Eksperti generalnie podzielali opinię, że Polska jest od kilku dekad rosnącym w siłę państwem średnim i dlatego nie istnieje gotowy zestaw ról, jakie można by przypisać Polsce na stałe. Ponadto, niektóre odpowiedzi respondentów dotyczyły ról oczekiwanych.

PROPOZYCJE RÓL MIĘDZYNARODOWYCH DLA POLSKI

Pozycja państwa w stosunkach międzynarodowych zależy od posiadanych zasobów (materialnych i niematerialnych) oraz zdolności do odgrywania istotnej roli w systemie międzynarodowym. Wiele niewielkich państw odniosło sukces i stało się wpływowymi graczami (np. Korea Południowa, Singapur, Finlandia, Szwajcaria) dzięki korzystnej specjalizacji w polityce i gospodarce światowej. Kraje, które odniosły sukces cechował stabilny wzrost gospodarczy, szybka modernizacja przemysłu i usług, wysoka efektywność, dobra edukacja oraz sprawna dyplomacja. W toku ekspansji kraje sukcesu budowały również świadomość swoją markę (*nation branding*), która wzmacniała obrane role, takie jak pośrednik, kraj innowacji, piękne miejsce do życia etc. Pozycja Polski po 1989 roku była nadzwyczaj mocna dzięki kolejnym wydarzeniom, takim jak ruch Solidarność, pokojowe obalenie komunizmu, czy akces do NATO i UE. Inne kraje dawnego bloku wschodniego bardzo uważnie obserwują polską drogę rozwoju, monitorują polskie ustawodawstwo i zakupy zbrojeniowe, choć robią to dyskretnie.

W chwili obecnej Polska zyskuje w regionie jako kraj przeciwny rosyjskiemu rewizjonizmowi. Wzrost znaczenia Polski jest proporcjonalny do chwilowego spadku politycznego (choć nie gospodarczego!) znaczenia Niemiec. Jeszcze na początku XXI wieku role Polski były raczej rolami kraju podporządkowanego (np. kraj taniej siły roboczej). Wraz ze wzrostem potencjału materialnego w ciągu ostatnich dwóch dekad państwo polskie zyskało większy wpływ na kształtowanie własnej roli w stosunkach międzynarodowych. Ekspertci podkreślają, że obecnie główne role Polski powinny być budowane świadomie wokół silnych stron (patrz wyżej) państwa. Dlatego uwypukleniu uległy role militarne i gospodarcze. Należy dodać, że badania w znacznym stopniu potwierdzają, że im większa gospodarka i im wyższe całościowe wydatki państwa na zbrojenia, tym mniejsze jest prawdopodobieństwo podporządkowania państwa siłom zewnętrznym.

Zmiana roli Polski w Europie w dłuższej perspektywie będzie wynikać zarówno z czynników zewnętrznych (np. dekompozycja Federacji Rosyjskiej, powodująca konflikty w regionie) czy też wewnętrznym (wzrost potencjału wojskowego Polski postulowany przez środowiska konserwatywne; włączenie Polski do rdzenia decyzyjnego Unii Europejskiej wedle ujęcia liberalnego). Środowiska polityczne w Polsce zgadzają się co do wzrostu potencjału gospodarczego i militarnego kraju, ale nie istnieje wśród nich konsensus co do dalszych działań.

WYBRANE CYTATY Z WYPOWIEDZI EKSPERTÓW

- *Należy stale podkreślać, że Polska jest ważniejsza dla Europy niż Rosja. Bo Polsce zależy na silnej Europie, a Rosji na słabej i skłóconej Europie. [W95]*
- *Polska jest państwem średnim. W czasie wojny kluczowym zasobem państwa jest armia, ale w czasie pokoju najważniejsza jest gospodarka. Tymczasem Polska ma raczej słabe narzędzia oddziaływania na gospodarczy ekosystem UE. Mamy też raczej słaby soft power. Jeśli będziemy posiadać dużą siłę gospodarczą, wówczas inne państwa będą się na nas orientować. Ważne jest abyśmy działali na rzecz regionu i w tym sensie inicjatywa TSI [Inicjatywa Trójmorza] ma sens, ale tylko jeśli rozwinie się w ramach UE. Polska potrzebuje rozbudowy relacji w regionie, gdyż wzmacniając region, wzmacniamy siebie. Musimy myśleć też o tym, żeby mieć coś do zaoferowania w przyszłości. [W96]*
- *Polska powinna skupić się na obszarze swego bezpośredniego oddziaływania, czyli na regionie tzw. Trójmorza oraz dołączyć do tzw. silnika europejskiego, czyli grupy trzymającej władzę w UE. Jest to w interesie Polski na całe dekady. Dobrym przykładem byłaby odnowiona idea Trójkąta Weimarskiego: Francja jako lider Europy Zachodniej, Niemcy – lider Europy Środkowej – oraz Polska jako lider Europy Wschodniej. Potrzebny jest nam pragmatyzm, aby to dostrzec. Tymczasem naszym głównym problemem jest brak zaufania ze strony kluczowych partnerów w Europie. [W177]*
- *W perspektywie najbliższych trzech lat rola Polski w Europie w niewielkim stopniu zmieni się. Nadal będzie to państwo aktywnie dążące do ograniczania wpływów Rosji w przestrzeni postosowieckiej oraz zabiegające o wzmocnienie potencjału wojskowego wschodnich sojuszników i sąsiadów, a także dążące do ograniczenia współpracy gospodarczej Rosji z państwami zachodnimi i zwiększania integracji państw Europy Wschodniej ze strukturami zachodnimi. [W24]*
- *Można uznać, że do pewnego stopnia Polsce przypada obecnie rola Niemiec z pierwszych dwóch dekad po zimnej wojnie, a więc państwa będącego promotorem rozszerzenia NATO i UE o dawne państwa postsowietyczne, aby wytworzyć bufor między własnym państwem a Federacją Rosyjską. W ramach pogłębiania tego typu roli Polska powinna być przygotowana na programy wsparcia gospodarczego potencjalnych*

nowych kandydatów. (...) Jednocześnie, gdyby konflikt rosyjsko-ukraiński doprowadził do dekompozycji Rosji i wybuchu konfliktów w przestrzeni postfederacyjnej, to Polsce mogłaby przyspaść rola Francji w Afryce, a więc państwa przeprowadzającego interwencje na rzecz stabilizacji (de facto często mogłoby chodzić o zapewnienie dostaw surowców energetycznych Europie w sytuacji, gdyby wydobywanie i transport odbywał się na terytorium wielu państw (...)). [W24B]

- Polska powinna w perspektywie 2025 roku i później poświęcić [zasoby, czas] na odbudowanie stabilnej pozycji lidera w wybranych obszarach polityki bezpieczeństwa np. militarnego oraz energetycznego. Tym samym dążyć do bycia głosem regionu w wymienionych obszarach państw oraz budować inicjatywy gospodarcze oraz polityczne wzmacniające wskazane obszary współpracy. Polska w aspekcie militarnym powinna ustanowić więcej programów wymiany żołnierzy z państwami w regionie oraz tworzyć [nowe] multinarodowe jednostki. [W42]

POZYTYWNY SCENARIUSZ DLA POLSKI

Eksperci zostali poproszeni o naszkicowanie korzystnego dla Polski scenariusza przyszłości. Praca taka pozwala na wizualizację i określenie interesów bezpieczeństwa państwa oraz ułatwia zaprojektowanie drogi do osiągnięcia wyznaczonego celu (będzie to ostatnie zagadnienie podjęte w tym badaniu). Ponownie jak w przypadku powyższych zagadnień – konstruowanie scenariuszy wymaga uwzględnienia zarówno sytuacji wewnętrznej Polski, jak i założenie określonego przebiegu zdarzeń zewnętrznych.

W wypowiedziach ekspertów powtarzają się postulaty dotyczące zarówno polityki „zachodniej”, jak i „wschodniej”. W przypadku polityki zachodniej bardzo niewielu ekspertów widziało korzyść w konfliktach w ramach NATO lub UE. Zdaniem większości respondentów dobrym scenariuszem byłby powrót do roli państwa głównego nurtu UE, co pozwala zabezpieczyć interesy państwa na wypadek niepewnej sytuacji w Europie Wschodniej. Polityka Polski wedle ekspertów powinna być pragmatyczna, racjonalna, oparta na konkretnych projektach i pozbawiona nadmiernej emocjonalności. Polscy politycy mogą dziś wykorzystać w Europie to, że „mieliśmy rację w sprawach Rosji”, jednak samo chwalenie się tym, to za mało. Każde umacnianie relacji wymaga określenia własnych ofert współpracy.

Spośród kwestii zewnętrznych wobec polityki państwa wielu ekspertów wskazuje na kryzys, a nawet ryzyko rozpadu Federacji Rosyjskiej. Zazwyczaj jest to uznawane za scenariusz korzystny, ale ryzykowny. Podobna liczba ekspertów podnosi, że nadmierne osłabienie Rosji, Białorusi i Ukrainy doprowadzi do wieloletniego chaosu w regionie, na czym straciłaby również Polska, która nie posiada mocnych narzędzi do zarządzania kryzysami w kraju i za granicą. W interesie Polski jest z pewnością przetrwanie państwa ukraińskiego jako silnego suwerennego bytu z szerokim dostępem do Morza Czarnego oraz utrzymanie w Rosji niewydolnego, niezdolnego do reform systemu „patrymonialnego”.

Inne korzystne dla Polski procesy to np. utrzymanie jedności Zachodu wobec Rosji i Chin, podtrzymanie obecności wojskowej USA w Europie (w tym w Polsce) oraz zakończenie wojny w Ukrainie w rezultacie przegranej Rosji lub wycofania się Rosji z wojny. Ostatnia z tych kwestii pozwoliłaby również na ustanowienie nowego reżimu w obszarze kontroli zbrojeń między Europą a Rosją, na zasadach korzystniejszych dla Europy.

WYBRANE CYTATY Z WYPOWIEDZI EKSPERTÓW

- *Oslabiona Rosja po zmianach politycznych (demokratyzacja) prawdopodobnie stałaby się w miarę przewidywalnym krajem, takim jak Turcja przed nastaniem prezydenta Erdogana. Być może doszłoby do decentralizacji władzy politycznej w Rosji i poluzowania federacji. Taki bieg wypadków wzmocni polską pozycję w Europie Wschodniej, zarówno materialnie, jak i symbolicznie. Tymczasem Rosja wróciłaby na pozycje, które zajmowała mniej więcej w latach 90. XX wieku. [W88]*

- *Przegrana Rosji, a nawet dekompozycja tego państwa – to oznaczałoby koniec kilkusetletniego zagrożenia ze wschodu dla naszej części Europy. [W187]*
- *Najbardziej korzystny scenariusz zakłada całkowite wyzwolenie terytorium Ukrainy spod rosyjskiej okupacji, a także dekompozycję samej Federacji Rosyjskiej wzdłuż podziałów federacyjnych (i/lub etnicznych). Przy czym, najbardziej korzystny scenariusz zakłada, że na terenach powstałych po rozpadzie Federacji Rosyjskiej powstałyby mniejsze lub większe, ale częściowo stabilne państewka postfederacyjne. (...) W wariantcie maksymalnie korzystnym można założyć nie tylko pozytywne zmiany na kierunku wschodnim, ale także na kierunku zachodnim polskiej polityki bezpieczeństwa. Mogłoby to dotyczyć m.in. zbliżenia niemieckiej percepcji bezpieczeństwa do polskiej percepcji bezpieczeństwa, czego efektem byłoby włączenie się Niemiec w realizację polskich interesów bezpieczeństwa w przestrzeni postosowieckiej. [W25]*

NEGATYWNY SCENARIUSZ DLA POLSKI

W tej części badania eksperci zostali poproszeni o wskazanie niekorzystnych scenariuszy z perspektywy polskiej polityki bezpieczeństwa. Przyjęto perspektywę do 5 lat, choć niektórzy eksperci wskazywali na zagrożenia bardziej długofalowe lub bardzo abstrakcyjne, aby „pobudzić do myślenia”.

Głównym problemem diskutowanym przez ekspertów byłaby zmiana granic w Europie Wschodniej, która wpłynęłaby również na globalny status mocarstw, takich jak USA, Chiny, Rosja, Wielka Brytania, czy Niemcy. W tym sensie znaczenie wojny w Ukrainie jest globalne, gdyż reakcja na jej przebieg może wpływać na strategię państw dominujących wobec różnych regionów (ze szczególnym uwzględnieniem Europy Środkowej i Wschodniej).

Najczęściej wspominanym niekorzystnym scenariuszem dla Polski i całego regionu byłoby rozszerzenie wojny rosyjsko-ukraińskiej na kolejne państwa. Nie musi to być pełnoskalowy konflikt, ale rozlanie się niepokojów, dywersji, działań podprogowych i chaosu. Bardzo negatywnym zjawiskiem byłby podział ziem ukraińskich w wyniku rosyjskiej inwazji lub w wyniku procesów powojennych. Innym negatywnym zjawiskiem – choć postrzeganym jako mniej niebezpieczne dla samej Polski – byłby rozpad Rosji prowadzący do chaosu w Eurazji (a przynajmniej od Białorusi aż po Chiny) lub zapanowanie na Kremlu frakcji modernizacyjnej, zdolnej przekonać zmęczony wojną Zachód o potrzebie normalizacji i „modernizacji Rosji”.

Ekspertcy wskazują na możliwość regionalnego użycia taktycznej broni jądrowej przez Federację Rosyjską. Wprawdzie wedle rosyjskiej doktryny nuklearnej z 2 czerwca 2020 roku brak wojskowych powodów użycia broni nuklearnej, bo terytorium Rosji nie jest zagrożone militarnie z zewnątrz, ale Putin może sięgnąć po broń jądrową z powodów politycznych (zagrożenia władzy) lub psychologicznych (obrona przed „atakami Zachodu”). Analizując wypowiedzi ekspertów podjęto próbę uporządkowania scenariuszy wedle poziomu ich ogólności. Rezultaty przedstawiono poniżej.

PROCES	POZIOM	POTENCJALNE WYDARZENIA
Zmiana w polityce USA	Systemowy - globalny	zmiana strategii globalnej USA (np. wobec Rosji i Chin) lub w systemie politycznym USA (przejęcie władzy przez izolacjonistów) i rezygnacja ze wspierania państw Europy wsch.; UE, Niemcy, ani Polska nie są w stanie zastąpić USA jako gwaranta bezpieczeństwa regionu
Wzmocnienie Rosji	Systemowy - makroregionalny	Federacja Rosyjska podporządkowuje sobie Ukrainę i korzystając z wpływów w Białorusi przygotowuje się do dalszej odbudowy imperium. Zrezygnowane kraje Zachodu wybierają politykę dostosowania się i rezygnują z pomocy dla państw Europy Wschodniej.
Chaos w Europie Wschodniej	Systemowy - makroregionalny	W perspektywie kilku lat możliwy jest chaos w Rosji, Ukrainie i Białorusi (możliwy upadek przywództwa, zamachy, kryzys gospodarczy, bieda, nacjonalizm).
Kryzys powojenny w całej Europie	Makroregionalny	Kryzys gospodarczy osłabi spójność NATO i UE oraz doprowadzi do wzrostu populizmu w regionie. Rosja może wówczas wszcząć nowy konflikt lokalny, licząc na skłócenie i słabszą reakcję Zachodu.
Kryzys powojenny w Europie Wsch.	Regionalny	Europa wschodnia przez najbliższą dekadę będzie tracić gospodarczo z powodu ryzyka geopolitycznego. Dojdzie do wzrostu nierówności w UE
Kryzys w Polsce	Lokalny	Silna polaryzacja polityczna paraliżuje strategię państwa i czyni z Polski państwo „dryfujące”, reaktywne wobec wydarzeń zewnętrznych i podatne na infiltrację.

Wielu ekspertów zwraca uwagę na konieczność aktywnej postawy Polski wobec kryzysów. Na tym tle ważna jest diagnoza strategii politycznych polskich elit, które mają skłonność do „zamkniętych” narracji. Przykładowo narracja o „zdradzie Zachodu” izoluje nas od aktywnego myślenia o Europie zachodniej jako przestrzeni realizacji polskich interesów. Inna narracja dotyczy Europy wschodniej i można ją sprowadzić do twierdzenia, że „Rosjanie są słabi”, co izoluje nas od poważnego myślenia o Europie wschodniej. Zdaniem ekspertów są to „błędne skróty myślowe”. Należy unikać „myślenia magicznego” i patrzeć na politykę „faktograficznie”, czyli uwzględniać różne siły, nie tylko militarne. Część ekspertów wyraziła przekonanie, że „Zachód prędejszy, czy później dogada się z Rosją i trzeba być na to przygotowanym”.

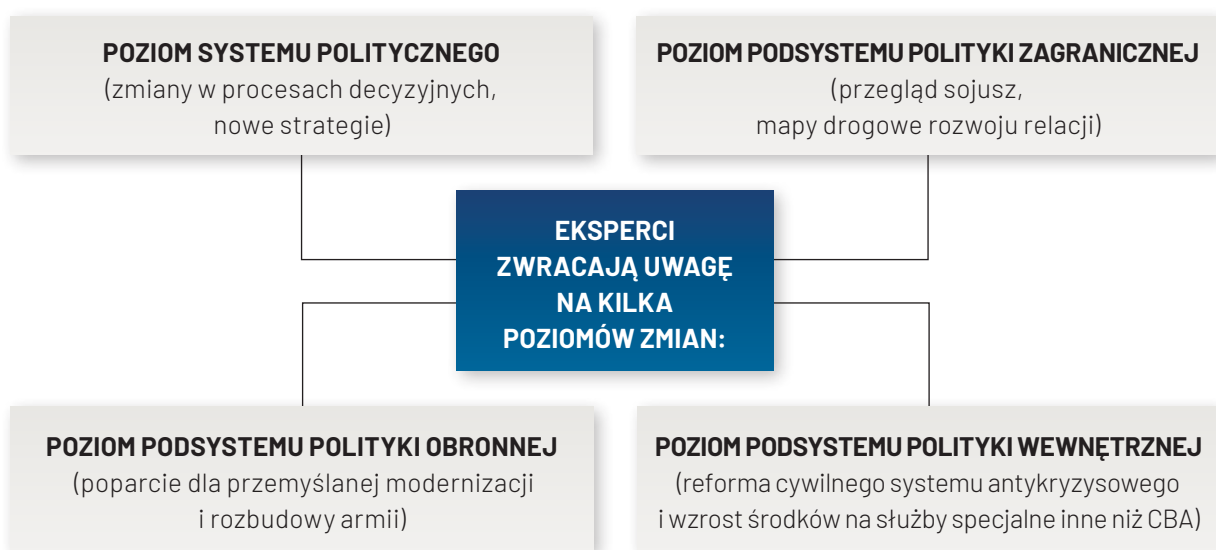
WYBRANE CYTATY Z WYPOWIEDZI EKSPERTÓW

- *Niekorzystne z perspektywy Polski byłyby z pewnością: wzrost zagrożenia ze strony Rosji, rosnące ryzyko wymuszeń z użyciem broni jądrowej, rozmowy Zachodu z Rosją kosztem regionu EŚW, fiasko idei europejskiej autonomii strategicznej, fragmentacja Zachodu (USA zwracają się ostatecznie na Wschód) i postępujący chaos gospodarczy, który wzmocni siły populistyczne i podważy spójność zachodnich struktur integracyjnych. [W107]*
- *Najmniej korzystny dla państwa polskiego byłby dalszy postęp populizmu w kraju i za granicą. Mogłoby to doprowadzić do rozczarowania Zachodem i poważnego kryzysu w relacjach z UE i NATO, być może nawet polexitu. Poważnym zagrożeniem w kontekście strategii polityki zagranicznej jest uleganie przez władze Polski publicystyce, która stara się forsować „myślenie o potędze RP”. [W116]*
- *Wygrana Rosji w wojnie z Ukrainą poprzez np. taktyczne użycie broni atomowej, co wywołałoby „efekt mrożący” wśród elit Zachodu. Złamanie nuklearnego tabu pozwoliłoby Rosji również inkorporować Białoruś. Wzmocniłoby to radykalne ruchy nacjonalistyczne w Europie zachodniej, które około 2025 roku mogłyby zyskać wpływ na tworzenie rządu we Francji i (mniej prawdopodobne) w Niemczech, zaraz będą rządzić we Włoszech etc. W Stanach Zjednoczonych również istnieje ryzyko powrotu D. Trumpa, albo kryzysu w trakcie wyborów. W takiej sytuacji również i Chiny mogłyby zachowywać się agresywnie. [W89]*
- *[Niekorzystny scenariusz to] Podbój przez Rosję znacznych części Ukrainy, detonacje broni jądrowej i jeszcze większe fale uchodźców oraz skażenie terenów przygranicznych. Eskalacja konfliktu poprzez włączenie Białorusi do wojny oraz początek III wojny światowej w wyniku incydentu granicznego na rubieżach NATO i ataku Chin na Tajwan [oraz] Iranu na Izrael. Głód i brak elektryczności wywołany konfliktem, hiperinflacja i bankructwo państwa polskiego wywołuje zamach stanu i wojnę domową, w której Niemcy interweniują militarnie niosąc hasła rewizji granic. [W35]*

POTRZEBNE ZMIANY

Finalnie eksperci zostali zapytani o potrzebne zmiany i reformy polskiej polityki bezpieczeństwa, które mogą poprawić pozycję państwa polskiego w Europie. Aby skonkretyzować przekaz płynący od respondentów postanowiono przygotować zestawienie najczęściej podnoszonych propozycji.

- Kontynuować **ścisłą współpracę w obszarze polityki bezpieczeństwa z USA.**
- Odbudować **współpracę z państwami Europy Zachodniej** w obszarach wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa oraz wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony.
- **Nie prowadzić „wojny” z KE.**
- **Reaktywować prace w ramach Trójkąta Weimarskiego** (tutaj istnieją duże możliwości).
- Przyjąć nienaruszalną zasadę, że **plany w obszarze bezpieczeństwa i obrony państwa są ponadpartyjne** (długofalowe) i nie mogą być bez istotnych przyczyn zmieniane lub zrywane.
- Zracjonalizować **wydatki modernizacyjne na SZ RP** poprzez zmniejszenie liczby beneficjentów.
- W polityce bezpieczeństwa przyjąć za nienaruszalną zasadę (przynajmniej obecnie), że **podstawę bezpieczeństwa Polski stanowi NATO**, a szczególnie wykorzystanie i realizacja artykułów 3, 4 i 5 Traktatu.
- Wzmocnienie **współpracy z Rumunią i Finlandią**
- Wzmocnienie **współpracy z Czechami i Słowacją**
- Unowocześnienie **struktury (hybrydyzacja i rozproszenie) sił zbrojnych**
- Nie należy naśladować państw europejskich (zbyt zachowawcze podejście) ale **wzorować się na koncepcjach japońskich, koreańskich, USA** – wychodzących jak najdalej w przyszłość.
- Zwiększyć **nakłady na zbrojenia i szkolenie rezerw**, budować **nowe jednostki wojskowe**
- Opcjonalnie **przywrócić obowiązkową służbę wojskową** (3–4 miesiące po maturze) aby rezerwiści mieli przynajmniej podstawową wiedzę wojskową (Szwajcaria ma bardzo dobre rozwiązania)
- Wzmocnić i zilustrować **służby odpowiedzialne za wywiad i kontrwywiad**
- Dążyć do pozyskiwania **sprzętu wojskowego za granicą**, zwiększyć zamówienia na polski sprzęt by **podbudować potencjał polskiego przemysłu** i promować nasze produkty
- Naciskać na UE, Niemcy i Francję, by **bardziej otwarcie przeciwstawiały się Rosji.**
- Zwiększyć współpracę **militarną i zbrojeniową z państwami V4, Trójmorza i innymi mniejszymi od Polski partnerami w NATO.** Stanowią **bastion realizacji interesów nowych państw UE.**
- Zwiększenie **bezpieczeństwa granic**, monitoring uchodźców.
- Reforma **obrony cywilnej**
- Rozwiązanie problemu **korupcji i nepotyzmu w sektorach bezpieczeństwa** oraz ich upolitycznienia, czyli zależności od bieżących potrzeb politycznych, a nie merytorycznych.

Eksperti o różnych poglądach posiadają zasadniczo wspólne przekonanie, że nadmierne upolitycznienie dowolnych instytucji prowadzi do osłabienia ich efektywności. Używając perspektywy naukowej – polityzacja struktur państwa prowadzi do zmian w działaniu instytucji, gdyż oprócz obowiązującej w nich prawnej *logiki konsekwencji* (nacisk na rezultaty) wykształca się dodatkowa polityczna *logika stosowności* (nacisk na kontekst, podporządkowanie), co spowalnia procesy decyzyjne i może je zniekształcać.

WYBRANE CYTATY Z WYPOWIEDZI EKSPERTÓW

- *Mającą miejsce w Polsce hermetyczna debata o polityce bezpieczeństwa (...) charakteryzuje się mniejszą racjonalnością niż debata o polityce bezpieczeństwa prowadzona w otwartym trybie (m.in. z udziałem niezależnych think tanków, (...)). W związku z tym, niezbędne jest powołanie kilku niezależnych instytucji państwowych (np. których dyrektor byłby obsadzany na 10-letnią kadencję, tak jak dyrektor Biblioteki Kongresu USA, sprawujący nadzór nad think tankiem o nazwie Służba Badawcza Kongresu), które posiadałyby odpowiednie środki (...) a jednocześnie mogłyby swobodnie zabierać głos w debacie publicznej. Oczywiście jest, że takie think tanki powinny powstać przy najważniejszych ministerstwach związanych z polityką bezpieczeństwa i stanowić „wentyl bezpieczeństwa”, pozwalający na otwartą dyskusję w zakresie obieranych kierunków polityki bezpieczeństwa. [W27]*
- *Polska potrzebuje „kreatywnej obecności” i wzmocnionej swej roli w sojuszach i organizacjach międzynarodowych, takich jak NATO i UE. Istnienie takich struktur pozwala nam wpływać na politykę większych państw niż my. Dzięki kreatywnej obecności możemy kształtować sojusze pod nasze potrzeby (...). Do szczególnie istotnych zadań na rzecz wzmocnienia naszego bezpieczeństwa można zaliczyć: (1) przekonywanie sojuszników do strategii pokonania, a co najmniej istotnego osłabienia, Rosji w wojnie z Ukrainą; (2) zaproponowanie i promowanie szczególnego partnerstwa, z gwarancjami bezpieczeństwa, z Ukrainą do czasu jej wstąpienia do NATO; (3) wprowadzanie w NATO procedur decyzyjnych usprawniających pokonywanie konsensusu i zapewniających szybkie reagowanie sojuszu w sytuacjach kryzysowych; (4) działanie na rzecz uadekwatnienia polityki nuklearnej sojuszu, zwłaszcza w odniesieniu do taktycznej broni atomowej, włącznie z prezentowaniem własnej otwartości na udział Polski w poszerzaniu „nuclear sharing”; (5) rozwijanie zdolności do samodzielnego działania zwłaszcza w sytuacjach trudno-konsensusowych.*

Powinniśmy również (6) zmniejszać ryzyko poexitu, angażować się w projekty technologiczne i przemysłowe w ramach PESCO. Inaczej ryzykujemy bycie krajem drugiej kategorii, z którym się nie rozmawia, który jest bierny (...) i któremu można narzucać rozwiązania wypracowane na zewnątrz. [W162]

- Narracja patriotyczna nie zapewni Polsce bezpieczeństwa wewnętrznego, zwłaszcza w sytuacji gdy to właśnie w Polsce było najwięcej w Europie nadmiarowych zgonów na COVID-19. Polska poległa tu jako państwo, które powinno zapewniać bezpieczeństwo ludności. Obecnie ogłoszony proces zbrojeń polskiej armii jest przykładem myślenia magicznego elit politycznych. Planowanie około 5% PKB wydatków na obronność ma w sobie coś z „potiomkinowskiej wioski”. Podczas pandemii COVID władza nie potrafiła obronić ludności, a czy teraz nas obroni, inwestując dziesiątki miliardów PLN w armię? Polska powinna wzmocnić swe wpływy (...) poprzez rozwój rzetelnej współpracy z sojusznikami. Należy zrezygnować z autarkizmu politycznego. Przykład Białorusi (...) pokazuje, że postawa taka nic nie daje. [W171]
- Polska powinna działać na rzecz wzmocnienia swej suwerenności poprzez wzmocnianie NATO i UE, które umożliwiają nam artykulację naszych interesów i wpływanie na silne państwa pod kątem naszych potrzeb. (...) Przydatne w realizacji tych celów byłoby wycofanie się ze sporów ideologicznych i zaaprobowanie konsensusu jako możliwości osiągania celów politycznych (trudne do zrozumienia w naszej kulturze politycznej). Spór z UE można rozwiązać za pomocą np. (...) referendum lub wcześniejszych wyborów. [W180]
- Uczynić politykę obronną i bezpieczeństwa racją stanu państwa. Co za tym idzie, przestać wykorzystywać niski poziom edukacji społeczeństwa do prowadzenia polityki populistycznej w tym obszarze (...). Zatem umacniać stosunki z sojusznikami, nie tylko USA, ale i europejskimi (...), na podobnych zasadach jak państwa nordyckie), odciąć się od Węgier, jako państwa prowadzącemu politykę prorosyjską i reprezentującego interesy tego państwa w UE, wykorzystać zakupy uzbrojenia do modernizacji polskiego przemysłu obronnego, traktować zakupy uzbrojenia jako środek wzmocnienia sojuszy (...) z wybranymi państwami, budować partnerstwa wojskowe przez wszystkie rodzaje sił zbrojnych i wykorzystywać to przez prowadzących politykę zagraniczną i bezpieczeństwa, wprowadzić ograniczonego poboru, wprowadzić zmiany w edukacji wojskowej, w tym wymianę kadr kształcących oficerów na posiadających doświadczenie misyjne (...), [potrzebna jest] odbudowa obrony cywilnej i budowa obrony powszechnej (...) a szerzej, profesjonalizm we wszystkich sferach życia związanych z bezpieczeństwem, zaczynając od pracujących w przedsiębiorstwach państwowych, poczynając od zbrojeniówki, a kończąc na energetyce. [W227]

Warszawa, październik 2022

BIBLIOGRAFIA

- Balcer, A. Wóycicki, K. (2014). *Polska na globalnej szachownicy*. Poltext: Warszawa.
- Baranowski, M., Kojala, L., Rostoks, T., Stoicescu (2020). *What Next for NATO? Views from the North-East Flank on Alliance Adaptation*. Tallinn: International Centre for Defence and Security, June 2020.
- Bartosiak, J. (2017). *Rzeczpospolita. Między lądem a morzem. O wojnie i pokoju*. Warszawa: Zona Zero.
- Bartoś, T. (2020). *Klątwa Parmenidesa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego RP (2013). Warszawa: BBN.
- Bieńczyk-Missala, A. (2021). Polityka zagraniczna RP: czy leci z nami pilot?. *Rocznik Strategiczny 2020/21*, s. 327-240.
- Brauß, H., Stoicescu, K., Lawrence, T. (2020). *Capability and Resolve: Deterrence, Security and Stability in the Baltic Region*. Tallinn: International Centre for Defence and Security, Feb. 2020.
- Brauß, H., Rácz, A. (2021). *Russia's Strategic Interests and Actions in the Baltic Region*, DGAP Report, Berlin: German Council on Foreign Relations, no. 1, January 2021.
- Brauß, H., Hodges, B., Lindley-French, J. (2021). *The CEPA Military Mobility Project. Moving Mountains for Europe's Defence*. Washington: Center for European Policy Analysis, March 2021.
- Chirot D. (red.) (1991). *Origins of Backwardness in Eastern Europe. Economics and Politics from the Middle Ages until the Twentieth Century*. Berkeley - Oxford: University of California Press.
- Chojan, A. (red.), (2021). *Polityka zagraniczna Polski w latach 1989-2020*. Warszawa: ISP PAN.
- Czaputowicz, J. (2018). *Suwerenność*. Warszawa: PISM.
- Daniluk, P. (2015). *Bezpieczeństwo i zarządzanie. Analiza strategiczna*. Warszawa: Difin.
- Dempsey, J. (2017). *NATO's Eastern Flank and its Future Relationship with Russia*, Brussels: Carnegie.
- Diez T., Bode, I., Fernandes da Costa, A. (2011). *Key Concepts in International Relations*. London: Sage.
- Fabian, B., Gunzinger, M., Van Tol, J., Cohn, J., Evans, G. (2019). *Strengthening the Defense Of NATO's NATO's Eastern Frontier*. Washington: Center for Strategic and Budgetary Assessments.
- Gotkowska, J. (2016). *NATO's Eastern Flank - a new paradigm*. Warszawa: OSW, July 2016.
- Griffiths, M. et al. (2008). *International Relations. The Key Concepts*. London & New York: Routledge.
- Grochmalski, P. (red.), (2021). *Suwerenność i racja stanu Polski w perspektywie 2030*. Poznań: FNCE.
- Grosse, T. G. (red.), (2020). *Paliwo dla dominacji. O ekonomicznych podstawach supremacji geoeconomicznej*. Warszawa: ISP PAN.
- Grudziński, P. (2008). *Państwo inteligentne. Polska w poszukiwaniu międzynarodowej roli*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Hodges, B., Bugajski, J., Doran, P. (2018). *Securing the Suwalki Corridor, Strategy, Statecraft, Deterrence and Defense*. Washington: Center for European Policy Analysis, July 2018.
- Hodges, B., Bugajski, J., Doran, P. (2019). *Strengthening NATO's Eastern Flank. A Strategy for Baltic-Black Sea Coherence*. Washington: CEPA, November 2019.
- Hodges, B., Lawrence, T., Wojcik, R. (2020). *Until Something Moves: Reinforcing the Baltic Region in Crisis and War*. Tallinn: International Centre for Defence and Security, April 2020.
- Hodges, B., Bugajski, J., Wojcik, R., Schmiedl, C. (2020). *One Flank, One Threat, One Presence. A Strategy for NATO's Eastern Flank*. Washington: Center for European Policy Analysis, May 2020.
- Hodges, B., Lucas, E., Schmiedl, C. (2021). *Close to the Wind. Baltic Sea Regional Security*. Washington: Center for European Policy Analysis.

- Jelonek, A., Schnepf, R. (red.). (2022). *Polska w świecie: reaktywacja*, przedmowa: Radosław Sikorski, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kitler, W. (2018). *Organizacja bezpieczeństwa narodowego RP. Aspekty ustrojowe, prawno-administracyjne i systemowe*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Kowal P. Orzelska-Stączek A. (2019). *Inicjatywa Trójmorza: geneza, cele, funkcjonowanie*. Warszawa: PAN.
- Koziej, S. (2020). Trzy dekady obronności III RP: Polityka i strategia obronna oraz polityczno-strategiczne kierowanie Siłami Zbrojnymi RP, *Rocznik Strategiczny 2019/2020*, s. 400–414.
- Krzykowski, P., Piotrowski, S., Żyła, M. (2020). *Konsolidacja wschodniej flanki NATO*. Warszawa: Akademia Sztuki Wojennej.
- Kucharczyk, M., Jurasz, W. (2019). *Siły Zbrojne RP czyli ani silni, ani zwarci, ani gotowi*. Ośrodek Analiz Strategicznych, 14.06.2019. <https://oaspl.org/2019/06/14/sily-zbrojne-rp-czyli-ani-silni-ani-zwarci-ani-gotowi/>
- Kuźniar, R. (2009), *Poland's Foreign Policy after 1989*. Warsaw: Scholar.
- Lasoń, M. (2020). *Zmiany w polityce obronnej małych państw europejskich po 2014 roku*. Warszawa: Akademia Sztuki Wojennej.
- Lorenz, W. (2021). *Odstraszanie. Strategia i polityka*. Warszawa: PISM.
- Monaghan, S., Arnold, E. (2022). *NATO's Framework Nations Concept beyond Madrid*. Washington: Center for International and Security Studies, June 2022.
- Najwyższa Izba Kontroli, *Polska nie ma skutecznego systemu ochrony ludności*, 21.01.2019, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/polska-nie-ma-skutecznego-systemu-ochrony-ludnosci.html>
- Najwyższa Izba Kontroli, *Żołnierze są źle szkoleni*. 14.05.2020, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/zolnierze-sa-zle-szkoleni.html>
- Nikers, O., Tabuns, O. (red.). (2019). *Baltic Security Strategy Report. What the Baltics Can Offer for a Stronger Alliance*. Washington: The Jamestown Foundation.
- *Nowy strategiczny ład. Transformacja Zachodu a bezpieczeństwo Polski*. 2021, Kraków: Klub Jagielloński.
- Pawłowski, K. (2020). *Bucharest Nine: Cooperation of the Countries of NATO's Eastern Flank*. Lublin: IEŚ Policy Papers, 4/2020.
- Pawłuszko, T. (2018). Kierunki badań w światowych studiach bezpieczeństwa. Analiza zawartości globalnych czasopism naukowych 1998–2018. *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego*, s. 177–194.
- Pawłuszko, T. (2018). Kwestia bezpieczeństwa w Narodowym Programie Foresight Polska 2020 w kontekście polskich strategii rozwoju. *Studia Politologiczne* vol. 49, s. 51–71.
- Pawłuszko, T. (2021). Indeksy i bazy danych jako źródła w studiach nad bezpieczeństwem. Stan badań. *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego*, nr 15, s. 236–265.
- Pawłuszko, T. (2021). The Rise of Geopolitics in Poland and Eastern Europe: The Three Seas And The Bucharest Nine Initiatives. *The Copernicus Journal of Political Studies*, 1/2021, s. 5–26.
- Pawłuszko, T. (2022). The Foreign Policy of Poland and the Problem of Political Rationale. *Teoria Polityki*, Uniwersytet Jagielloński, 6/2022, s. 237–255.
- Piątkowski, M. (2013). *Poland's New Golden Age. Shifting from Europe's Periphery to Its Center*. The World Bank. Policy Research Working Paper no. 6639, October 2013.
- Pugaciewicz, T. (2017). *Teorie polityki zagranicznej. Perspektywa amerykańskiej analizy polityki zagranicznej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Sikorski, R. (2018). *Polska może być lepsza*. Kraków: Znak.
- Sil, R., Katzenstein, P. (2010). *Beyond Paradigms. Analytic Eclecticism in the Study of World Politics*. New York – Basingtoke: Palgrave Macmillan.
- SIPRI (2022). *Trends in World Military Expenditure*, SIPRI Fact Sheet, April 2022.

- Smith, S., Hadfield, A., Dunne, T. (2016). *Foreign Policy. Theories, Actors, Cases*. Oxford: University Press.
- *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* (2020). Warszawa: BBN.
- Strategy & Future. (2022). *Armia Nowego Wzoru*. Warszawa: Strategy and Future.
- Svárovský, M. (2019). *The NATO Eastern Flank and the US Military Presence in the Region*. Prague: European Values Center For Security Policy.
- Svárovský, M. (2020). *Geopolitical Competition in Military Domain: How Should NATO respond to Russia and China*. Prague: European Values Center For Security Policy.
- Svárovský, M. (2022). *NATO's Relevance On Both Sides Of The Atlantic. The Path To The Next Strategic Concept From The Central European Perspective*. Prague: European Values Center For Security Policy.
- Van Tol, J., Bassler, Ch., Kjellström Elgin, K., Hacker, T., (2022). *Deterrence and Defense in the Baltic Region. New Realities*. Washington: Center for Strategic and Budgetary Assessments.
- Zając, J. (2016). *Poland's Poland's Security Policy. The West, Russia, and the Changing International Order*, London: Palgrave Macmillan.
- Zięba, R., Zając, J. (2010). *Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego Polski. Ekspertyza*. <http://biblioteka.oapuw.pl/ryszard-zieba-justyna-zajac-budowa-zintegrowanego-systemu-bezpieczenstwa-narodowego-polski-warszawa-2010/>
- Zięba, R. (2020). *Poland's Poland's Foreign and Security Policy. Problems of Compatibility with the Changing International Order*, Cham: Springer Nature Switzerland.
- Zybała, A. (2021). *Polityka publiczna w Polsce: kultura, rządzenie, rozwój*. Warszawa: Oficyna SGH.
- Żurawski vel Grajewski, P. (2021). Twelve EU Countries on the Eastern Flank of NATO: What about Ukraine?, *East/West. Journal of Ukrainian Studies*, vol. 8, no. 2, s. 49–83.
- Żyła M., Krzykowski, P., Grabowski, J. (2020). *Bezpieczeństwo północno-wschodniej flanki NATO*. Warszawa: Akademia Sztuki Wojennej.

W pierwszej części raportu dokonano analizy pozycji międzynarodowej Polski jako państwa średniego, które dba o swoje bezpieczeństwo zarówno poprzez politykę własną, jak i sojusze. W części drugiej oddano głos ekspertom, którzy oceniali wpływ najnowszych wydarzeń międzynarodowych na polską politykę bezpieczeństwa.

Współcześnie Polska jest państwem średnim z dużym potencjałem wzrostu. Aby określić możliwości przetrwania państwa średniego w systemie międzynarodowym przeprowadzono badanie kilkudziesięciu koncepcji analitycznych, stosowanych w studiach międzynarodowych. Na tej podstawie przedstawiono dyrektywy dla polityki bezpieczeństwa. Pierwszą część raportu zamyka analiza porównawcza wizji polityki bezpieczeństwa Polski, prezentowanych w obecnym dyskursie krajowym. Aby zweryfikować zgromadzone dane zdecydowano o przeprowadzeniu dalszych badań jakościowych.

Część empiryczna zawiera informacje na temat przeprowadzonych wywiadów i ankiet eksperckich oraz składa się z omówienia wybranych 9 zagadnień, wraz z cytataми z wypowiedzi ekspertów. Omówiono kolejno: pozycję Polski po wybuchu wojny rosyjsko-ukraińskiej, konsekwencje szczytu NATO w Madrycie, konsekwencje akcesji Szwecji i Finlandii do NATO, silne i słabe strony polskiej polityki bezpieczeństwa, szanse i zagrożenia dla polskiej polityki bezpieczeństwa, rolę międzynarodową Polski, scenariusze dla Polski, propozycje usprawnień w polityce bezpieczeństwa.

TWORZYMY IDEE DLA POLSKI

Instytut Sobieskiego

Lipowa 1a/20
00-316 Warszawa
tel.: 22 826 67 47

sobieski@sobieski.org.pl
www.sobieski.org.pl

ISBN 978-83-959697-8-2

Zadanie publiczne finansowane przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP w konkursie „Dyplomacja publiczna 2022”. Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

